

B.

BAKHUIZEN, (LUDOLF) hoewel geen Amsterdammer, heeft 'er, nogthans, het meeste gedeelte van zijnen leeftijd doorgebracht. Op den achttienden December des Jaars 1631 wierdt hij, te *Emden*, gebooren, alwaar zijn Vader het ampt van Sekretaris bekleedde, en hij zelve, tot op zijn achttiende jaar, als Klerk op het Comptoir schreef. Thans begaf zich BAKHUIZEN na *Amsterdam*, met oogmerk om 'er tot den Koophandel te worden opgeleid. Bij den Heer BARTELOT op het Comptoir zijnde, ontwikkelde zich, meer en meer, in hem de zucht voor de Tekenkunde, vooral met opzigt tot allerlei Vaartuigen en Schepen, welke hij, zonder eenige onderrigting, zeer naauwkeurig, naar 't leeven, leerde afbeelden; zo dat men, toen reeds, van hem plagt te zeggen, *dat het leeven zijn voorwerp, en de lust zijne leermeesteres was.* Allengskens wakkerde deeze aangeboorene zucht, en wierdt BAKHUIZEN, eindelijk, te raade, de Schrijfspen met het Penfeel te verwisfelen. Ondertusfchen, hoe meesterlijk onze jongen Schilder in de kunst ook slaagde, hij gevoelde dat hem iets ontbrak. Geenerlei handeling van Olijverf hadt hij ooit geleerd; en hij begreep, nogthans, daar van de noodzaaklijkheid. Hier om vervoegde hij zich bij ALDERT VAN EVERDINGEN, die hem de noodige onderrichtingen gaarne mededeelde: met dat gevolg, dat hij, spoedig, een Schilderstuk vervaardigde, 't welk hem tien guldens opbragt. Vervolgens vervoegde zich BAKHUIZEN bij den vermaarden Zeeschilder HENDRIK DOBBELS, en ook bij anderen; vragende nu deezem, dan geenen, en, langs dien weg, zonder een bepaald onderwijs van een bijzonderen Meester te hebben genooten, het hoogste toppunt van vol-

ko.

komenheid, in zijne kunst, bereikende, waar toe immer eenig Kunstenaar was opgeklommen. Met onvermoeiden ijver ging BAKHUIZEN aan het schilderen van Stormen, verbolgene Zeeën en Brandingen. Om zijne denkbeelden, deswegen, te vermeerderen, te versterken en te verbeteren, vervoegde hij zich, van tijd tot tijd, bij stormagtig weder, aan de oevers en stranden van de Noordzee. Met eene bestudeerende aandacht beschouwde hij aldaar, de wild drijvende Wolken, de rijzende en voortgejaagde Golven, de Barningen, het schuimen en overstuiven van het Zeewater. Door zulke herhaaldé beschouwingen, verkreeg hij eene hebbelijkheid, om, in 't verbeelden van zwaare Wind en Stormbuien, de Natuur zo naauwkeurig naa te bootzen, dat zijne Schilderstukken, in het gemoed der aanschouweren, het oorspronkelijke vertegenwoordigen, en eene weezenlijke aandoe-ning te wege brengen. Van hier, dat zijne kunstgewrochten, alomme, vlijtig gezogt, en, in de Verzamelingen, zelf in de Paleizen van Koningen en Vorsten, worden ten toon gehangen. In het Stadhuis van *Amsterdam* plagt, weleer, te hangen, een groot Schilderstuk, in den Jaare 1665, op last van Burgemeesteren, vervaardigd; het verbeeldt het Y, vol gewoel van allerlei Schepen en Jachten, met het gezigt van de Stad in het verschiet. Boven een geschenk, genoot BAKHUIZEN, voor zijne moeite en kunst, eene belooning van dertienhonderd guldens. Het Kunststuk diende, naderhand, tot een geschenk aan Koning LODEWYK DEN XIV; die het, met groot genoegen, ontving, en in de Kunstzaal van het Paleis de *Louvre* deedt plaatzen. Zijn Kunstvermogen bleef hem bij, tot in een hoogen ouderdom. In de Kunstkamer, op het Stadhuis, hier ter Stede, waar van hij Bestierder was, ziet men, nog heden, zijn afbeeldzel, leevensgrootte, ten voeten uit, en in eene zittende gestalte, in het acht- of negenëndertigste jaar zijns ouderdoms, door hem zelve geschilderd. Het afbeeldzel van den Dichter ANTONIDES, hangende in de groote Gehoorzaal van het Doorluchtig School deezzer Stad, is ook een gewrocht van zijn Penfeel. Op den ouderdom van eenënzeventig jaaren heeft hij eenige Plaat-ten, onder den titel van *Ysboom en Zeegezigten*, meester-

lijk geëst, en in 't licht gegeven. Niet vreemd is het dan, daar hij zijne zonderlinge bekwaamheid met een zeer geschikt levenswandel paarde, en, in den deftigen burgerstand, geene onaanzienlijke plaats bekleedde, dat verscheidene Dichters, onder zijne tijdgenooten, in schoone vaerzen, zijnen lof bezongen hebben. Als eene bijzonderheid, wegens BAKHUIZEN, vindt men aangeteekend, dat wanneer hij, aan de toeneemende verzwakkingen van den ouderdom en den gevolgen van het graveel, zijn einde voelde naderen, hij zelve den wijn, die bij zijne Begrafenis zoude geschonken worden, verzorgde, en, verzegeld, deedt wegleggen; be- raamende tot zijnen uitvaart nog eenige andere schikkingen. BAKHUIZEN overleedt, op den zevenden November des Jaars 1709, in den ouderdom van weinig minder dan achtënzeven- tig jaaren.

BAKHUIZEN, (LUDOLF) Kleinzoon van den bovenvermel- den, wierdt te *Amsterdam* geboren, op den negenëntwin- tigsten Augustus des Jaars 1717. J. M. QUINKHART was zijn leermeester. Hij schilderde, voornaamelijk, Paarden, Rij- schoolen, Veldslagen, in één woord, alles wat tot den Krijgsdienst te velde behoorde; voor weskien hij, uit den aart, groote genegenheid gevoelde. Van hier, als mede om zijn kunstvermogen, door het bestudeeren van het oorspronk- lijke, nog meer te volmaaken, dat hij, in den Jaare 1743, als vrijwillige, eenen veldtocht bijwoonde. Onze Kunst- schilder hadt eenen broeder, GERARD genaamd, die, bij uit- spanning, insgelijks de kunst oefende, doch, als zijn hoofd- bedrijf, eene Tegelbakkerij te *Rotterdam* ophieldt. Deze, ongehuwd overleeden zijnde, hadt onzen LUDOLF tot erfge- naam benoemd. Hier om begaf hij zich metter woon na *Rotterdam*, en is 'er insgelijks overleeden. Zijne verande- ring van stand was oorzaak, dat hij weinige Schilderijen vervaardigd heeft.

BAKKERZEEL, (JOHAN VAN CASEMBROOD, *Heer van*) On- derteekeenaar van het vermaarde Verbond en Smeekschrift der Edelen, was afkomstig uit een aanzienlijk Geslacht in

Piemont, van waar het zich na *Vlaanderen* begaf, en aldaar tot nog hooger trap van luister en vermogen steeg. Hij was de Zoon van LEONARD, Burgemeester van *Brugge*, en van GODELIEVE BREST; welke, behalven den boven genoemden, nog verwekte vier Zoonen: JAN BAPTISTE, Geestlijke te *Brugge*; JAKOB, Thesaurier Generaal van *Vlaanderen*, getrouwd met ANTONIA WYNCKELMAN; NIKOLAAS, *Heer van Oostwinkel*, Burgemeester van *Brugge*, wiens naakomelingen in *Vlaanderen* gebleven zijn, alwaar zijne dogter trouwde met ADOLF VAN MALDEGEM; en LEONARD, Pensionaris, en naderhand Burgemeester te *Brugge*, van waar hij zich, zedert, na de Vereenigde Nederlanden heeft begeeven, verscheiden Gezantschap in *Duitschland* bekleedde, en eindelijk Raadsheer in 't Hof van Holland wierdt. In zijn huwelijk met CORNELIA POPPE hadt hij negen kinderen verwekt, eenige van welke het Geslagt van CASEMBROOD tot op de huidigen dag hebben voortgeplant. — Wat den Heere VAN BAKKERZEEL aangaat, als Raad en Geheimschrijver kwam hij in dienst van den Graave VAN EGMOND, en wierdt alzo in de zaaken der Nederlanden ingewikkeld. Hij nam deel in het Verbond der Edelen, en verscheen, met voorkennis en toestemming van den Graave VAN EGMOND, in derzelver Vergadering te *St. Truijen*. In de maand September des Jaars 1566 kwam hij, in naame en op last van zijnen Meester, binnen *Oudenaarde*; eerst, om de rust in die stad te herstellen, waar omtrent hij ook gelukkig slaagde, door den Roomsgezinden hunne Kerken te laten behouden, en den Hervormden eene plaats, tot het verrigten van den openbaaren Eerdienst op hunne wijze, toe te wijzen; naderhand, om het Verdrag, door de Landvoogdes met de Edelen gesloten, af te kondigen. Een schandelijke afval van de zaak, welke BAKKERZEEL tot nog toe hadt voorgestaan, bezwolkte, eerlang, den behaalden roem. Naa de gunst van het Spaansche Hof dingende, verliet hij de zaak der Bondgenooten. Hij vervolgde de voorstanders van het gesloten Verdrag, en verdrukte de Onroomschen, vooral de zodanigen onder dezelve, die aan beeldstorminge schuldig stonden. Men verhaalt, dat CASEMBROOD eene Vergadering van zulke Onroomschen

ſchen betrapt hebbende, twaalf van dezelve verfloeg, tweentwintig met de Galg en omtrent dertig met geesfeling ſtrafte. Ondanks al deezen ijver, bereikte BAKKERZEEL zijn doelwit niet, maar moest aan ALVA's woede, tegen al wat, 't eenigen tijde, eenen geest van Vrijheid hadt geademd, ten ſlagoffer dienen. Op den negenden September des Jaars 1567 wierdt hij, nevens ANTHONI VAN STRAALEN, Burge-meester van *Antwerpen*, gevat en in den Kerker geworpen. Om hem tot bekentenis zijner misdaden te brengen, bragt men hem ten Pijnbanke; wordende, voorts, zijne zaak met de niterſte ſtrengheid behandeld, door bewerking, vooral, meende men, van den wreeden VARGAS. Het Vonnis ter onthoofdinge, over hem geveld, wierdt in de maand Augustus des Jaars 1568, te *Vilvoorden* volvoerd. Tevens behelste het Vonnis verbeurdverklaaring van goederen; omtrent welke, egter, op goedvinden des Hertogs van ALVA, eenige verzagting geſchiede ten behoeve van BAKKERZEEL's nagelaatene Weduwe. Deeze was WILHELMINA VAN BRONKHORST, uit welke hij verwekt hadt eene dogter, ANNA genaamd, eerst getrouwd met BARTHOLOMEO DE TORALVA, Spaanſchen Majoor, en naderhand met *Don DE MIRANDA*, Gouverneur van *Meurs*. De Heer van BAKKERZEEL was een Man van meer dan gemeene kunde en geleerdheid. Bij FOPPENS vindt men eene optelling der Schriften, door hem in 't lichtgegeeven.

Zie J. W. TE WATER, *Hiſtorie van het Verbond der Edelen*.

BARBESTEIN. Deezen naam voerde een Schip, in den Jaare 1786, van wegen de Nederlandſche Ooſtindiſche Maatſchappij, na de *Ooſtindiën* beſtemd. De gevaarlijke Opſtand, op hetzelfde ontſtaan, eene gelukkige demping daar van, en de geduchte ſtrafoeffening omtrent de muitelingen, verdienen door ons vermeld te worden. Als Kapitein voerde C. VAN VLAANDEREN het bevel op het Schip, en was hij daar mede van *Middelburg* in zee geloopen, aan boord heb-

hebbende, behalven het Zeevolk, honderdvijftig Man *Luxemburgsche* Krijgslieden. Deeze waren het, die den verreuzienden Opstand verwekten. Op den zevenëntwintigsten November maakten zij zich meester van de Geweerkisten, dreigden de Officiers te vermoorden, braken vier Kisten met Geld op, en poogden, zo dra zij land ontdekten, van het Schip te ontkomen, en den geroofden buit mede te voeren. — Het viel voor op de hoogte van *Duins*. Een *Engelsche* Kustbewaarder boodt, op de ontdekking, dat 'er iets euvels gebeurd was, den verzogten bijstand; en door diens beschikking, wierden 'er negenënzestig, die na de *Fransche* kust poogden te vlugten, door een gewapende Sloep agterhaald, en in het Kasteel van *Sandows* in hegtenis gezet; van die het gelukt was den *Engelschen* wal te bereiken, wierden 'er nog twaalf geagterhaald en mede gevat. Het geroofde Geld, bij hun gevonden, wierdt den Kapitein weder ter hand gesteld, die op de reede van *Duins*, van de Kamer *Zeeland* last kreeg de voorgenomene reis voort te zetten, naa dat hij, met de Officiëren, van zijn Schip de noodige Verklaringen van dit vooral zou opgemaakt en overgegeeven hebben, met agterlaating van de in *Engeland* gevatte Muiltelingen.

De Heer VAN LYNDEN, Extraordinaris Envoyé ten Hove van *Groot-Brittannie*, gaf des hun Hoog Mogenden berigt. Een Fregat en Kotter wierden hier op na *Duins* afgevaardigd om de gevangenen herwaards te brengen. — Door 's Lands Kapitein SMAAZE uit *Duins* onderrigt, dat 's Konings Raad niet hadt kunnen goedvinden, de Misdaadigers aan hun over te leveren, uit vreeze van gevolgen, maar dat men deeze Muiltelingen door de Wetten van *Groot-Brittannie* zou doen oordeelen, in geval men wilde bezorgen, dat 'er behoorelijke Getuigen van het Schip *Barbestein* wierden opgehouden, om de gepleegde misdaden in het Geregts-hof te bewijzen, vonden hun Hoog Mogenden goed, door hunnen Envoyé, met dankzegging voor de beweezene diensten in het agterhaalen, vatten en gevangen houden, de overgaave te verzoeken en uit te werken. 't Geen geschiedde.

's Lands

's Lands Kapitein C. J. BLOIS VAN TRESLONG met het be-
 wind over deeze afhaaling bekleed, hadt bevel om de Af-
 gehaalden na de reede van *Vlissingen* te voeren, ten einde
 voor de Admiraliteit van *Zeeland* te regt gesteld te worden,
 Doch bij deeze rees eene zwaarigheid. Zij vreesde, wegens
 deeze Regtspleeging, in geschil te zullen geraaken met den
Baljuw der Wateren van Zeeland, die, uit hoofde van zijnen
 Lastbrief, deeze Gevangenen denklijk zou eischen, gelijk
 hij ook, op last der Staaten van *Zeeland*, deedt. Bij hun
 Hoog Mogenden wierdt begreepen, dat deeze eisch niet
 welvoegelijk kon gedaan worden, en toonden zulks aan de
Zeeuwfche Admiraliteit; dan, zonder de gronden van dien
 eisch toe te stemmen, beslooten zij den Kapitein te gelasten,
 de Gevangenen aan den Waterbaljuw over te leveren, bui-
 ten kosten van den Lande. Hier haaperde de overgifte; en
 verzogten Staaten van *Zeeland* hun Hoog Mogenden order
 te willen stellen, dat de Schepen met de Gevangenen aan
 boord, hoe eer hoe beter, van hunne Stroomen zouden ver-
 zeilen; ten einde dezelve over te leveren en te regt te stel-
 len buiten het Grondgebied van dat Gewest, daar en zoda-
 nig als zij zouden goedynden: waar omtrent zij zich geene
 partij zouden stellen.

Hun Hoog Mogenden namen dit euvel, en beslooten dee-
 ze zaak, ter afdoeninge aan den Zeeraad op de *Maaze* over
 te geeven, onder toezegging om de kosten daar op vallende,
 naa den afloop der zaake, te betaalen. — De Admiraliteit
 op de *Maaze* nam onverpligt dit onaangenaam werk op zich,
 en benoemde tot het Onderzoek een Krijgsraad, bestaande
 uit zeven Lands Kapiteinen en één Secretaris, die het Offi-
 cie Fiscaal bij den Krijgsraad waarnam, Mr. MARINUS HOOG,
 Langen tijd duurden de ondervraagingen, uit hoofde van
 de moeilijkheid der Verhooren, die grootendeels in 't *Fransch*
 en *Hoogduitsch* moesten geschieden, en dat de Gevangenen
 aan 't Scheepsboord niet altoos zo zeer van den anderen af-
 gezonderd als in de Gevangenisfen te Lande, maar al te
 veel gelegenheds wisten te vinden, om met elkander te
 spreken. Hun toestand was intusfchen beklaglijk, en eene
 straffe op zich zelve. Hunne Kleederen versleeten, door
 de

de langduurigheid, dermaate, dat ze bijkans naakt ten verhoor kwamen, en daar in raad verschaft wierdt, als mede ter voorkoming van ziekten. Meer dan een jaar leedt het eér alle de stukken konden overgeleverd, en ingevolge van dezelve Vonnis geslagen worden, 't welk in Januarij des Jaars 1788 geschiedde, met eene staatlijkheid aan zo zwaar eene Regtsoefening voegende, en die, om de zeldzaamheid, hier melding verdient.

De Admiraliteits Raaden SEBASTIAAN VAN NOOTEN en AUGUSTINUS VAN DER CRAP, met den Raad en Advocaat PIETER PAULUS, welke laatstgemelde, in dit omslagtig geval, zich oneindig veel moeite gegeven hadt, en de Secretaris PAULUS VAN DER HEIM, vervoegden zich den twaalfden Januarij na *Helvoetsluis*, om aldaar, in bijwezen van de Leden, die den Krijgsraad hadden uitgemaakt, de crimineele Vonnissen bij denzelven geweest, door zijne Hoogheid en Raad bekrachtigd, te volbrengen. — Op 's Lands Wagtschap *Schiedam* geschiedde, dien eigen avond, de aanzegging des doods aan vier Misdadigers, bij monde van den Heere PAULUS, ten aanhooren van elk die het begeerde. Den tot de doodstraf veroordeelden stontt men toe gebruik te maaken van den *Franfchen* Predikant uit den *Briel*, en den Predikant des *Zwitferschen* Regiments in *Helvoetsluis* in bezetting. De twee volgende dagen wierden besteed in het uitbrengen der Vonnissen over alle de overige Misdadigers, wederom op 's Lands Wagtschip, waar de Commissie van hun Ed. Mogtsgaders de Leden van den Krijgsraad aan een ronden tafel gezeten was, en de toegang tot het Schip voor ieder openstontt.

Op den dag der Strafoefening wierdt van 's Lands Magazijn de Roode Vlag geheesfen. Het Schavot was ter zijde van het Wagtschip, waar op de Gevangenen zich bevonden, op het *Ooster Hoofd* geplaatst. Op 't zelve verscheen eerst de Geweldige Provoost-Generaal der Admiraliteit op de *Naaze*, met één de Chirurgijs van het Wagtschip, de twee *Franfche* Predikanten en den Leeraar van *Helvoetsluit*, welke laatste het openbaar Gebed voor de veroordeelden zou uitstorten; alleen gevolgd door eenige des Raads Helbaardiers,
die

die met hunne Hellebaarden rondsom het Schavot wierden geplaatst. Naa de bijzondere gesprekken met de ten dood gevonnisten, en het doen des Gebeds traden de Leeraars van het Schavot.

Vier wierden 'er met de koorde gestraft en opgehangen; zes met den strop om den hals, en nog zeven zonder denzelfden, strenglijk met roeden gegeesfeld, gebrandmerkt, en voor onderscheiden tijden van vijftig en minder jaaren vastgezet, en voorts gebannen. Negenëntwintig ondergingen alleen de Geesfeling, eenigen met bijgevoegde uitbanning voor altoos, of voor meerder of minder jaaren. Vijf wierdt hunne Gevangenis voor straffe toegerekend, en zij verweezen om aan boord van een der Lands Schepen met een getal van slagen gelaarsd te worden, de Strafoefening der overigen van eene geschikte plaats aan te zien, en den tijd, waar toe zij zich verbonden hadden, uit te dienen. Dit laatste moesten ook zeven doen, alleenlijk veroordeeld om de Strafoefening te aanschouwen. Eén wierdt van Sergeant tot Soldaat verlaagd, en moest, dus vernederd, zijne dienstjaaren volbrengen. Zestien wierden van alle Crimineele Procedures vrijgesproken, en op vrije voeten gesteld, mits zij hunnen tijd uitdienden. — Vier der Gevangenen waren intusfchen gestorven, en één hunner was, zijne boeijen verbroken hebbende, over boord gesprongen en verdronken.

Zonder eenige de minste ongeregeltheid liep de Strafoefening af aan zulk een aantal Misdaadigers; alle voorzorgen daar tegen waren genomen, zo door het onder de wapenen houden der *Helvoetsluitse* Bezetting als door den bijstand van eenige Ruitelij, ten dien einde van zijne Hoogheid derwaards gezonden.

BARRIERE-STEDEN. Bekend uit 's Lands Geschiedenisfen is het, en door ons, op het Artikel BARRIERE-TRAKTAAT vermeld, hoe veele moeite het aan den Staat der Vereenigde Nederlanden gekost hebbe, om *Barriere-Steden*, of een Voormuur tegen *Frankrijk*, in de *Spaansche* Nederlanden te bekoomen, die, ingevalle van een Vredebreuk met die Mogenschap, den eersten schok zou kunnen afkeeren, of, gelijk

veelen

veelen dagten, ten ondoordringbaaren beschutzel strekken. Zints een geruimen tijd waren dezelve zeer vervallen, en de Verbonden deswegen van wederzijden gemaakt verre van stipt agtervolgd. De Keizer, bij zijn doortrekken dezer plaatzen, derzelve deerlijk verval gezien hebbende, kwam in het denkbeeld, dat het beter ware die versterkte plaatzen te ontmantelen, en de Krijgsbezettingen 'er uit te doen trekken. Het lijdt geen twijfel of Keizer JOSEPHUS DE II. zou, daar het in deeze Gewesten geenzins ontbrak aan kundige Lieden, die niet verkleefd aan 't oude, zeer wel bevroedden, dat het geen voorheen van het witerste belang kon gerekend worden, nu, op zijn hoogst genomen, onverschillig was, ja het aanhouden der *Barriere-Steden* voor den Staat nadeelig aanzagen, bij kennisgeving van dit zijn oogmerk, den weg om het, tot wederzijds genoegen, door Onderhandeling te vinden, aangetroffen hebben; en mogt men, ter oorzaake der wederzijds verbindende Verdragen, zulks verwacht hebben. Schor klonk, derhalven, 's Keizer bekendmaking, door den Prins VAN STAHENBURG, den Hollandschen Gezant HOP gedaan. „Zijne Keizerlijke Majesteit, welke thans zelve zijne Nederlandsche Provinciën heeft bezigtigd, heeft onder anderen opgemerkt, dat het, om verscheide redenen, niet meer gevoegelijk was daar in alle versterkte plaatzen te behouden, en diensvolgens beslooten de slegting met het geen daar van een gevolg is, van het grootste gedeelte, welk tot hier toe in weezen is geweest. Ingevolge van deeze bepaling heeft zijne Keizerlijke Majesteit aan het Generaal Gouvernement der Nederlanden gelast, van wegen Hoogstdenzelven, hier van kennis te geeven aan hunne Hoog Mogenden de Staaten Generaal der Vereenigde Provinciën, om ten dien opzigte de behoorlijke orders te geeven aan de Generaals en andere Officieren, over het Krijgsvolk in zijner Majesteits Oostenrijksche Heerschappijen het bevel voerende.” De Baron VAN REISCHACH, 's Keizers Gezant in 's Graavenhage, deedt zaaklijk dezelve kennisgeving; in welke maar al te zeer doorstraalde, hoe
wei

weinig pligtpleeginge magtige Vorsten doorgaans maaken met kleinere Mogenheden.

Wanneer hunne Hoog Mogenden, in de beleefdste be-
 woordingen, door den Heer HOP te *Brusfel*, en ook door
 den Baron VAN REISCHACH aan 't Hof te *Weenen*, lieten wee-
 ten, „ dat zij zich te eenemaal buiten staat bevonden om
 „ een bepaald antwoord te geeven: dewijl zij, uit de over-
 „ geleverde Kennisgeving, niet hadden kunnen opmaaken,
 „ hoe veele en welke plaatsen, tot de Barriere behoorende,
 „ beoogd wierden, nog wat door de *Slegting en 't geen*
 „ *daar van een gevolg is*, eigenlijk te verstaan was, nog
 „ ook hoedanig de *behoorelijke orders* waren, omtrent het
 „ Krijgsvolk verlangd”, ontvingen zij welhaast van de Hoo-
 ge Regeering der Oostenrijksche Nederlanden, waar men het
 niet ligt waagde op gegeevene bevelen weder na *Weenen* te
 schrijven, dit antwoord: „ Hunne Koninklijke Hoogheden
 „ hebben niet, dan met de grootste gevoeligheid kunnen
 „ zien de uitdrukkingen van welken zich hunne Hoog Mo-
 „ genden bediend hebben: en, om te beantwoorden aan de
 „ bijzondere verhaasting, die de Keizer in deeze zaak be-
 „ geert, neemen zij geenzins uitsfel om te verklaren, dat
 „ zijne Majesteit *geen enkele plaats zijner Heerschappije*,
 „ *in welke Hollandsche Bezetting ligt, van de Slegting der*
 „ *Vestingwerken, en 't geen daar een gevolg van is, uit-*
 „ *sondert*. De algemeenheid deezer bewoordingen, reeds
 „ in de voorgaande Bekendmaking uitgedrukt, laaten geen
 „ twijfel over, wegens de oogmerken van den Keizer. Hun-
 „ ne Koninklijke Hoogheden meenen van de gevoelens van
 „ hunne Hoog Mogenden jegens zijne Majesteit te moeten
 „ verwagten, dat zij thans wel ten dien einde aan de Ge-
 „ neraals en andere Officieren de behoorelijke orders zullen
 „ doen toekomen.” De Staatsdienaar H. CROUMPIEN dat
 antwoord den Heere HOP overhandigende, betuigde, hoe hun-
 ne Koninklijke Hoogheden niet twijfelden aan zijnen ijver
 om 'er het behoorelijk gebruik van te maaken, ten einde
 overeenkomstig met de verwagting van zijne Majesteit, een
 waardig en voldoende Besluit te bezorgen.

Op zulk eene taal viel geen twifelen aan de uitgestrektheid van 's Keizers oogmerk; en de Staaten moesten het zich laten welgevalven: weshalven zij bevelen afvaardigden aan de Krijgsbezettingen der Barriere-plaatzen, om dezelve te ontruimen. Zij leverden intusfchen eenige bedenkingen in, betreffende de Stad en het Kasteel van *Namen*, waar omtrent een bijzonder Verdrag tusfchen het Hof van *Weenen* en deezen Staat plaats vondt, ten oogmerk hebbende om nog nadere Vertoogen te doen, die het voorneemen des Keizers eenigzins zouden kunnen maatigen. Doch de Hooge Regeering te *Brusfel* gaf den Heere *HOP* te kennen, dat 's Vorsten bevelen omtrent het flegten van alle Vestingwerken der Steden zo stellig waren, dat men zelfs geene Vertoogen daar tegen durfde onderneemen. Ingevolge hier van kreeg de Krijgsbezetting te *Namen* dezelfde bevelen, als de andere, om die Vesting te ontruimen.

Zommigen betoonden zeer groote bekommerdheid over het verbreken van deezen Voormuur onzes Vaderlands; huns oordeels wierdt *Frankrijk* den weg geopend, om, zonder slag of stoot, op 't Grondgebied van den Staat in te rukken. Anderen gingen nog een stap verder en trokken 'er, in hunne Staatkundige uitzigten, een gevolg uit, dat *Frankrijk*, misnoegd op de *Hollanders*, den Keizer in zijn belang hadt weeten over te haalen, die, op aanraading des Hof's van *Versailles*, dit besluit hadt genomen, om *Frankrijk* gelegenheid te geeven, wanneer het wilde, met een Krijgsmagt in 't Land te vallen. — Maar veelen, schoon niet te vrede over de wijze waar op de Keizer, zonder eenige onderhandeling, ons deeze *Barriere-Steden* ontnam, hielden zijn besluit voor een geluk en zegen. — Zij merkten aan, dat ons Gemeenebest door die *Barrieres* nooit voor gevaar bevrijd was, noch in het toekomende kon beschut weezen. Onze Geschiedenissen leverden geen voorbeeld op, dat zij, in een Oorlog met *Frankrijk*, den aanval hadden afgekeerd: integendeel was als dan de bloem van onze Landmagt gevangen genomen, eer de vijand een voet op onze grenzen zette. Het geld wierdt aan die Vestingwerken, in weinig oogeblikken door den Aanvaller vermeesterd, verspild, dien ook

het grootste gedeelte van onze Artillerij in handen viel. Daarenboven konden zij, schoon sterk genoeg om een groote Landmagt te stuiten, niet als een beschuttende Voormuur worden aangemerkt: dewijl *Frankrijk*, uitwijzens de Geschiedenissen, om in ons Land te vallen, zeer gemakkelijk door het *Luiksche* op *Nijmegen* kon aantrekken, en, zonder veel omslags, onze grenzen naderen. De gezonde Staatkunde hieldt alle Vestingwerken, te verre van de grenzen af liggende, voor nadeelig en gevaarlijk: het onderhouden was kostbaar, het ondersteunen en de toevoer moeilijk, en konden zij ligt, van alle noodige bezorging en hulpe afgesneden, vermeesterd worden. — Zij hielden zich, schoon niet in staat om de waare reden des Keizers voor het slegten dier Vestingwerken te doorgronden, verzekerd, dat, indien dezelve meer nuttig dan schadelijk, en bekwaam waren om *Frankrijk* te stuiten, die verstandige Vorst nooit tot dit Besluit zou zijn gekomen: dewijl zijne eigene *Nederlanden* dan aan een vijandlijken aanval wierden blootgesteld, thans ten koste van dit Gemeenebest verdedigd. — Zij oordeelden de *Barrieres* voor de veiligheid van onzen Staat gevaarlijk. Gesteld dat de Keizer voornemens was, denzelven met de wapenen aan te tasten, of zulks vereenigd met *Frankrijk* te doen, kon hij, gelijk het gerugt in den aanvang deezes jaars schein te verzekeren, uit zijn *Duitsch Rijksgebied*, wóór den aanval, een ruim aantal Krijgsvolk na zijne *Nederlanden* zenden, waar door op eenmaal al onze Krijgsmagt, al ons Geschut, en Krijgsvoorraad, in de *Barriere-Steden* liggende, van onze Grenzen zouden zijn afgesneden, en hij meester van een groot gedeelte onzer Krijgsmagt. Deze bedenking wierp het bekommerd gevoelen om verre der zodanigen, die vreesden, dat deeze ontmanteling en ontruiming, door den Keizer, in goede verstandhouding met het Hof van *Versailles*, beraamd zou wezen om aan 't zelve gelegenheid te verschaffen tot een onverhinderd intrekken in ons Land: want het zou een droevig slegt Krijgsplan weezen, dat zij, in staat om een zeer groot gedeelte van onze Landmagt en Artillerij, op 't onverwagstste, te vermeesteren, ons dezelve te rug zonden om onze eigene Grenssteden te versterken. De

De voordeelen, voerden zij wijders aan, die uit het slegten en ontruimen dier Vestingwerken voor 't Gemeenebest stonden gebooren te worden, waren geenzins gering. De twistappel over het vermeederen der Landmagt wierdt grootendeels weggenomen. Tusschen de zes- en zeventuizend Man kreegen wij thuis; deeze vermeederden de Landmagt, zonder eenig bezwaar der Ingezetenen tot het onderhoud van meerder Krijgsvolks vereischt. Eene groote somme zou ook 's Lands kas uitwinnen, die anders moest besteed worden aan het onderhoud der Vestingwerken; welker kosten te hoog liepen, dewijl 't geen het eene jaar door den eenen Ingenieur was gebouwd, in een volgend, door een ander weder afgebroken, vernieuwd, en, zo men het noemde, verbeterd wierdt; de Jaarwedden der Gouverneurs en Commandanten zou men nu tot Krijgsbedieningen in de Republiek zelve kunnen gebruiken. Ook zou het geld, door 's Lands Ingezetenen tot onderhoud des Krijgsvolks opgebracht, nu door 't zelve, binnen onze eigene Landpaalen, verteerd tot de Ingezetenen wederkeeren, en voor geen gering gedeelte aan belastingen in 's Lands kas koomen. Het Krijgsvolk zo wel, als het Geschut en Oorlogsbehoefsten, zou dan tot versterking van onze eigene Grenssteden strekken; uit *Namen* alleen stondt men een groot aantal stukken metaal Geschut, thans zeer noodig, te wagten.

Zeer zamenstemmende met die denkbeelden, is het begrip over deeze zaak door een Schrijver onzer *Vaderlandsche Geschiedenis* gevormd, als hij aanmerkt: „ De Veldtocht „ van den Jaare 1747 bewees de waarheid eener beden- „ king, dat eene zo hachlijke ligging der *Barriere-Steden* „ ten allen oogenblikke den Staat blootfelde, om zich in- „ gewikkeld te zien in een Oorlog met *Frankrijk*, voor „ de belangen van eene vreemde Mogenheid, als mede de „ nutloosheid van alle die Bezettingen, om het hoofd te „ bieden aan de talrijke en wel afgerigte Troepen van een „ Krijgshaftig en magtig Volk, 't welk zij moesten beteu- „ gelen. De verkrijging en het behouden der *Barriere* „ hebben alleen schadelijke Oorlogen en drukkende Belas- „ tingen voortgebracht. Hoe veel moeite hadt het bewaaren in?

„ Hoe groote geldfommen gingen ten Lande uit, zonder
 „ ooit weder te keeren? Wanneer men in bedenking neemt,
 „ hoe veel kwaads zulks veroorzaakt heeft aan een Staat,
 „ die nooit strafloos kon afwijken van een vreedzaam en
 „ bezuinigend Stelzel, zou men welhaast in de gedagten
 „ koomen, dat een zekere booze Geest die verkeerde Staat-
 „ kunde inboezemde, en zeggen dat het *Huis van Oos-*
 „ *tenrijk* de oogen van de Hoofden des Volks betooverd
 „ hadt, om hup te verbinden, dat zij, ten koste der grond-
 „ regelen van hunnen Staat, voor 't zelve Plaatzten be-
 „ waarden, die 't zelve, uit hoofde van de afgelegenheid,
 „ niet kon bewaaren. Ook heeft dit Hof, zo ras het, door
 „ de Verbintenisfen met *Frankrijk* aangegaan, van dien kant
 „ niets van vreezen hadt, het masker afgeligt, en zich be-
 „ diend van het tijdstip, waar in het Gemeenebest zich niet
 „ kon beroepen op het gegeven woord van de Handhaa-
 „ vers der *Barriere*. De Keizer heeft, door zijne Staa-
 „ ten eener vreemde Onderwerping te onttrekken, het Ge-
 „ meenebest ontheeven van eenen zeer zwaaren last, om
 „ welken af te werpen het misfchien zelve geen moeds
 „ genoeg zou gehadt hebben. Zo veel meer vermogen dik-
 „ wijs oude vooroordeelen dan weezenlijke belangen! Doch
 „ de Verbintenis des Keizers met *Frankrijk* van eene veel
 „ betwistbaarder vastheid zijnde, dat het voordeel van de
 „ vernietiging der *Barriere* voor 't Gemeenebest, is, in dit
 „ geval, die stap nog voordeeliger voor 't zelve dan voor
 „ hem.”

Zie *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken*;
 CERISIER, *Tafereel*.

BATAVIA. Niet zeer gunstig zijn, veelal, de begrippen,
 welke, hier te Lande, aangaande de Leden der inwooneren
 van *Nederlands Indie* gevoed worden. Vooral heerscht,
 bij veelen, het vooroordeel, alsof Kunsten en Weetenschap-
 pen, en alle verdere kenmerken eener verlichte Eeuwe,
 aldaar in geringe waarde gehouden worden. Het Jaar 1778
 leverde van de ongegrondheid diens opgevatten waans een

OVER

overtuigend bewijs op. Al lang was men te *Batavia* bedagt geweest op het aanleggen eener Stigtinge, de bevordering van het algemeene best ten doelwit hebbende. Aan eene gunstige gelegenheid daar toe hadt het, dus lang, gemangeld. Het Plan ter oprigtinge van den *Oeconomischen Tak der Hollandsche Maatschappije*, derwaards, in den voorgaanden jaare, gezonden, deedt die gelegenheid geboren worden: en zag men, ten deezen jaare, te *Batavia*, een Genootschap oprigten tot nut van Kunsten en Weetenschappen in 't algemeen; doch in 't bijzonder ter bevordering van den welvaard der *Oosterfche Volkplantingen* van den Staat der *Verenigde Nederlanden*, onder de Zinspreuk: *Ten nutte van het Gemeen*. De Leden van 't zelve wilden het oogmerk van den *Oeconomischen Tak*, die ook de *Volkplantingen van den Staat* in 't wijdfrekkend Plan begreep, niet alleen met woorden maar ook met daaden te gemoet treden: teffens een veel uitgestrekter Ontwerp, en onafhankelijk van eenig ander Genootschap vormende. De Landbouw, de Viscfherijen, de Fabrieken, de Werktuig-, de Genees- en Letterkunde waren de hoofdvoorwerpen. — Aangenaam en Kunstbroederlijk was de schikking deezes anderzins onafhanklijken Genootschaps: om, daar het zelve de grootste helft der Inleggelden en Begiftigingen voor zich behieldt, ter uitdeeling van de daar gestelde Eerbelooningen, het andere gedeelte over te zenden in drie gelijke deelen aan ieder der drie Maatschappijen in het Vaderland, opgerigt te *Haarlem*, *Rotterdam* en *Vlissingen*; met verzoek, dat zij die Penningen in Contanten, of in een Medaille, op den Stempel van het *Bataviaasch Genootschap* geslagen, ter beantwoordinge van één of meer nuttige Vraagen wilden besteeden. Door den Raad van *Indie* wierdt dit Genootschap goedgekeurd, bekrachtigd en begunstigd.

De tijding van de Vredebreuk met *Engeland*, aan het einde des Jaars 1780 ontstaan, ontving men te *Batavia* in de maand Junij des volgenden jaars. Men vondt 'er, gelijk zommigen willen, die aan de egtheid van dezelve twijfelden. Althans wist de Kapitein van een Engelsch Schip, GORDON, korte dagen naa het ontvangen, zo veel in te brengen tegen

de egtheid van de Oorlogstijding, dat men hem, schoon hij veel Gelds in hadt, uit zijn beslag los liet. Hij vertrok en gaf den *Engelschen* in *Indie*, zo veel mogelijk, berigt van de Vredebreuke, 't geen het verlies van zommige onzer Bezittingen eerlang ten gevolge hadt. Men bragt welhaast alles in gereedheid om den Vijand af te wagten: eenige Schepen na *China*, *Bengalen*, *Suratte*, of de *Westkust* bestemd, slaakten deeze reizen, en wierden ten Oorlog uitgerust, om den Vijand af te wagten, of te keer te gaan, waar toe men de meerdere en mindere Vlootvoogden benoemde, en voorts de noodige schikkingen maakte om de Landmagt te vermeerderen, op een geregelden voet te brengen, en door vrijwillige *Javaanen* van onderscheide Landgoederen te versterken, die zich meesterlijk in den Wapenhandel oefenden; welke Bende, op eigen kosten der Bezitteren aangeworven, geene Soldij van de *Oost-Indische* Maatschappij zou trekken, vóór dat de Volkplanting vijandlijk wierdt aangetast; en zouden deezen met de geregelde Krijgsmagt dienen om de stranden, bij eenen vijandlijken aanval, te bezetten; ook schreef men aldaar in October een plegtigen Bededag uit.

BATAVIEREN. Ter nadere ophelderinge van 't geen wij, op dit *Artikel*, raakende het Staatsbestuur deezes volks hebben aangeteekend, ontmoeten wij, in de keurige *Bijvoegzels en Aanmerkingen* op J. WAGENAAR, eene fraaie Aanteekening, welke wij de vrijheid zullen neemen hier woordelijk in te laschen. Dezelve slaat op het door ons geschrevene, Deel V. bl. 183. „Driederleij (dus luidt die Aanteekening) of zoo gij wilt tweederleij rang had bij hen plaats, de Adel en het Volk: de derde soort, welke lijfeigenen waren, kwamen eigenlijk niet in aanmerking nog in den krijg, nog in de raadsvergaderingen. Deeze Lijfeigenen, die zij voor hun geld kogten, in den oorlog wonnen, in hunnen dienst gebooren wierden, of welke zich zelve als lijfeigenen overgaven, wierden niet als de gewoone Slaaven in het huis en huisselijke bezigheden gebruikt. Elk had zijne wooning en hield daar in huis naar welgevallen. Alleen had hij maar zorg te draagen, dat hij de bepaalde menigte van koor, vee of kleederen

ten jaarlijks aan zijnen Heer bezorgde: hier mede had hij in zijn staat van afhankelijkheid voldaan. Het gebeurde zeer zeldzaam, dat zij van hunne Heeren geslaagen, met arbeid of gevangenis geplaagd, of op eenige andere wijze mishandeld wierden. Zij hadden het dus veel beter, dan de Slaaven van veele Christenen, en mogen vergeleeken worden bij de lijfeige boeren in *Rusland* en *Poolen*. Evenwel gebeurde het, dat zij in oploopenheid en gramschap door hunne Heeren om 't leeven gebragt wierden, als of zij vijanden waren, zonder dat zij zich dorsten te weer stellen. — Zomtijds wierden zij vrij gelaaten: maar dan hadden zij nog weinig voorregten boven de lijfeigenen: zelden hadden zij iets te zeggen in het huisfelijk, nimmer in het Landsbestuur. — Zoo jaloers waren zij op de voorregten, welke den vrijen burger alleen toekwamen! Bij volken, die zich door Koningen lieten overheerschen, wierden de Vrijgelaatenen, wel eens boven de Vrijgeboornen en Edelen verheeven. De Edelen en de Vrijgeboornen (*nobiles & ingenui*) regeerden dus gemeenschappelijk, het zij met, het zij zonder eenen zoogenaamden Koning. De voornaamste posten wierden aan de Edelen overgelaaten, om dat zij wegens het aanzien, dat zij meest door hunne dapperheid en braafheid moesten verwerven en staande houden, het best een vrij volk konden bestuuren: maar zij moesten 'er *door het gantsche volk toe verkooren worden, en daarom zorg draagen, dat zij hun vertrouwen wonnen en behielden*. Wanneer de Staat in den oorlog gewikkeld was, zag men niet naar geboorte, maar naar dapperheid. Elk wierd dan even na gerekend, terwijl elk verplicht was zijne leeven voor het Vaderland in de waagschaal te stellen; hoewel dit niet zoo zeer een pligt, als wel een eer, een voorregt gerekend wierd, de wapens voor den Staat te voeren. Niemand vermogt dit, ten zij dezelve hem hier toe bekwaam gekeurd en verlof gegeven had. Dan wierd de Jongeling plegtig of door een der Vorsten, of door zijn Vader, of door een nabestaande op den landdag met een Schild en Framee vercierd, tot een lid van het Gemeenebest en deelgenoot van alle voorregten verklaard: — zelfs wel, wanneer hij van een uitmuntenden

adel was, of van zeer verdienstelijke ouderen afstamde, in den rang der Vorsten verheeven. Deeze wapenen wierden nimmer afgelegd, zelfs niet op de Landsvergaderingen en bij de maaltijden. Zoo werd elk van jongs af tot den krijgsdienst vrijwillig geworven, en uit zulke Vrijwilligers bestond de gantsche krijgsmagt van den Staat. Men kende geene bezoldelingen of staande krijgsmagt, maar deeze jongelingen, welke zich onder opzigt begaven van zulken, die ouder van dagen en in dapperheid beproefd waren, vervulden derzelve plaats. Het was hun geen onêer zich in 't gevolg van zulken te begeeven. Naar dat zij het verdienden, wierden zij volgens het oordeel van hun Hoofd bevorderd. Dit gaf een grooten naijver onder deeze Volgelingen, om de eerste plaats te bekleeden, en onder de Opperhoofden, om de meesten en bekwaamsten onder hunne opzigt te hebben. Zij maakten hun aanzien en hun magt uit, terwijl het hun in vrede tot luister en in den oorlog tot eene beschutting verstrekte, met een groot aantal uitgeleezene jongelingen omringd te zijn. — Wanneer het tot een vegten kwam, was het schande voor een Opperhoofd, overwonnen te worden, en schandelijk voor zijn gevolg, hem in dapperheid niet te evenaaren. Zelfs was hij voor al zijn leeven *infaam* en veragtelijk, welke den strijd verlaaten had, terwijl zijn Opperhoofd nog overig was. Hun voornaamste krijgsplicht en krijgseed was hem te beschermen, voor hem zich in de bres te stellen, hem 'er de eer van te geeven. Hier door maakten zij zich zelf bij vreemde natien beroemd en gevreesd, — in zoo verre, dat een Staat te minder aan vijanden bloedgesteld was, naar maate zij een grooter aantal had van zulke Opperhoofden en strijdbare Jongelingen. Deeze benden wierden wel niet betaald, evenwel van al het geen zij noodig hadden voorzien door hunne Opperhoofden, en daarenboven, wanneer zij het verdienden tot aanmoediging beschonken met een oorlogspoord of een uitmuntend wapentuig. Met de onkosten, welke hier toe vereischt wierden, was de Staat niet bezwaard, maar zij wierden in den oorlog door den buit goed gemaakt. — Wanneer de vrede aanhield, begaven zij zich in dienst bij de oorlogende volken; — of

deg-

deeden, volgens *CÆSAR*, wel voor eige rekening een sloop in de landen der Nabuuren, het welk vooral ziet op de *Galliërs*, wijl deeze volken elkander niet konden draagen. Voorheen waren de *Germaanen* de zwaksten, dan ten tijde van *CÆSAR* moesten de *Galliërs* zwigten. — Anders bestonden de gewoone inkomsten der Opperhoofden, en ook der Koningen in eene grootere uitgestrektheid landerijen, welke naar elks waardigheid verdeeld wierden, — in vrijwillige toelagen, — in boetens en in geschenken van nabuurige volken, het zij bij gelegenheid van gezantschappen, het zij wanneer zij hen in den oorlog hadden bijgestaan, waar toe zij zich van de *Galliërs* ook wel lieten gebruiken. — Voor 't overige ziet het vooral op deeze Jongelingen, het geen men op de gantsche natie heeft willen toepassen: „ En gij „ zult ze niet zoo ligt bepraaten, om den akker te be- „ ploegen, en den oogst in te zamelen, dan wel vijanden „ uit te daagen, en wonden te verdienen: want het schijnt „ haare fiere jeugd laag en traag met zweet en arbeid te ver- „ krijgen, het geen zij voor bloed konden magtig worden.” Men kan hier uit opmaken, dat zij geene gelegenheid verzuimden, om zich in het krijgswerk te oefenen, en ten dien einde altoos moesten gereed zijn. Maar behalven deezen, was elk burger op het eerste opontbod vaardig, om de wapenen aan te gorden en voor het Vaderland te strijden. Dit was de algemeene heirvaart, waaraan het gantsche volk deel had; en waar toe daarom ook de Aanvoeres en Opperhoofden door hetzelfde verkoren wierden. — Wij noemen het een algemeene Heirvaart, om dat elk Ambt of *Distrikt* daar toe een zeker gedeelte manschap leveren moest, welke bij elkander onder hun eige Bevelhebbers dienden. De overigen bleeven te huis, om het Land te bewaaren en den akkerbouw waar te neemen. Zij dienden niet alleen zonder bezolding, maar waarschijnlijk moest elk voor zijnen leeftogt zorgen, welken zij nevens hunne vrouwen en kinderen op wagens en karren met zich voerden. Van deeze maakten zij, wanneer zij zich nederfloegen, een soort van borstweering, Wagenburgen. De oorlog kostte dus den Staat weinig. Met den buit, den roem, en de verdediging van

het Vaderland, vergenoegden zich de strijders. En of dit nog niet genoeg ware, wierden zij ten sterksten aangemoedigd door den Godsdienst, wijl zij de onsterfelijkheid, een staat na dit leeven en de gelukzaligheid van allen, die in den oorlog sneuvelden, geloofden. — Maar men kan hier ook uit opmaaken, dat de veldtochten niet lang konden duuren. Met een enkel gevegt wierd dikwerf de zaak afgedaan; en zoo 'er geene vrede getroffen wierd, of een van beide partijen geheel het onderspit delfde, wierd 'er een nieuwe veldtocht ondernomen."

Zie Mr. H. VAN WYN, *Bijvoegzels en Aanmerkingen.*

BATENBURG. (GYSBERT en DIDERIK VAN) In het Vonnis, door den Hertog VAN ALVA over dit doorluchtig Broederpaar geveld, en door den kundigen Verzamelaar van aloude Stukken, Mr. G. VAN HASSELT in 't licht gegeven, ontmoeten wij de volgende bijzonderheden, hun als doodwaardige misdaden ten laste gelegd. GYSBERT hadt het vermaarde Verbond der Edelen, ten huize van den Grave VAN CULEMBURG, twee dagen naa het overleveren van het Smeekfschrift, onderteekend. In de Vergadering der Bondgenooten te *St. Truijen* was hij tegenwoordig geweest. Onroomsche Koopheden en Ketterfche Leeraars hadt hij, nevens anderen, in befcherming genomen. Onder de Heere VAN BREDERODE hadt hij dienst genomen, en zelf eenig volk geworven. Eindeijk hadt hij, aan eene der Stadspoorten van *Amsterdam*, een valsch alarm gemaakt, met oogmerk om, door medewerking der Onroomschen, met welke hij in die Stad verstand hieldt, door eene andere Poort binnen gelaaten te worden. — Geene mindere misdaden, zo als zij heetten, wierden zijnen broeder DIRK of DIDERIK ten laste gelegd. Niet flegts hadt hij het Verbond der Edelen onderteekend, maar ook aan den Gendfchen Predikant HERMANUS MODET verzogt, dat hij het ontslag van eenen gevangenen Advokaat, die Ketersch was, bevorderen wilde, en van den

Voor-

Voorzitter des Raads van *Vlaanderen* begeeren om voortaan niemand, ter zaake van Godsdienstige gevoelens, in hegtenis te neemen. De Vergadering te *St. Truijen* hadt hij bijgewoond, zich in dienst van BREDERODE begeeven, en eenig Krijgsvolk gevorven. Binnen 's *Hertogenbosch* hadt hij heimelijk verstand met den Kapitein BOMBERGEN gehouden. In den aanflag op *Amsterdam* hadt hij insgelijks de hand gehad. Naa het mislukken daar van, zocht hij, nevens andere Kapiteinen, Heer HENDRIK VAN BREDERODE na *Embsden* te volgen. — Behalven de straffe des doods, behelsde hun Vonnis de Verbeurdverklaring van alle hunne goederen, geene uitgezonderd.

Zie G. VAN HASSELT, *Stukken voor de Vaderlandsche Historie*, Deel I.

BEDUM, een aanzienlijk Dorp in de *Ommelanden* der Provincie Stad en Lande van *Groningen*, in het Kwartier van *Hunzingo*, ten Oosten van de *Trekvaart*, die na *Onderden-Dam* loopt. Uit de benaaming van *Bedderawalda*, of *Bedumer-woud*, onder welke dit Dorp in een aloud Handvest wordt vermeld, mag men besluiten, dat de omliggende laage grond eertijds zeer boomrijk moet geweest zijn. De Kerk, hoewel het Koor 'er afgebroken is, nogthans veel aanzienlijker gebouw in zijne soort, dan men gemeenlijk ten platten lande aantreft, draagt nog de kenteekens van de aloude waardigheid eener Kollegiaale of Kapittelkerk, die, volgens het getuigenis van EMMO, onder het opzigt eens Dekens stondt. Bij de Roomschegezinden, die 'er eene Statie hebben, wordt *Bedum* in bijzondere hoogagting gehouden, als de Martelplaats van den H. WALFRIDUS, die 'er, al biddende, door de Noormannen van 't leeven wierdt beroofd. Van ouds voutt men hier eene plaats van *Onderwijs*, onder den naam van *Rode School* vermaard, door de Abt di van *Aduard* gestigt, en alwaar de Jeugd in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid onderrigt genoot. De Boe-

re-

rewooning, welke thans den grond des Gestigts beslaat, is nog heden onder den alouden naam bekend.

Zie *Tegenwoordige Staat van Stad en Lande*.

BEKKER. (BALTHAZAR) Deeze beroemde Man, te *Amsterdam* overleden, wierdt begraven te *Jelsum*, een Dorp in *Friesland*, niet verre van *Leeuwarden* gelegen, alwaar zijn Zoon, JOANNES HENRICUS BEKKER, naderhand Predikant geweest, en in den Jaare 1737 overleden is, en alwaar zijne Weduwe, tot aan haaren dood, op een adelijk Slot, uit haare adelijke familie, HINCKEMA VAN HINCKENBURG afkomstig, gewoond heeft. Nog lang daar naa zijn de naazaaten van BALTHAZAR BEKKER om en bij het genoemde Dorp *Jelsum* bekend geweest. Omtrent het Jaar 1764 of 1765 is de laatste daar van gestorven; hij was genaamd BALTHAZAR BEKKER VAN HEERSMA, die te *Stiens*, een uur van *Jelsum* gelegen, zijn buitenverblijf hadt. Bij uitersten Wille vervlelen diens goederen aan eenen vreemde, of van een ander Geslagt; die, egter, uit erkennenisse den naam van BEKKER nevens zijnen geslagmaam heeft aangenomen, en wiens Zoon, JAN BEKKER, in den Jaare 1794, den post van Mederigter van de Grietenij *Leeuwarderadeel* bekleedde. Op den achtsten November des Jaars 1778 overleedt te *Nijmegen*, in het vierëntwintigste jaar zijns ouderdoms, PIETER JOHAN HENDRIK VAN GROTENRAY, Adjunct-Sekretaris der gemelde Stad. Hij was de Kleinzoon der Kleindogter van den *Amsterdamschen* Leeraar BALTHAZAR BEKKER; en met hem is 's Mans naakomelingschap geheelijk uitgestorven.

Behalven deeze bijzonderheden, zullen wij, uit YPEY, de volgende aanmerkingen en berigten mededeelen, BEKKERS gevoelens, leerwijze en lotgevallen betreffende. „Buiten alle wederspraak (dus luidt dat berigt) was hij een der voornaamste Theologanten, welken deeze eeuw opgeleverd heeft. Het staat te betwijfelen, of hij een *Coccejaan*, dan een

Voetiaan geweest is. In zijnen tijd wierdt hij gehouden voor een' *Coccejaan* (*), maar hij zelf scheen daar voor niet te willen doorgaan (†). DE LA FONTAINE schrijft ook, in zijne aantekeningen op *FORMEYS Kort begrip der Kerkelijke Historie* (§), „dat hij zekerlijk geen *Coccejaan* „ware.” Wanneer ik zijne schriften leeze, komt het mij voor, dat hij eigenlijk niet een van beiden, maar een vriend geweest zij van waarheid, welke partij ze dan ook omhelsde en verdedigde. Hij heeft een nuttig verkeer gehad met lieden van verschillende denkwijze, en allen verdraagen. — Wat zijne Wijsgeerte aanbelangt; Hij was, buiten kijf, de Filosoofische begrippen van DESCARTES uitermaate toegedaan, doch, volgens zijne eigen betuiging (*), geen weezenlijke Filosoof. Hij schijnt alleen maar aan zekere *Kartesiaansche* stellingen zijn zegel te hebben gehangen. Zulks deedt hem voor de *Kartesiaanen* stadig in de bres treden. In zijnz straks aangehaald *bericht* merkt hij niet onjuist aan, dat het ijveren tegen het *Kartesianismus* zeer kwaade gevolgen moest hebben voor de Evangelieleer, naardien het zelve meest geschiedde van lieden, die niet alleen geene Wijsgeeren waren, maar zelfs de schriften en meeningen van DESCARTES niet doorgedacht hadden. Hij had, naar alle waarschijnlijkheid, het oog op de Kerkelijke Klasfen in ons

Va-

(*) Zo als onder anderen van de Klasse van *Zevenwouden* in haar boek, *Waarschouwing aan de Eriesche Kerken, te Leeuwarden 1681* uitgegeeven bij gelegenheid van 't geene 'er te doen ware met DAVID FLUD VAN GIFFEN, Predikant te *Nieuw Brongerga*, naderhand te *Sneek*, en ten laafsten te *Dordrecht*. Verg. BEKKERS *Eriesche Godgeleerdheid*, in het *Noodig Bericht*, bl. 34, 35 en bl. 59 en 60. Naa zijnen dood is hij van de meesten ook als *Coccejaansgezind* aangemerkt.

(†) Zie zijn aangeh. werk: ter a. p.

(§) II D. II St., bl. 204.

(*) Men leeze zijn *bericht aangaande de Filosoofe van* DESCARTES.

Vaderland. En hadde hij dan wel ongelijk? Zeer veele Predikanten, zo dra zé in de bediening zijn, laaten de studiën liggen, en bemoeijen zich slechts met hun predikwerk. 't Geene hun in handen valt, wordt doorgaans beoordeeld naar de *Dogmatiek*, welke zij in een nageschreeven *Diktaat* uit de *Akademiekollegiën* te huis gebragt hebben. In waarheid hadde men zich in blinden ernst niet zo pal gezet tegen de nieuwe Wijsgeerte, zij zoude nooit zulk eene schade aan de Godgeleerdheid berokkend hebben: zij zoude over het algemeen zo zeer niet met dezelve vermengd zijn geworden. Men tracht toch altijd naa het verbooden en naa 't geene van anderen overdwarscht wordt. Dit meent men, dat duizendmaal meer waardig, en onëindig aangenaamer zij, dan het in de daad is. BEKKER zelf, hoe sterk hij anders ook de *Kartesaanen* begunstigde, was 'er zeer tegen, om, zo als hij zich uitdrukt in het meergemeld *Bericht* (*), *de splinterige vraagen over de twijfelzinnige geschillen der Filosoofij in verband met de Theologie voor te stellen, daar toch de Bijbel stof genoeg opleverde, om vraagen te verschaffen, die aan de Theologie eigen zijn.* — Wat ook van zijn *Coccejanismus* en *Kartesianismus* weezen mooge, ik heb hem leeren kennen als een' vijand van alle scholastiekery, die der Godgeleerdheid ten bederve strekt. In de Voorrede voor zijn boek, *de vaste spijs der volmaakten* (†), waar van straks nader, laat hij zich scherp uit tegen de gewoone Schoolgeleerdheid; zij bestond, zegt hij, „uit duistere kunstwoorden, bij jeukerige en krevetzieke verstanden uitgevonden; sommigen mogten ze tot eenig voordeel zijn, den meesten waren ze tot meerer nadeel der kristlijke leer.” En niet minder betreurt hij den toestand van veele Hoogescholen zijns tijds in de *Opdragt aan zijnen Vader*, voor 't aanstonds genoemde Werk. Ik heb het wel der pijn

waar-

(*) Bl. 715.

(†) Deze geheele Voorrede verdient gelezen te worden: ik twijfel 'er niet aan, of zij zal elk verstandigen zeer smaaken.

waardig geacht, diesaangaande iets voor mijne Leezers hier onder in eene aanteekening uit die Opdragt aftefchrijven (*). Onpartijdig en vrij deelde hij zijne gedachten het publiek mede: aan het oordeel van anderen stoorde hij zich niet met al: hij trachtte de waarheid op te spooren, en 't geene hij voor waarheid hield, stelde hij manlijk en onbevreesd voor (†). — Overigens schijnen braafheid, eerlijkheid en rond-

(*) „Zo zeggen nu de tijden, (schrijft hij) waarin wij menschen vinden, die — het hart niet hebben, om eenige spreuk of leer der Heilige Schrift anders uit te leggen, dan naa de regelen van hunne Scholastique, dat is, Filosofische Theologie, toegemaakt met kromme termen en distinctiën, die stinken in den neuse van de genen, welker rieken alleenlijk is in de vreeze des Heeren. En dat achtense voor den noodigsten en veerdigsten weg, om de dwaalgeesten met hunne eigen wapenen te verslaan: onaangezien, dat men integendeel ziet, hoe ellendiglijk, dat wij in die doornstruiken verwerpen; wanneer wij ons bloot geven buiten 't effen veld van Gods zuiver woord, en verleeren de zuivere Taale van Kanaan, om met uitheems Volk Asdodisch of half Afgodisch te spreeken. Wat zal ons hunne bastaardtale helpen, om van hen te beter verstaan te worden, indien ze Gods eigene tale niet willen verstaan? Tot de wet en tot het getuigenis; indien zij het woord niet hebben willen, dat ze spreeken na een woord, daar geen dageraad in is. En evenwel van loutere schaamte, om niet zonder schriftuur te spreeken, zoo dwingense den sin der schriften naa hun eigen hoofd; en 't geene zij daaruit persfen, dat noemen ze rechtinnige Theologie.” Men zie uit dit afgeschreeven, hoe BEKKER over de Theologifche schoolgeleerdheid dacht. — De geheele Opdragt is waardig gelezen te worden.

(†) „Ik heb, (schrijft hij in de Voorrede aan den Leezer voor de eerste uitgave van zijn Boek, *De beto-*

ver-

rondborstigheid hoofdtrekken van zijn karakter te zijn geweest. — Zijne schriften geeven getuigenis van het geene ik aangaande hem hier te boek heb gesteld (*). Ten Jaare 1665 den vijftiëntwintigsten Maij wierdt hij te *Franker* Dokter in de Godgeleerdheid, — hij was toen reede eenige jaaren Predikant te *Oosterlittens* geweest, — en bij die gelegenheid gaf hij eene *Akademische Verhandeling* uit, zijnde een *Kort begrip der Godgeleerdheid*. Dit werkjen is naderhand door hem in 't Nederduitsch overgezet, en uitgegeeven met meer andere schriften, welken hij in *Friesland* opgesteld hadt, daar ze voormaals ten deele gedrukt, ten deele niet gedrukt waren, en welken hij 1693 te *Amsterdam*, in een' bundel zamengevoegd, in het licht gaf onder den tijtel van *Friesche Godgeleerdheid*. Het *Kort begrip* is een wel overdacht stuk: de stellingen der leer daarin voorkomende zijn beknopt ter neder gezet, en met verstand en oordeel geschreeven: honderd zulke stellingen, (of *Akademische Theses*) maaken het geheel uit. Hier en daar ontmoet men eene bij uitstek schoone gedachte en eene welgetroffen schriftverklaaring. Dan een ander Werk van den Man, getijeld, *de vaste spijsje der volmaakten*, dient hier wel voornaamlijk niet van ons onaangeroord te blijven. Dit werkjen is eene grondige en schriftmaatige uitbreiding van de leer der Hervormde Kerk, zo als die verrat is in den *Heidelbergischen Katechismus*. Over de eerste uitgave van hetzelfde is ontzettend veel te doen gevallen. Het is onregtzinnig verklaard en verketterd van Hoogleeraaren, van Klasfen en

Sij-

verde wereld) alle vooroordeel of aanhang van beroemder Mannen sinlijkheid afgeleid, om blootlijk niet als de Reden of Schriftuur te volgen, naa dat de zaak op Reden of Schriftuur berust. De dank van zulken arbeid mag mij volgen, als ik dood ben; maar bij mijn leeven zo verwacht ik des niet veel."

(*) Zijne schriften worden opgenoemd van GREYDANUS in de Naamlijst der Predikanten van de Klassis van *Franker*: bl. 34.

Sijnoden, en zelfs ingetrokken, met streng verbod van herdrukken en verkoopen, door de Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, volgens eene openbaare waarschouwing van den negentienden February des Jaars 1671. Andere geleerden daarentegen vonden 'er niets strijdigs met de aangenomen kerkleer in, als daar waren, HEYDANUS, SPANHEIM, BURMAN, WITTICHIUS, PERIZONIUS, ALTING, VALCKENIER, MARESIUS, SCHOTANUS, enz. Deze mannen hebben hunne getuigschriften, nopens de regtzinnigheid, in dit boek overal door hun aangetroffen, gaarn aan BEKKER willen toezenden. Men kan dezelve leezen in zijne *Friesche Godgeleerdheid* (*). Het werk wierdt voor de eerste maal door hem uitgegeeven in den Jaare 1670, in 8vo. Na dat hetzelfde van hoogerhand ingehouden was, is het naa veel spels en gezukkels, met verlies van een groot deel van 'smans middelen, zo verre door hem gebragt, dat hij het, naar den zin van Klassen en Sijnoden geheel verschoeid, op nieuw andermaal uitgegeeven heeft in 't Jaar 1682, ook in 8vo. (†). Naderhand heeft hij het werk doen herdrukken, en voor de derde maal in het licht gezonden, zonder de verandering, in de tweede uitgave, in acht te neemen, zo als het de eerste keer door hem was gemeen gemaakt: deeze derde uitgave geschiedde in den Jaare 1693, met het uitgegeeven van meer andere schriften, onder den tijtel van *Friesche Godgeleerdheid*, boven meermaalen reeds genoemd. — Dit boek, waarin de waarheden van den Hervormden Godsdienst naar de orde en den leidraad van den *Heidelbergfchen Katechismus* worden voorgesteld, betoogd en verdedigd, is vrij van alle schoolfche spitsvindigheden en Wijsgeerige bewoordingen (§). 'Er is netheid en naauwkeurigheid, geleerdheid en bondigheid.

iii.

(*) Bladz. 373-385.

(†) Zie zijne *Friesche Godgeh.* bl. 55, in de Optragt aan Prins HENDRIK KASIMIR, voor de tweede uitgave.

(§) Verg. het oordeel van den *Beijdschen* Hoogleeraar VALCKENIER over hetzelfde, *Friesche Godgeh.* bl. 382 en 383.

in. 't Is naar de Katechetifche leerwijze ingericht. De Schrijver heeft zich uitgedrukt met gepaste fchriftwoorden: zijn geheele ftijl is fchriftuurlijk, en tevens klaar en verftaanbaar. Over zijne bedreevenheid in de Heilige Schriften, en het gebruiken van duidlijke Bijbelgezegden, die, met oordeel gekoozen, in de voordragt zijn ingevlochten, en meestal juist ter sneede koomen, moet men zich waarlijk verwonderen. 't Gantsche onderwijs is zo populair, zo bevatbaar voor den gemeenen man gefchreeven, als ik ooit eenig ftuk van dien aart uit de vroeger tijden geleezen heb. Men ziet 'er uit, hoe opgeklaard in denkbeelden hij ten aanzien van eene meenigte leerftellingen der Hervormde Kerke geweest is, en hoe wel hij bevroed heeft, dat het gewoone volksonderricht, op eene systematifche leest gevormd, juist den weg baande, om de menfchen in een' doolhof van verbijfteringen te brengen, in ftede van hen, ter verkrijging van noodige Evangeliekunde, te regt te helpen. Op zommige plaatzen heeft men wel iets, dat gewaagd fchijnt, en niet, zo 't wel behoorde, is voorgedraagen; maar regt bekeeken, en 'smans nadere ophelderingen geleezen zijnde, is 'er toch niets in, of het kan den toets van regtzinnige Godgeleerden vrij goed door ftaan. Men trefst 'er gevoelens in aan, die toen nog niet zeer bekend, altans niet zeer gemeen waren, maar thands van elk kundigen omhelsd worden. Zulke gevoelens hadt de man ook, naar het oordeel der Sijnoden en Klaffen, moeten veranderen. Bij voorbeeld, in de eerfte uitgave *Hoofdstuk XVIII.* daar hij van 's Heilands dood handelt, hadt hij gefchreeven:

„ In wat ftaat was CHRISTUS toen? *Antw.* In den ftaat der
 „ dooden, en onder de magt des doods, daar hij voor
 „ eenen tijd van God onder gelaaten is; *Hand.* II: 27, 31.
 „ dat wordt, volgens den Hebreewfchen en Griekfchen
 „ ftijl, verftaan door de woorden *nedergedaald ter helle* of
 „ ten grave, gelijk in ons Geloof ftaat, hoewel het nergens
 „ zo te leezen is in Gods woord.” Hier voor moest hij
 fchrijven in de tweede uitgave eeniglijk: „ In wat ftaat
 „ was CHRISTUS toen? *Antw.* Gelijk in ons Geloof ftaat,
 „ hoewel het nergens zo te leezen is in Gods woord.” Dit

was

was in de daad zo veel als: „Wij moeten gelooven, 't gee-
ne de Kerk gelooft, schoon wij niet weeten, wat wij 'er
door verstaan, en wat wij gelooven.” (*) —

Laat dit genoeg zijn van 's Mans Theologische leerwijze.
Het blijkt, dat hij zijn best gedaan heeft, om het onder-
wijs in de Scholen en Kerken te hervormen, en de heer-
schende gebreken van het zelve zo goed, als iemand, ge-
kend heeft. Voorzeker zoude hij ook meer zijn wit ge-
schooten hebben, indien hij niet onder de verdenking van
onregtzinnigheid gelegen hadde. Hoe gegrond of ongegrond,
ten aanzien van de genoemde geschriften, deeze verdenking
mooge geweest zijn, en met wat recht of onrecht hij daar
over van de Kerklijken mooge aangeklampt weezen, gee-
ven wij hier aan het oordeel van verstandigen vrijlijk over.
Dan het is elk en ieder bekend, dat hij in de laatste jaa-
ren van zijne bediening is afgeweeken van de leer der Her-
vormde Kerk, in zijne gevoelens nopens de werkingen van
den Duivel; daarin door MALEBRANCHE, DAILLON, en ande-
ren reeds voorgegaan zijnde. Meer dan eens, hadt hij op
de *Amsterdamsche* Predikstoelen het gemeene denkbeeld we-
der-

- (*) Zomwijlen waren evenwel de aanmerkingen der Klas-
sen gegrond, alſchoon zij het punt van regtzinnig-
heid niet betroffen; bij voorbeeld *Hoofdstuk VII: 18.*
wordt gevraagd: „waarom sprak de Duivel tot EVA
„en niet tot ADAM? *Antw.* om dat de vrouwen door-
„gaans ligter te beweegen zijn, dan de Mans, want
„zij zijn zo sterk niet. *Het vrouwlijke vat is het*
„*zwakſte*, I PET. III: 7. en dat zij ligtlijk hunne
„mannen kunnen beweegen: want daarin *zijn de*
„*vrouwen de ſterkſte*, 3 ESD. III: 12.” Hierop merk-
te de Klasſis van *Bolsward* aan: „Deeze reden kan
gelden in den ſtaat der verdorpenheid: maar wij oor-
deelen, dat het niet gevoeglijk kan worden bijge-
bragt tot dit ſtuk in den ſtaat der volmaaktheid EVA
geſteld zijnde.” Zie *Frieſche Godgeleerdheid*, bl. 493
en 494.

derfproken, en zijne bijzondere gedachten vrijborstig open geleid: doch in het Jaar 1691 gaf hij te *Leeuwarden* en in 's *Hage* in het licht zijn werk, *de Betoverde Wereld* getiteld, in 8vo, verdeeld in twee Boeken. Waar naa hetzelfde nog in het eigenste jaar te *Amsterdam*, in vier Boeken in 4to. uit kwam, met meenigvuldige bijvoegzelen wel voor de helft vermeerderd, en in korten tijd verscheiden maalen herdrukt wierdt. Ook wierdt hetzelfde in andere taalen overgezet. In dit doorwrocht werk toont hij wel een geleerd man te zijn, doch zijne vrijheid van denken draaft buiten de juiste paalen. Zo hij zich ergens als een *Karteesiaan* uitlaat, dan is het hier. De grondgedachte, waarop hij zijn gantsch Sijstema van de *leer der Geesten* bouwt, is eene *Karteesische* stelling. „Ik houdt mij hier aan,” schrijft hij (*), „dat een Geest eene denkende, en een Ligchaam „eene uitgestrekte zelfstandigheid is.” Uit deeze stelling leidde hij met eenen grooten omslag van redenen het bewijs af voor zijn gevoelen, dat geene denkende en afgescheiden geesten, zo min kwaaden als goeden, op uitgestrekte stoflijke ligchaamen, en dus ook niet op het menschdom, werken kunnen. Daar uit volgde, zijns inziens, dat de Bijbelbe-zichten, aangaande de werkingen van Engelen en Duivelen, in eenen verbloemden zin moeten verstaan worden. De genoemde *Karteesaansche* stelling bragt hem wel misfschien niet regtstreeks op zijn geliefd denkbeeld, maar zij versterkte hem er toch in: en daar hij een zo groot Ileshebber van de *Karteesaansche Filosoofye* was, konde hij ook niet nalaten dezelve, ter staaving en ten betooge van zijne *Theologifche* begrippen, ter hulp te roepen. — Zie daar weder een bewijs, dat de Wijsgeerte, hoe noodzaaklijk ook voor den Theologant, egter bij zommigen meer schadelijk, dan nuttig zij. — Wijders verzet hij zich in dit werk zeer tegen de volksbegrippen nopens het bestaan van spooken en nachtschimmen, en tegen het algemeen geloof aan tooverij. Ten aanzien van het laatstgemelde heeft hij buiten alle tegen-spraak

(*) *Het tweede Boek, het eerste Hoofst. §. 321.*

praak veel goeds gedaan; de leer der spookerijen en tooverijen heeft bij beschaafde lieden thands weinig ingangs, ten minsten op verre na niet meer dien ingang, welken zij van oudsher te vooren had. Het schrijven van dit Boek brouwde hem veel zuurs. Hij haalde 'er zich eene magtige bende van kloeke weêrpartijen meê op het lijf, tegen welken hij niet bestand was (*). Hij hield zijne streng stijf vast, en moest dus bezwijken. Hij wierdt in Augustus des Jaars 1692

(*) Onder deezzen bevonden zich JOH VAN DER WAAIJEN, de Vader, M. LEYDEKKER, JOH. MARCK, en andere ontelbaaren. VAN DER WAAIJEN schreef in den Jaare 1693 een werk, getijtd, *de Betoverde Wereld van B. BEKKER onderzocht en wederlegd*, in 4to., welk geschrift naderhand R. ANDALA tegen ZACH. WEBBER, die zich schuil hield onder den naam van JOH. ADOLPHZ., een' volgling van BEKKER, doch die veel verder ging, dan hij, gehandhaafd heeft in onderscheiden werkjens, in de Jaaren 1693, 1696 en 1698. LEYDEKKER gaf nit *de Godlijkheid en waarheid der H. Schriften te gelijk van den Godsdienst verdedigd*, in 8vo. MARCK heeft uitgegeeven *Disputationes de daemoniacis*, ad MARC. IV. 24. en *Exercitationes ad loca selecta v. et N. Test.* 1694. in 4to. waarin hij (*Exercit.* XXIX. ad MARC. I: 32.) BEKKERS gevoelen bestreeden heeft. Onder de Predikanten hebben tegen hem geschreeven GROENEWEGEN, VAN DER HOOCHT, BRINK, J. LEYDEKKER, enz. en onder de Remonstrantschen, MOLINEUS. Men verhaalt, dat A. RELAND, nog student zijnde, bij de uitgave van BEKKERS *Betov. Wer.* dit Versjen 'er op maakte, zinspeelende op de letters R in 't Latijn, Grieksch en Hebreewsch, klinkende *Er, ro, res: Errores (dwaalingen)*

R habet Ausonium Liber hic, habet Rque Pelasgum

R habet Hebraum, pratereaue Nihil.

1692 van zijnen leeraarspost ontzet, doch behield zijne Jaarwedde, zo lang hij leefde (*). Zijne gevoelens wierden niettemin van anderen greetig omhelsd, en in het geheim gekoesterd; ook hebben zij naa zijnen dood begunstiging en verdediging genoeg in het openbaar gehad, zelfs wel op den Predikstoel. Men weet, wat THOMASIVS en NEWTON daaraan toegebracht hebben. En nog onlangs zijn ze weder verlevendigd door eene nieuwe Hoogduitsche uitgave van het bovengemelde werk, welke de liefhebbers aan den geleerden SEMLER (†), die 'er zijne aanmerkingen heeft bijgevoegd,

(*) MARTINET meldt in zijne *Historie der Wereld*, V. bl. 68, dat hij afgezet is in den Jaare 1691, doch zulks is eene blijkbaare feil. 't Is gebeurd in de *Noordhollandsche Synode* te *Alkmaar* 1692 in Augustus; Zie M. VITR. ann. in comp. c. VITR. II. p. 106 en *Naamr. van de Predik. der Klasfis van Franeker*, door GREYDANUS, bl. 33. Ter deezzer laatst aangehaalde plaatze vindt ik ook eenen mislag. Alles, wat daar aangemerkt staat van het boek, de *Besoverde Wereld*, moest niet betrekkelijk gemaakt zijn geweest op dit boek, maar op het meer gemelde werk, de *vaste spijsze der volmaakten*. Deeze mislag moet het naauwkeurig oog van den *Haagschen* HERINGA, die, nog Predikant te *Marsum* zijnde, dat werkjen naa den dood van GREYDANUS overgezien, verbeterd en uitgegeeven heeft, ontglipt weezen. — BEKKER was reeds in het begin van het Jaar 1692 tien weeken in zijnen dienst geschorst geweest door de Klasfis van *Amsterdam*, die hem te gelijk het openlijk uitkomen voor, en verder verdedigen van zijne gevoelens ten strengsten verbooden hadde. Doch daar naar schijnt hij zich niet gedraagen te hebben: zijne eindelijke afzetting zoude 'er anders niet zo spoedig op gevolgd zijn. Verg. *Nederlands ondergang gedreigd en nabij*, door KOELMAN, bl. 50.

(†) Zie een voorb. daar van in de H. E. van WEISMANN, II. p. 956.

woegd, verschuldigd zijn. — Welk een ruim veld 's Mans stellingen in onze dagen bij een groot deel *Protestanten* heeft in gekreegen, behoeven wij niet te schrijven. — In zommige Kerkklussen moeten de *Kandidaaten* der heilige bediening zijne begrippen openlijk verzaaken. En geen een systematisch leerboek onder de Hervormden is 'er, of dezelve worden 'er breedvoeriglijk in wederleid; en dikwerf wordt hem, in meer dan één opzicht, te kort gedaan.

BEKKER heeft, naa zijne ontzetting van den Predikdienst, ook nog uitgegeeven een werk, getijeld, *De leer der Gereformeerde Kerken van de vrije Nederlanden, begreepen in derzelver Geloofsbelijdenisse*, gedrukt in 4to. te *Amsterdam* 1696; bestaande uit negenëndertig wel opgestelde *Predikatiën*, waarin hij zijne overeenstemming met de oude leer der Hervormde Kerk aan den dag legt.

Niemand, die onpartijdig oordeelt, en de dingen uit het rechte gezichtpunt beschouwt, zal het ontkennen kunnen, dat BEKKER, onaangemerkt zijne begrippen nopens de leer der Geesten, een groot man geweest zij. Over het geheel genomen hadt hij de zaak aan het rechte einde. Bij uitstek wel wist hij de menschlijke vindingen, waarin de Godgeleerdheid gehuld was, te onderscheiden van de eigenlijke Godsdienstkunde. Gaarn zoude hij gezien hebben, dat anderen met hem de hand aan 't werk hadden geslaagen, om dit hulsel los te maaken, en het systema der heilige waarheden in een beter form te brengen: maar zulks geschiedde niet, althans niet, dan van zeer weinigen. Hadde hij het vertrouwen van zijne geloofsgenooten kunnen behouden, hij zoude voorzeker zeer veel nuts gedaan hebben. Hij hadt de weldoener van zijne tijdgenooten kunnen worden, schrijft SEITTLER (*), indien zijne begrippen maar wat gezuiverder waren geweest, en hij in zijne manier van voordragt maar wat meer omzichtigheid gebruikt hadde.

't Is waarlijk te beklagen, dat geleerde mannen, van welken men zich iets goeds belooven mag, dikwerf zo spoe-

(*) 't M. a, b. f. 454.

spoedig, door dwaallicht verbijsterd, van den weg geraaken; maar 't is ook te beklagen, dat, al gebeurt dit niet, zij evenwel meenigmaalen in hunne heilzaame onderneemingen zo gedwarsboomd worden door lieden van geringer kunde, welken de naijver, de wangunst, en de hoogmoed daar toe opvoert, terwijl deezen opgewonden worden door de sel schreeuwende stem van het domme gemeen, dat geene oude paalen verzet wil hebben. Zo dra eenig Leeraar het 'er openlijk in welgemeenden ernst, en met opregte inzichten, op toe legt, om het menschedom wijzer en beter te maaken, ontmoet hij gemeenlijk bij hetzelfde, in plaatse van dank, onheuschheid en tegenstand. Zonder dat men deszelfs doel, gevoelens en braafheid eenigermaate in overweeging neemt, wordt hij dikmaals uitgekreeten voor het leelijkste wat 'er maar op is, — voor een' *Atheïst*. Dit is BEKKER bejegend, zelfs lang voor dat hij zijne *Betoverde Wereld* geschreeven had, en toen hij nog over de werkingen der Geesten overeenkomstig met de leer der Hervormde Kerk dacht (*). Dit is meer andere groote mannen bejegend, tot merklijk nadeel van het *Kristendom*, ook in het laatste van deeze Eeuw."

BE-

(*) Zie zijne *Friesche Godgel.* bl. 35. en verg. bl. 278 en 279. Naa het uitgeeven van zijne *Betoverde Wereld*, wierdt hij van zommigen voor nog gevaarlijker *Atheïst* gehouden, dan SPINOZA: altoos KOELMAN schildert hem zo verfoeilijk af in zijnen *N.êrlands onderg.* bl. 49-51. — Ik ben zeer verwonderd, dat de Hoogleeraar STILLING in zijnen *Theobald* of de *Dweeper*, I. bl. 53. Dr. BEKKER in eenen rang stelt met SPINOZA en de *Engelsche Deïsten*. Beter denkt over hem de Vertaaler van dit werk, die onder 's Mans beeldtenis liever schrijft.

*Zie BEKKER, die vervolgd, den SATAN en zijn RAS,
Ten SATAN, maar een vriend van God en CHRISTUS was.*

BERCKEL, (ENGELBERT FRANÇOIS VAN) geboren uit een aanzienlijk Hollandsch Geslacht, Man van ongemeene ervaring in de Regtsgeleerdheid en Staatskunde, in den Jaare 1762 tot Pensionaris van *Amsterdam* aangesteld, was zo diep gemengd in de geschillen, welke de Omwenteling van den Jaare 1787 zijn voorafgegaan, dat eenig verflag zijner veringtingen, allen de zucht voor 's Lands Vrijheid en de Regten zijner Stad ademende, geene onvoegzaame plaats in ons *Woordenboek* zal beslaan.

Van elders is bekend, en behoeft hier niet uitvoerig door ons vermeld te worden, hoe de *Amerikaansche Staaten*, door *Frankrijk* voor een Onafhankelijk Gemeenebest verklaard zijnde, en met die Kroon een Verdrag hebbende gesloten, vervolgens ook de Vereenigde Gewesten, door een Verbond van Vriendschap en Koophandel, aan zich zogen te verbinden; zedende, ten dien einde, herwaarts WILLIAM LEE, welke daar van opening deedt aan JAN DE NEUFVILLE, Koopman te *Amsterdam*, welke het ontwerp ter kennisse van Burgemeesteren dier Stad bragt. Tusschen *Engeland* en de Staaten van *Noord-Amerika* was op dat pas nog de zoen niet getroffen, maar wel daar toe eene onderhandeling gaande. Van hier begreepen Burgemeesteren, dat van den Voorflag, tot nog toe, ter Vergadering van *Holland* geene melding kon gemaakt worden, doch tevens, dat het belang van 's Lands Koophandel geboodt, het stuk niet gehèel van de hand te wijzen. Met geheimhouding moest alzo dit ontwerp behandeld worden. Diensvolgens gelastten Burgemeesteren den Heere VAN BERCKEL aan den Amerikaan te verklaren, „ dat ingevalle de aangevangene Onderhandelingen „ tusschen *Groot-Britannie* en het Congres der Vereenigde „ Staaten van *Noord-Amerika*, geene uitsluitende Bedingen „ ten nadeele van de Republiek zouden behelzen, Burge- „ meesteren, *alsdan*, van hunne zijde, zo dra de Onafhan- „ kelijkheid der Vereenigde Noord-Amerikaansche Staaten, „ door *Engeland* erkend zou zijn, alles zouden aanwenden, „ wat in hun vermogen was, om het Verbond van Koop- „ handel, zo als hetzelve dan ontworpen en goedgekeurd „ zou zijn, bij de verdere Bondgenooten ter vastheid te „ hel-

195 helpen brengen." Daarenboven was, door den Pensionaris VAN BERCKEL, met voorkennis van Burgemeesteren, de bovengenoemde Amsterdamsche Koopman gebruikt, om de Handelingen met den Heere WILLIAM LEE voort te zetten, en met denzelven te maaken „ een Ontwerp van een Trak-
 200 „ taat van Commerce, hetwelk, zo dra de erkenenis van
 „ de Onafhankelijkheid der Amerikaansche Staaten, door
 205 „ Engeland, daar zou mogen zijn," tot een voorwerp van overweeginge der Staaten van *Holland*, door de Regeering van *Amsterdam*, zou kunnen voorgesteld worden.

Bijstere beweging, zo ten Stadhoudertijke Hove als in *Engeland*, baarde dit Ontwerp, zo ras het, nevens de Papieren, daar toe betrekkelijk, door eene onvoorziene gebeurtenis, rugtbaar was geworden. VAN BERCKEL, hoewel hij, klaarblijkelijk, slegts als Minister de bevelen zijner Principaalen hadt volvoerd, wierdt het voorwerp, tegen 't welk zo wel de Stadhouder als het Engelsche Ministerie hunnen wilen zwadder uitspuwden. In een Vertoog, door den *Groot-Britannischen* Afgezant, Ridder YORKE, op den tienden November des Jaars 1780, ter Vergaderinge van Hun Hoog Mogende ingeleverd, behelzende eene opstapeling van alles wat nijd en kwaardartigheid kan verzinnen, wierdt, onder andere, van wegen zijne *Groot-Britannische* Majesteit geëischt, „ dat de Pensionaris VAN BERCKEL, en deszelfs me-
 210 „ depligtigen, openbaar zouden gestraft worden, als ver-
 215 „ stoorders van de algemeene rust en schenders van het
 220 „ Regt der Volken." Men vondt 'er zelf hier te Lande, zo fel op den Pensionaris en die verder de hand in deeze zaak gehad hadden, gebeten, dat zij beweerden, „ dat 'er
 225 „ niet beter op was, dan de Heeren, die deel hadden gehad
 230 „ in het benoemen van dit strafwaardig Ontwerp, na *Engel-*
 235 „ *land* over te zenden, op dat de Koning naar welgevallen
 240 „ met die schuldigen mogt handelen."

Met zulk een hoon en aantijginge bezwaard, sleet VAN BERCKEL den volgenden Winter. Zijner onschuld zich ten volle bewust, oordeelde hij, niet langer het geleden ongelijk te moeten verkroppen. Op den vierden Maj des Jaars 1781 vervoegde hij zich met een uitvoerig Vertoog, de kenmerken

ken van zijne kunde en braafheid draagende, bij Staaten van *Holland*, verzoekende om vrijgesproken te worden van dien laster. — Wel hadt hij, die reeds omtrent negentien jaaren, als Pensionaris van *Amsterdam*, de Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden bijgewoond hadt, opgemerkt, dat de Leden der Hooge Regeeringe den buitenspoorigen stap des Engelschen Ridders, met stilzwijgen en veragting, hadden beantwoord, en was hij ook genegen geweest die zaak op dezelfde wijze te behandelen; maar zich, van alle Perfoonen, in vorks Vertoog voorkomende, alleen met naame genoemd en beschreeven vindende als boven alle schuldig, en het hoofd van een complot, begreep hij, naa rijpen raade, zo verregaand eene kwetzing van zijne Eer niet te kunnen gedoogen, en verpligt te zijn, zich voor 't Gemeen en de Naakomelingschap, bij welke hij beledigd was geworden, van zodanig een laster, hoe eer hoe beter, te moeten zuiveren: eene handhaaving van zijnen Naam, te noodzaaklijker geworden, dewijl men, naa de uitgave van dat schendend Vertoog, niet hadt naagelaaten, allerlei nadeelige gerugten, ten zijnen opzigté, uit te strooijen, en zelfs in de Nieuwspapieren te verspreiden.

Reeds voor lang zou VAN BERCKEL zich, ten dien einde, bij hunne Ed. Groot Mogenden vervoegd hebben; dan hij wagtte den uitslag hunner Raadplegingen af: in welken tusschentijd vorkte, op nieuw, de Strafoefening, onder zeer sterke en gantsch ongehoorde bedreigingen, vorderde. De zaak voor den President en Raade van den Hove Provinciaal gebragt zijnde, hadt de Heer VAN BERCKEL, in verwagting dat deeze spoedig zouden voldoen aan deezen eisch, begreepen, zulks ook te moeten verbeiden; in de vaste veronderstellinge, dat de bij deezen uitgebragte Raadslag eene volkomene Regtvaardiging, zo van Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad *Amsterdam*, als van hunnen Pensionaris, en eene daar uit voortvloeiende zuivering van zijne geschonde ne Eer, zou behelzen: en hij dus ontheeven zijn om hun Ed. Groot Mogenden met een bijzonder Verzoek lastig te vallen. — Doch, naa verloop van ruim drie maanden, was

het eerst dat het gemelde Hof, in stede van dien verwagten raadslag, een Brief zondt, bij welke 't zelve *Hunne Ed. Groot Mogenden in Consideratie gaf, of de reden, waarom zij het Advis van het Hof hadden gerequireerd* (dat is, om alle voorgeevens van weigering van Administratie van Justitie, bij aldien dezelve op goede gronden zou mogen gevraagd zijn, af te sijden) *door de Rupture, die des onaanzezien daar op is gevolgd, nu niet was koomen te ceeseeren: en het daarom niet vreemd en ongesaisoneerd zou zijn, ter contemplatie van den Vijand, in het voorschreeven Examen te treden.* Vermids deeze Brief onbeantwoord bleef, oordeelde VAN BERCKEL, dat een langer stilzitten hem met geene billijkheid altoos kon worden afgevergd; of dat bij zijn Eer en goeden Naam niet blootgesteld kon laten aan de veelvuldige uitstrooizels, of daar door, min of meer, aanleiding geeven tot twijfel, of de beschuldiging des Ridders, bepaald tegen hem gerigt, niet wel eenigen grond mogt hebben. De opgegeevene Bedenking behelste geene Regtvaardiging van gedrag, ja zelfs geen openbaare tegenspraak van den aangetijgden laster. Hij was 'er meer dan iemand anders in betrokken, en kwam voor, als het Hoofd van Medepligtigen in eene daad, „ waar omtrent,“ gelijk de Heer VAN BERCKEL zich uitdrukt, „ bij aldien dezelve

„ Waarheid, in stede van Laster, was, in 't geheel niet te

„ pasfe zou koomen eenig praeliminair Examen van den

„ Hove Provinciaal te requireeren, of naamlijk tegen zo-

„ danige Euveldaaden, bij de Regten en Wetten deezes

„ Lands al of geene voorzieninge zou zijn gedaan; maar

„ eene Daad, waar tegen bij alle Regten en Wetten van

„ beschaafde Volken, voorzieninge was gedaan, en onge-

„ twijfeld strafbaar zou zijn, en over zulks stoffe van Cri-

„ mineele Procedures opleveren.”

Wel hadt de Heer VAN BERCKEL in overweeging genomen, om zijn openbaar aangetasten Naam te zuiveren, door de Opgave van alles wat door hem, met betrekking tot het *Concept-Tradtaat*, was verrigt, ten betooge, dat hij geen de minste aanleiding hadt gegeven tot de vinnige Beschuldiging, die hij, in gevolge van het daaromtrent betuigde in

de

de Tegenverklaring van hunne Hoog Mogenden op de Verklaring van het *Engelsche Hof*, geen de minste zwaarigheid maakte, bij hunne Ed. Groot Mogenden, een opgeeraapten Laster te noemen.

Doch hadt hij, naa eene bedaarde overweeging, het beter tot bereiking van zijn oogmerk geoordeeld, zich bij hunne Ed. Groot Mogenden te vervoegen, om aan de eene zijde, op de overtuigendste wijze te doen zien, dat hij zich geenzins aan het strengste onderzoek van zijne Daaden en Gedrag poogde te onttrekken, indien, tegen alle verwagting, door deeze of geene bescheiden, van wegens den *Engelschen* Staatsraad ingeleverd, hun Ed. Groot Mogenden in 't begrip mogten gevallen weezen, dat 'er zelfs maar eenige schijn was voor de gegrondheid der Beschuldiging door den Ridder YORKE tegen hem afgegeeven; — of, aan de andere zijde, bij onstentensise van dusdanige bezwaarendes bescheiden, van hun Ed. Groot Mogenden, zodanig eene Verklaring van zijne Onschuld verwerven, als hem tegen alle vermoedens kon dekken. — Te meer hadt hij tot het doen van deezen stap beslooten: dewijl hij zich verzekerd hieldt, dat de bekende Billijkheid van hun Ed. Groot Mogenden geenzins kon toelaaten, de noodige orders niet te stellen om een Minister van een der aanzienlijkste Steden van *Holland* behoorelijk te regt te doen stellen, om, ten voorbeelde van anderen, gestraft te worden, bijaldien hij daaden gepleegd of vermoedens gewekt hadt, van zich zo verre te buiten gegaan te hebben als hem wiezden laste gelegd — of wel, in tegendeel, dat hunne Ed. Groot Mogenden anderzins zwaarigheid zouden maaken, hem eene Verklaring van Onschuld te verleenen, welke hij, in den bijzonderen zamenloop van omstandigheden, waar in deeze zaak zich bevondt, met des te meer regt schein te mogen vorderen, om dat zijne Beschuldigers buiten het bereik van de Ordinaris Justitie deezer Landen gesteld zijnde, hij in de onmogelijkheid was om, door dat middel, eene behoorelijke Voldoening, wegens die Belediging te kunnen verwerven.

Hij verzogt, op deeze gronden, dat, in 't eerste geval, de Bescheiden ten spoedigsten mogten overgezonden worden aan den Hoofd-Officier der Stad *Amsterdam*, om het Regt van de Hooge Overheid desaangaande tegen hem te kunnen waarneemen, en aan hem aldus de gelegenheid te verschaffen, om zijn geschonde Eer, voor 't oog der gantsche wereld, (door middel van de Ordinaris Justitie,) te kunnen verdedigen — of, in het tegengestelde geval, wanneer hun Ed. Groot Mogenden geene bescheiden ten zijnen nadeele ter hand gesteld waren, noch ter hand gesteld hadden kunnen worden, hem daar van Verklaring te verleen; ten einde daar mede alle lasterende gesprekken, en invlegtingen in de Nieuwspapieren kragtdaadig te kunnen tegen gaan.

De Ridderfchap was, bij 't overleveren van dit Geschrift, van oordeel, dat het behoorde gesteld te worden in handen van de Leden, om 'er bij de raadpleegingen over den Brief van den Hove, zodanig op te letten, als men zou vinden te behooren: de andere Leden, uitgezonderd de Stad *Schoonhoven*, verzogten Affchriften, om 'er het goedvinden hunner Zenderen op te verstaan. Zeer ligt was 'er een lang uitsfel te voorzien.

De Brief van het Hof van *Holland*, schoon gunstiger dan de eerstloopende gerugten en te voorbaarig in de Nieuwspapieren gezette tijdingen, dat dezelve het gedrag van eenige Leden der *Amsterdamsche* Regeering geheel afgekeurd en veroordeeld hadt, kon met reden geen voldoening geeven aan den Heer VAN BERCKEL. Het Hof vondt zich zeker grootliks met deeze zaak verlegen, en ontweek den opgelegden last, om dezelve te onderzoeken en te beoordeelen, naar zommiger gevoelen, zeer voorzigtig en staatkundig; met aan te merken, dat de Eisch des Konings van *Engeland*, om door het straffen van den Pensionaris VAN BERCKEL met diens Medepligtigen, een voldoening te erlangen voor de gewaande schennis, ophieldt: dewijl hij de zaak in geschil van den Regtbank der *Billijkheid* voor dien van *Geweld* gesleept, en, met de Oorlogsverklaring, voldoening door zijnen Degen, en niet door *Vonnis* van een *Nederlandsch Gerechtshof*, gezogt hadt; hunne opgeleverde

be-

bedenking grondende op den bekenden Regel: *Daar geen Klaager is, daar is geen Regter.*

Genomen dit Hof hadt, hoe zeer strijdig met de gefchaapenheid der zaake, en allen regt, kunnen goedvinden de klagten des Konings van *Groot-Britannie* te billijken; schoon deeze, gelijk het voorverhaalde des de overtuigendste blijken oplevert, niet anders dan loutere voorwendzels waren om ons, met eenen onverhoedschen Oorlog, op 't lijf te vallen, zouden die klagten, door dus een Vonnis, eene regtvaardiging bekomen hebben, die de onpartijdige wereld 'er nu aan weigerde; en hadt hetzelve niets kunnen uitwerken tot bevrediging van dit ons onheilzoekend Rijksbestuur. Dus een Vonnis zou ook niet wel hebben kunnen strooken met het geen hun Hoog Mogenden in de kortlings uitgegeeven Tegenverklaaring des wegen gezegd hadden.

Veelen waren met deeze ontwijkende Inbedenkinggeving des Hofs geheel niet te vrede; zij wilden den Pensionaris, en de Leden der *Amsterdamsche* Regeeringe, volkomen geregtvaardigd, en, voor 't oog der geheele wereld, *Engelands* beschuldiging, als valsch, ten toon gesteld hebben. Doch, behalven dat deeze vrij spraake, bij buitenlandsche Mogendheden, even min zou beteekend hebben, als dat het Parlement 's Konings aanklagt billijkte: dewijl men ze beide kon houden voor Regters in hunne eigene zaak, op welken eigenaartig de verdenking van eenzijdigheid valt, was het volkomen goedkeuren van den Handel der *Amsterdamsche* Heeren een wederspraak van het misprijzen en afkeuren dier Onderhandeling door hunne Hoog Mogenden, onmiddelijk gevolgd op de klage des Konings van *Groot-Britannie*; het duidde niets minder aan, dan dat hunne Hoog Mogenden te voorbaarig geweest waren in eene geoorlofde zaak te veroordeelen, en die Leden der *Amsterdamsche* Regeeringe grootlijks verongelijkt hadden. Tot verontschuldiging van dien stap in 't midden te brengen, dat dezelve door hun gedaan was om de moeilijkheden met het wreevelig *Britsche* Rijk, daar men zich ingewikkeld vondt, niet te vermeerdere, en, ware het mogelijk, te ontworstelen, zou de teeke-

nen van eene vreesagtige infchiklijkheid, reeds al te zeer onzen Staat ontluisterende, vermenigvuldigd hebben.

Het Hof dagt, door deeze stelling mogelijk aan de beide Partijen genoeg te geeven, en de geheele zaak sleepende, of voor afgedaan te houden. De *Engelschgezinden* juichten deezen vond toe; doch anders denkenden in den Lande beklagden den door *Engeland* verongelijkten Staatsman nevens de zijnen, en zagen met genoeg dat hij, niet berustende in een ontwijkenden Voorslag, dien zij niet vrij hielden van den schijn te geeven als of men zich tegen *Engeland* vergreepen hadt, en blijde was in den Oorlog zelve een redmiddel gevonden te hebben, op het onderzoek zijner zaake en herstel van Eer aandrong. — Schoon het voortzetten deezer gefchils aanleiding kon geeven om de thans hoogstschadelijke verdeeldheid te vergrooten, kon de Pensionaris niet raadzaam stil zitten. De beschuldigingen wierden, van tijd tot tijd, verleevendigd, en men deedt zijn best om de Ingezetenen in te boezemen, dat die daad der Regeeringe van *Amsterdam* de bron was van alle de Oorlogsrampen. Hier uit kon een allerverderflikst oproer ontstaan. Die denkbeelden te stuiten was het belang van den Pensionaris, en van de daar in betrokken *Amsterdamsche* Regenten niet alleen; maar 't belang van 't geheele Gemeenebest. — Ontelbaar waren de Voor- en Tegenschriften, omtrent dit stuk in 't licht gegeeven: en kan het niet ontkend worden, dat, schoon veele van wederzijden de kennelijkste lidtekens van onverstand en drift droegen, andere, op eene verstandiger, bedaarder en leesenswaardige wijze geschreeven waren, en nog leezing verdienen.

't Liep aan tot in het einde des volgende Jaars 1782, eer aan deeze verdrietige zaak een einde wierdt gemaakt. *Amsterdamsche* Kooplieden trokken zich dezelve, ten langen laatste, aan. In de maand April des genoemden jaars eene zamenkomst belegd hebbende, namen zij in dezelve in overweeing, om aan de Regeering hunner Stad een Verzoekschrift aan te bieden, dat de Heer van BERCKEL, in wien de Koopbeurs van 's waerelds Koopstad zo veel vertrouwen stelde, in de Onderhandelingen met den Heer ADAMS mogt gebruikt

WOR.

worden; als mede, dat hij, ten dien einde, gelijk voorheen, de Staatsvergaderingen van *Holland* zou bijwoonen; en dat, indien 'er onverhoopt zich zwaartigheden hier tegen opdedden, de Regeering der Stad de volkomene Regtvaardiging van den Pensionaris wilde bewerken. Dit oogmerk, zo volblijks van hartlijke genegenheid der Kooplieden voor dien Staatsman, welken zij zo gaarne in de waarneeming van zijn post hersteld zagen, bleef onuitgevoerd: dewijl men begreep, eene zaak van dien aart aan het wijs Bestuur der Regeering te moeten overlaten, en, dat het herstel voor den Pensionaris, zonder de allerminste tuschenkomst der Burgerije, veel luisterrijker zou weezen. — Het lang verwijl, dat de Heer VAN BERCKEL, in de volle bekleeding van zijn Pensionarischap tradt, met ter hooge Vergaderinge des Lands te verschijnen, verwekte niet weinig gemors; men dagt, dat *Amsterdam* hier aarzelende, in den eerst betoonden ijver verslaptte; ja de drift sloeg over om te zeggen: „wordt VAN BERCKEL thuis gehouden, dan moet hij schuldig zijn; en „is hij schuldig, hoe veel te meer dan die Regeerders, op „wier uitdruklijken last hij alles verrigtte!” Doch dit morrend misnoegen zwaeg, en de wensch der Kooplieden wierde vervuld, toen de Regeering van *Amsterdam* in November besloot, dien Pensionaris weder de Dagvaard te doen bekleeden.

Zedert dien tijd hadt VAN BERCKEL, steeds getrouw aan zijne Staatsbeginzelen, geen gering aandeel in de poogingen, die van tijd tot tijd wierden te werk gesteld, om het Stadhouderslijk gezag binnen de vereischte paalen te rug te brengen, en andere wederregtelijkheden, welke hij voor Staat en Vaderland schadelijk keurde, te beteugelen. Geen wonder, derhalven, dat men, in den Jaare 1787, zijnen naam gespeld vondt op de Lijst der Staatsmänner, welke, onder den naam van Satisfactie, aan den wraaklust des huisvrouwe van WILLEM DEN V moesten worden opgeofferd. Men vindt 'er zelf, die van oordeel waren, dat Amptsonzetting niet het eenig kwaad zijn zoude, welk hem zou wedervaaren, maar dat zelf zijnen persoonlijke veiligheid eenig gevaar dreigde. Zeker immers is het, dat VAN BERCKEL veele aanmaanningen,

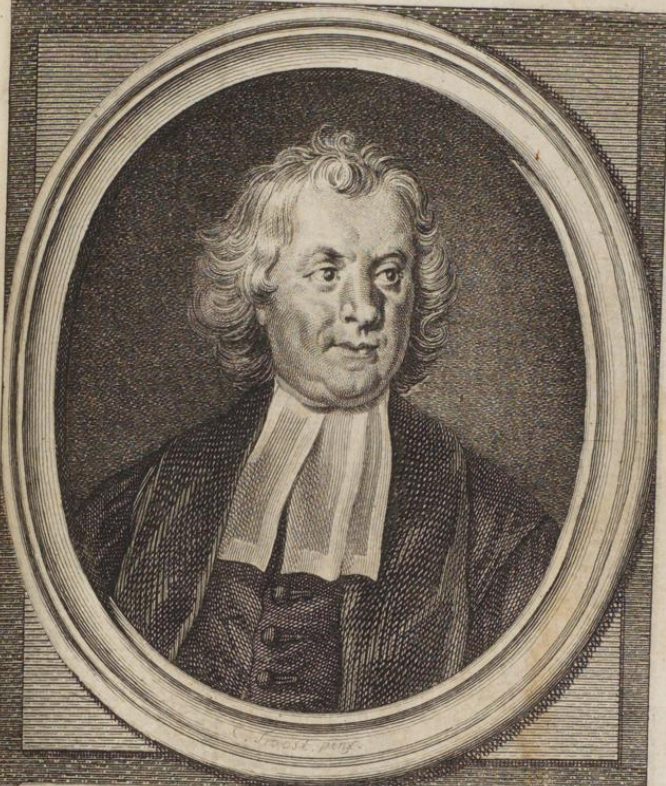

doch allen naamloos, ontving, dat hij wel zou doen om de Stad en het Land te ruimen. Dit niettegenstaande besloot hij tot blijven, en hadt, zedert, harts genoeg, om zijn gehouden gedrag, in Stads- en Staatszaaken, openlijk te verdedigen, in een Geschrift, getiteld: *Misive van Mr. E. F. VAN BERCKEL, Oud-Pensionaris der Stad Amsterdam, aan den Heer Mr. N. N. houdende Antwoord op eenige gevraagde Elucidatiën, raakende den Inhoud der Memorie van den Heere Mr. JOACHIM RENDORF.* Deeze *Amsterdamsche* Burgemeester, in geheel andere beginzels dan de Pensionaris staande, hadt hem, in zijne bekende *Memorie*, hevig aangestast, en van verscheiden zaaken beschuldigd. Leezenswaardig is die *Misive* van VAN BERCKEL. Deeze, zints het Jaar 1787 een amptloos leeven leidende, overleedt in den Jaare 1796, geene kinderen nalaatende. De Heer PIETER JOHAN VAN BERCKEL, Raad en Burgemeester van *Rotterdam*, eerste Gezant bij de Vereenigde Staaten van *Noord-Amerika*, was de broeder van den Pensionaris.

Zie *Nieuwe Nederl. Jaarboeken.*

BOERHAAVE. (HERMANUS) Zints de uitgave eener nutte Verzameling van Leevensbeschrijvingen, nader bekend geworden met den Naam, zo aanstonds genoemd, gaan wij ons van de belofte kwijten, in het Zevende Deel onzes *Woor-denboeks* aangekondigd. HERMANUS BOERHAAVE wierdt op den laatsten December des Jaars 1668 te *Voorburg* bij *Leiden* geboren; hij was een Zoon van JAKOBUS BOERHAAVE, Predikant op het gemelde Dorp, en van AGAR PAALDER. Zijne familie was oorspronkelijk uit *Vlaanderen*, sints langen tijd te *Leiden* gevestigd, en van zeer middelmaatige middelen. In den ouderdom van vijf jaaren verloor hij reeds zijne Moeder, die nog drie andere kinderen naliet. Een jaar daar naa hertrouwde de Vader van onzen BOERHAAVE; en zes andere kinderen, bij zijne tweede Vrouw verwekt, vermeerderden zijne familie. Gelukkige Landen, alwaar de weelde en algemeene dartelheid enen Vader voor die ver-
mees-

HERMANUS BOERHAAVE.

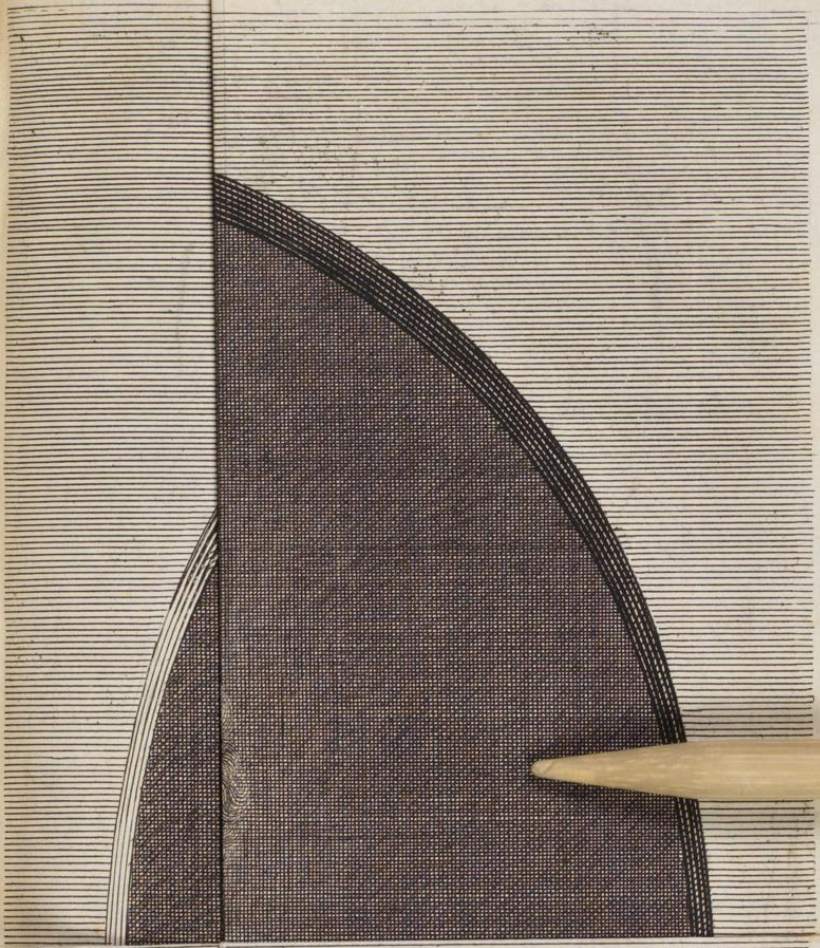
ENZO
 en om de
 de bevoor
 om zijn ge
 lijk te ver
 Mr. v. r.
 dan, aan
 e gevraag
 morie van
 ierdamsche
 Pensionar
 hevig aan
 Leezen
 zins bet
 edt in den
 er PATER
 isterdam,
 dmerita,
 oken.
 er name
 rend ge
 wij ons
 es Woor
 ierd op
 bij Let
 ERHAAVE,
 PALDER.
 ius ter
 lmatige
 hij reede
 t. Een
 ERHAAVE,
 erwekt,
 ur de
 e ver
 meer

Boerhaave

Rembrandt sculp.

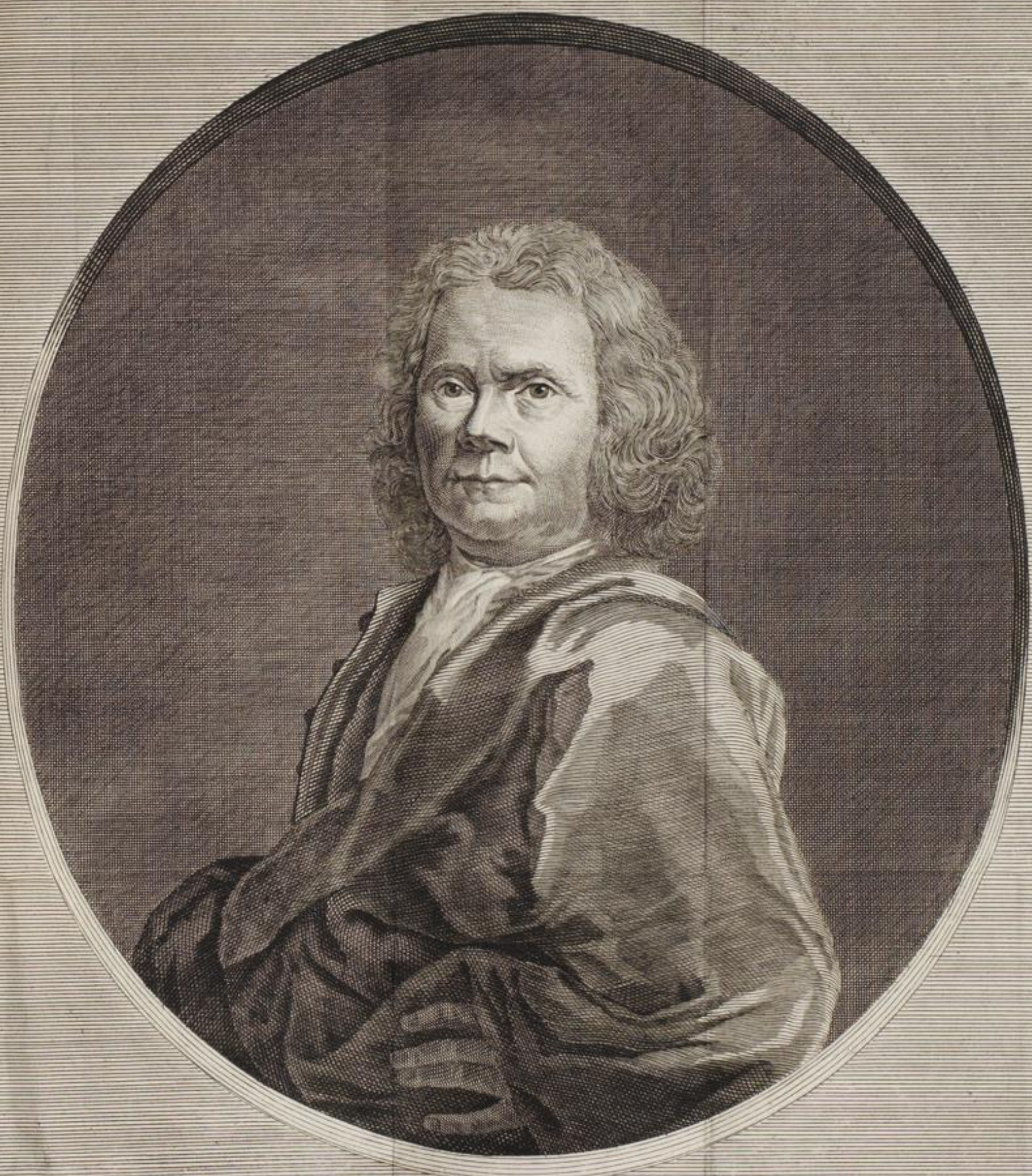

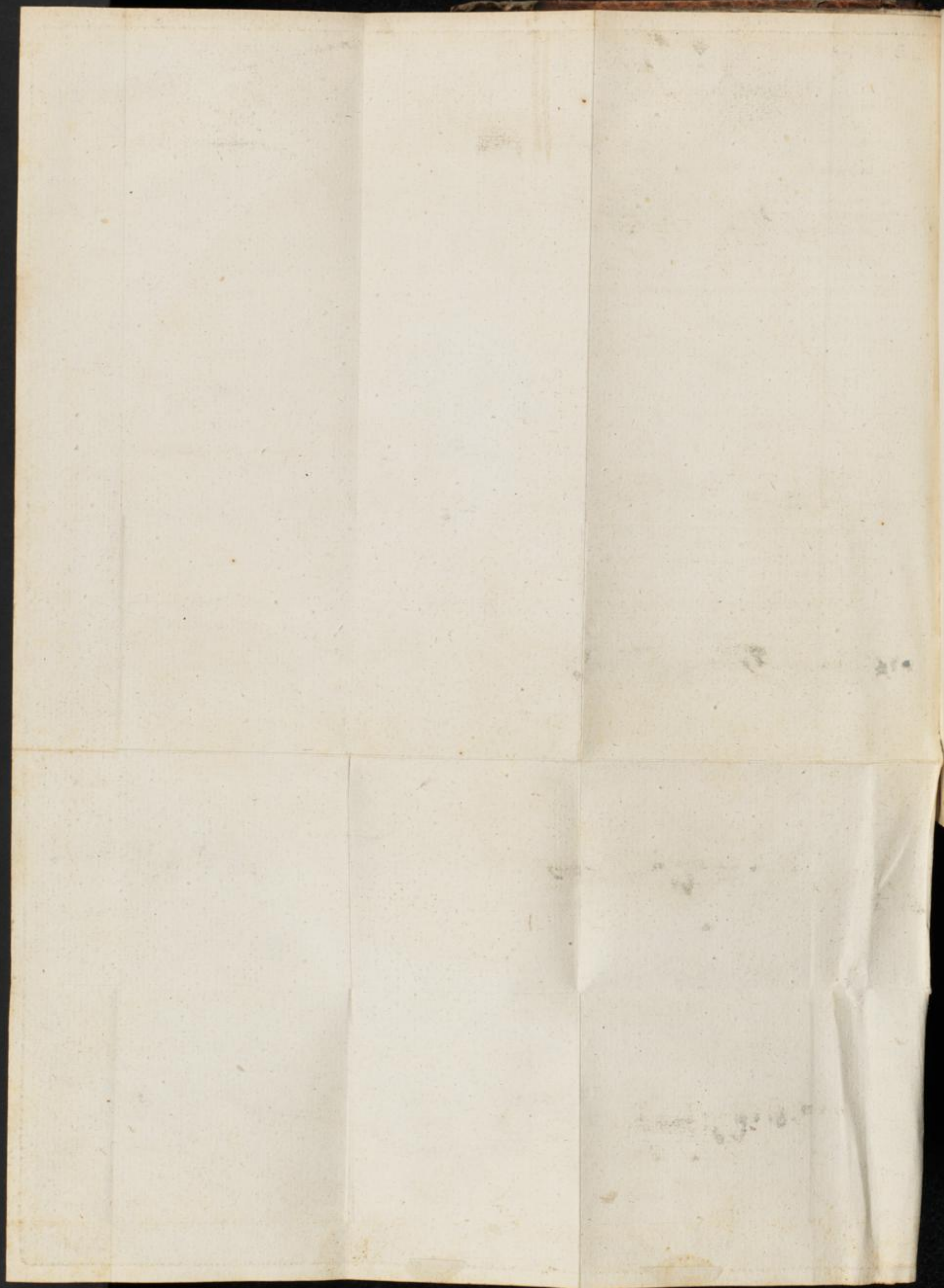
LAAVE
 miæ
 D. BAT.
 S.

HERMANNUS BOERHAAVE
Medicinæ, Botanices, Chemiæ
& Collegii practici, inACAD. LUGD. BAT.
PROFESSOR ORDINARIUS.

no
ge
co
no
zij
bi
ca
tin
eg
Hij
me
Hij
fel
pi
ro
ou
L
m
dr
ge
oe
ve
ve
he
tic
ne
en
vo
be
ter
zie
va
D
de
le

meerdering
gelukkige
ouden Heer
moest verfit
zijner voor
kinderen ha
en geduurig
tingst onder
egigenoot.

Wat hem
lijke zugt,
meester van
Hij bespeut
schiktheden
plaats als
toen niet
ouderdom
Latijn, Gr
maaken; e
droeg hij z
gedeelte v
oeffeningen
vereischte,
veroorzaakt

In weerw
heid, wier
tiende jaar
tast. Hij
en door de
voorschrift
ben, beslo
ter, daar h
zich zelver
van zijn to
Deeze l
dien niet.
de van de
ledig te zi

meerdering niet doen vreezen! Daar greep evenwel ééne gelukkige omstandigheid in dit huisgezin plaats, die den ouden Heer BOERHAAVE tot een grooten troost en vreugde moest verstrekken. Zijne tweede Vrouw, de Stiefmoeder zijner voorkinderen, was de gemeene moeder van alle de kinderen haares Mans, en zij verdeelde haare tedere zorgen en geduurige oplettendheden, gelijkelijk, en zonder het geringst onderscheid, tusschen hen allen en haaren waarden egtgenoot.

Wat hem zelve betreft, hij was, 't zij door eene natuurlijke zugt, 't zij uit eene verstandige zuinigheid, de Leermeester van alle zijne kinderen, zo lang hij dat konde zijn. Hij bespeurde welhaast in onzen HERMAN uitmuntende geschiktheden, en verordende hem om 't eenigen dage eene plaats als de zijne te bekleeden. Zijne uitzigten strekten toen niet verder; hij hadt hem, ten dien einde, op den ouderdom van elf jaaren reeds merkelijke vorderingen in het Latijn, Grieksch, en 't geen men fraaie letteren noemt, doen maaken; en ter zelfder tijd, dat hij zijn Geest ontwikkelde, droeg hij zorg om zijn lighaam te versterken, door hem een gedeelte van den dag op 't land te laten werken; andere oefeningen waren hem te duur, en 't was een volstrekt vereischte, dat zijne goede opvoeding hem weinig onkosten veroorzaakte.

In weerwil van deeze zorg voor des Jongelings gezondheid, wierdt dezelve egter tusschen zijn dertiende en veertiende jaar van eene kwaadaartige zweer in de dijs aangestast. Hij wierdt, bijna vier jaaren lang, en door de kwaal en door de Geneesmiddelen gemarteld; eindelijk, naa alle de voorschriften der Genees- en Heelmeesters uitgeput te hebben, besloot hij om het kwaad dikwijls met zijn eigen water, daar hij zout in liet smelten, te zuiveren, en hij genas zich zelve op deeze wijze. Een voortteeken, zo men wil, van zijn toekomend geluk in 't geneezen der kwaalen.

Deeze lange ziekte verhinderde den voortgang zijner Studien niet. Hij hadt uitteraart te veel weetlust, en uit hoofde van den staat zijner fortuin te sterke aanprikkeling, om ledig te zitten. Veertien jaaren oud zijnde ging hij te *Leit-*

den op het Latijnsche School; hij ging schielijk van eene laagere klasse na eene hoogere, en overal won hij den prijs. Hij was slegts vijftien jaaren oud, wanneer de dood zijns Vaders hem zonder hulp, zonder raad, zonder goed liet.

Schoon de Godgeleerdheid het groot oogmerk zijner Studien was, hadt hij zich egter ook vrij wat verlustigd in een weetenschap, die mischien voor alle menschen op de waereld nuttig, maar voor Godgeleerden, die aan bepaalde stelsels gebonden zijn, wat gevaarlijk is, ik meen de Wis-kunst. Onze BOERHAAVE wierdt door onweerstaanbare bekoorlijkheden tot deeze Studie getrokken, en het kon derhalven niet misfen of hij moest daar zeer schielijke voorde-lingen in maaken. Gelukkig vondt hij in dezelve, naa zijns Vaders dood, een toevlugt, welke hij niet voorzien hadt. Hij vondt middel om te *Leiden* te bestaan, en zijne Theo-logische Studien voort te zetten, door de Landmeetkunde aan jonge Lieden van rang te onderwijzen.

Van een anderen kant deedt de ziekte, waar van hij ge-neezen was, hem aanmerkingen maaken over de nuttigheid der Geneeskunst, en hij maakte een aanvang met de voor-naame Schrijvers in die weetenschap te leezen, beginnende met HIPPOKRATES, daar hij eene levendige en driftige ver-wondering voor opvatte. Hij volgde de publieke Profes-soren niet; hij nam slegts eenige lessen van den beroemden DRELINCOURT, maar hij woonde de openbaare ontledingden naastig bij, en ontleedde zelfs verscheiden dieren bij zich zelve. Hij hadt niet noodig, dan die dingen bij zijne meesters te leeren, welken men zien moet, om 'er een klaar denkbeeld van te kunnen masken; al het overige leerden hem zijne boeken.

Nietegenstaande dit uitgestrekt ontwerp van studeeren vor-derde egter zijne Godgeleerdheid; dat is te zeggen, hij vor-derde in 't Grieksch, Hebreeuwsch, Chaldecuwsch, in de Critica van 't O. en N. T., in de Kerkelijke Historien, en het leezen der vroegere en laatare Uitleggenen. Gelijk men de sterkte van zijnen geest nu reeds duidelijk bemerkte, zo hadt men hem geraaden, om de Geneeskunst met de God-

geleerdheid te verbinden; en dewijl hij tot de eerste reeds van zelfs overhelde, zo lag hij zich, met gelijken ijver, op beide weetenfchappen toe, en poogde die twee beftieningen, die voor de twee noodzaakelijkfte in de Maatfchappij gehouden worden, te vereenigen.

Doch hij bevondt wel ras, dat hij, fchoon voor beiden even bekwam, voor beiden egter niet even gefchikt was. Hij hadt zich in de Godgeleerdheid geoeffend op zulk eene wijze als boven alles te wenfchen ware, dat elk Theologant zich daar in oeffende, dat is te zeggen, hij hadt veel, maar vooral opmerkzaam, tot die studie betrekkelijk geleezen; hij hadt veel, maar vooral onpartijdig, overp. insd; en het gevolg hier van was, gelijk het altoos is, en noodwendig wezen moet, dat hij den Godsdienst, den eenvoudigen Chriftelijken Godsdienst, befchouwde als mismakkt door eene menigte beuzelagtige gefchillen, en gewaande ophelderingen, welke de Theologifche haarkloverijen daar in gedrongen hadden, en die, wel verre van des Zaligmaakers bedoeling te bevordere, daarentegen niet, dan verwarde twisten, duistere onderscheidingen, en bittere verdeeldheden hadden voortgebracht. Hij was zo fterk overtuigd van deeze zekere, maar onaangename waarheid, dat hij eene openbaare vraag wilde mitgeeven, hier op uitkomende: „Waarom heeft het Chriftendom voormaals, door onkundige lieden gepredikt, zo veele voortgangen gemaakt? en waarom heeft hetzelfde, heden, door Geleerden angekondigd, zo weinig ingang?“ Men begrijpt ligtelijk, waar toe zulk eene denkwijze hem brengen, en waar aan zodanige gefprekken, of zelfs bedenkingen, hem blootftellen moesten? — Konde hij, met zodanig eene vrije manier van de zaaken te befchouwen, zich voor de vervolgingen zijner aanftaande amptgenooten dekken? Konde hij hoopen hen tot zijne gedagte over te haaten? Was hij niet verzekerd van, op zulke voorftellen, een algemeenen oorlog tegen zich te verwekken? En welken oorlog? Goede God! een oorlog van Theologanten!

Een louter toeval, waaromtrent hij zich niet te verwijten hadt, voegde zich waarfchijnlijk bij deeze bedenkingen, en bepaalde hem om van de Godgeleerdheid en den Predik-

dienst af te zien. In eene jaagschuit zittende nam hij deel in een gesprek, 't welk over de gevoelens van SPINOZA gevoerd wierdt. Zekere onbekende, die, gelijk men vrij algemeen aantreft, meer ijver dan bekwaamheid toonde, tastte dat zamenstelzel zo kwalijk aan, dat BOERHAAVE hem vraagde, of hij SPINOZA geleezen hadt? De Man was verplicht te erkennen van neen! Maar hij vergaf het daar mede niet aan den Jongeling, die hem deeze vraag hadt gedaan; zie daar het regte kenmerk van een dommen ijveraar. Hij hadt SPINOZA nooit geleezen, hij konde derhalven deszelfs gevoelens niet weerleggen; maar hij konde BOERHAAVE zwart maaken, en niets was gemaklijker dan hem, die zulk een onbescheiden vraag gedaan hadt, bij geesten, even bevooroordeeld, even dom en bitter, als hij zelf was, te doen doorgaan voor een aankleever en voorstander van een Godslasterlijk gevoelen, waar tegen de Overheid behoorde te waaken, en waar voor, bij mangel daar van, alle regtschaapen Christenen moesten waaken. Dit was juist de weg, dien de onbekende twistredenaar insloeg. Het Gemeen, niet slegts vatbaar voor, maar zelfs greetig naar, dergelijke ongunstige berigten, miste niet van die vinding te ondersteunen, en in korten tijd ging onze BOERHAAVE voor een Spinofist door. Die gewaande Spinofist is egter zijn geheel leven door zeer regelmatig geweest in het betragten van de pligten van Godsvrugt, bij voorbeeld in zijne morgen- en avondgebeden; hij sprak den naam van het Opperwezen nooit uit, zelfs niet in natuurkundige onderwerpen, zonder zijn hoofd te ontblooten: een eerbewijs, 't welk inderdaad voor al te bijzonder kan gehouden worden, maar 't welk een Spinofist ten minsten niet, en 't welk een Huichelaar niet regelmatig, gedaan zou hebben.

Naa dit geval besloot hij, om voortaan geen Theologant te zijn, dan voor zo verre noodig ware om een goed Christen te weezen, en hij gaf zich geheelijk aan de Geneeskunst over; hij wenschte zich van toen af reeds geluk, en heeft dit zijn geheel leven lang gedaan, wegens de verlossing van dien valschen ijver, welken hij zou hebben moeten toonen, tegen gevoelens, die onderzoek vorderen, en van die

veroor
zaam
voor
ne ste
die zi
ging,
In
sange
gen v
een,
zoek
les,
eeren
dan
maak
deed
proo
kon
Z
BOER
geed
verf
stap
ven
Staat
nen
waar
gen,
verbe
ge m
leeze
soer
geen
om z
en w
belan
M
verm

veroordeeling der zogenaamde ketterijen, die slechts verdraagzaamheid noodig hadden. Nooit vondt hij zich bekwaam voor de gedwongen partijzugt van die Geestelijken, die hunne stemmen geeven, terwijl hun hart hun wederspreekt, en die zich dubbel schuldig maaken, om dat hun mond vervolging, hun geweeten verdraagzaamheid ademt.

In 't Jaar 1693 wierdt hij als Doktor in de Medicynen aangenomen, en ging met zijne Mathematfche onderwijzingen voort, waar van hij leeven moest, wagtende op Patientten, die hij nog niet hadt. Toen deeze hem begonnen te zoeken, en zijne inkomsten vermeerderden, besteedde hij alles, wat hij konde overhouden, om zijne boekerij te verbeteren, en hij beschouwde zijne meerdere ruimte niet anders dan als een middel, om zich bekwaamer in zijn beroep te maaken. Om de zelfde reden, waarom hij boeken aankogt, deedt hij zich ook een Laboratorium voor Scheikundige proeven maaken, en schoon hij zich geen Tuin verschaffen konde, oefende hij zich eger sterk in de Kruidkunde.

Zo men onze eenvoudige opgave wegens het beloop van BOERHAAVE's studien een oogenblik overweegt, staat men reeds verbaasd over de menigte onderscheidene, en geheel verschillende kundigheden, die zich in een enkeld hoofd opstapelden. Hoe vreemd zal men dan ophooren, als wij durven zeggen, dat hij daar zelfs de Regtsgeleerdheid en de Staatskunde bijvoegde. Daar zijn Geesten, die geschikt schijnen voor alles, wat op aarde weetbaar is, en die, door de waardigheid van hun begrip, de getrouwheid van hun geheugen, de juistheid van hun oordeel, de netheid van hunne verbeelding, altoos gebruik kunnen maaken van de oneindige menigte kundigheden, welke zij onder een onophoudelijk leezen opdoen; en onder deeze Geesten behoorde onze BOERHAAVE. Altoos leezende, altoos opmerkende op het geen hij hoorde en zag, was hij geen uur, geen oogenblik, om zo te spreken, zonder nieuwe kundigheden op te doen, en was zijne albevattende geest met die kundigheden nooit bezaaden, nooit belemmerd of verward.

Met zo veele bekwaamheden, met zo veele naarstigheid vermeerderde welhaast zijn roem, schoon zijn fortuin géens-

zins eyenredig toenam. Een Heer, die in blaakende gunst was bij WILLEM DEN III. Koning van *Engeland*, Stadhouder der Nederlanden, was hem met veele vleiende beloften sterk aan boord, om zch bij hem in den *Haag* te koomen nederzeten; maar onze jonge Doktor vreesde, mischien niet buiten reden, voor zijne vrijheid, en wees de streelende aanbiedingen moedig van de hand. De weetenschappen in het algemeen, eene ijverige beoefening van eenigen tak derzelve, veel meer derhalven de onvermoeide beoefening van zo veele takken, maaken noodwendig de ziel onafhankelijk, om dat zij al'e andere driften doen zwijgen, beuzelagtige begeertens weeren, ingebeelde behoeften affnijden, en den tijd boven alles leeren waardeeren.

Doctor BOERHAAVE telde in deezen tijd reeds drie Mannen van aanzien onder zijne hartelijke vrienden; naamelijk JACOB TRIGLAND, Profesfor in de Godgeleerdheid te *Leiden*, en de Heeren DANIEL VAN ALPHEN en JAN VAN DEN BERG, beiden in de eerste Magistraatsbedieningen geplaatst, welke zij met veel eer waarnamen. Zij hadden de verdiensten van onzen BOERHAAVE opgespoord. Door dien eerbied, welken verlichte geesten altoos koesteren voor uilmuntende talenten, waar zij die ook mogen aantreffen, genoopt, en door dien geest van onderscheiding, welke zodanige zielen altoos vergezelt, geleid, hadden zij de zonderlinge bekwaamheden van den jongen Geneesheer, meer gegist dan ontdekt, en die gisfende ontdekt; en die gisfende ontdekking verstrekt den genoemden Mannen inderdaad zo zeer tot lof, als zij daar naderhand vermaak van hadden, in den toeneemenden roem en levendige erkentenis van iemand, wien zij onder de eersten de hand van hulp en vriendschap hadden aangeboden. De Heer VAN DEN BERG stelde hem voor om naar eene plaats van Profesfor in de Medicijnen op de *Leidsche* Universiteit te staan, en vervaarde hem inderdaad door de vermetelheid, zo als hij de zaak beschouwde, van die gedagte, dewijl hij dien post zeer verre te hoog boven zijne bekwaamheden en staat beschouwde. Die bekwaame en ijverige vriend onderzochten, die veel invloed hadt, geloofde voor BOERHAAVE iets te mogen onderneemen, het geen voor een ander onder-

wers

werp dwaasheid en vermetelheid geweest zoude zijn; hij sprak dan met zijne vrienden, vatte de zaak met ernst aan, en in den Jaare 1702 wierdt dezeive tot een gelukkig einde gebragt.

Hoogleeraar in de Medicijnen geworden, hadt hij welhaast een ongelooflijken toevloed van toehoorderen op zijne lessen, en zijn naam klomk zo sterk, dat op een gerugt dat hij naar elders stondt verroepen te worden, de Kuratoren van de *Leidsche* Universteit hem eene aanmerkelijke vermeerdering van Jaarwedde aanboden, op voorwaarde, dat hij hen niet verlaaten zoude. Hunne wijze zuinigheid wist te berekenen hoe veel een Man als BOERHAAVE voor de Akademie, voor de Stad, voor de Provincie, waard was. — Ware de zuinigheid hunner opvolgeren in latere tijden altoos even wijs, even onbekrompen geweest!

Toen de eerste gronden van zijn fortuin gelegd waren rees dat gebouw, met zijnen roem, dagelijks hooger. Men gaf hem nog twee beroepen, het een in de Kruid, het ander in de Scheikunde.

Zijne onderwijzingen, nu zo veel vermeerderd als zij konden zijn, trokken zulk een grooten toeloop van vreemdelingen na *Leiden*, dat 'er de Stad merklijk door verrijkt wierdt, en dat de Magistraat zich geluk wenschte de verzekering te hebben van zulk een Man te zullen behouden. Alle Landen en Staaten van Europa verschaften hem Discipelen, vooral *Duitschland* en *Engeland*; ja *Engeland*, hoefier, en met reden, wegens den hoogen trap van volmaaktheid, waar toe het de weetenschappen voert. Schoon de ruimte, alwaar hij zijne lessen hieldt, vrij groot was, liet men egter dikwijls, om zeker te zijn van eene plaats dezelve door eenen bediende vooraf inneemen en bewaaren, gelijk men somtijds in schouwspelen doet, daar men voor een ongemeen grooten toevloed vreest.

Het is niet te verwonderen, (men vergunne mij deeze aanmerking in het voorbijgaan te maaken) dat in eeuwen, waarin de openbaare onderwijzingen nog zeldzaam, en de bekwaame onderwijzers nog zeldzaamer waren, waarin de wetenschappen, om zo te spreken, nog opgezogt en na-

geloopen moesten worden, veele liefhebbers zich uit andere landen herwaarts begaven om een zo beroemd Geneesheer te hooren; maar thans, nu alles vol Collegien, Univerfiteiten en Akademien is, thans, nu men allerwegen Meesters, en, wat nog meer zegt, overal boeken, de beste en in de meeste Studien de eenigste Meesters, aantrest, thans is zulk een toeloop, zo lang deeze gesteldheid aanhoudt, nooit weder te verwagten. Welke redenen kan tegenwoordig iemand bijna hebben om zijn Vaderland te verlaaten, en herwaarts te koomen of elders te gaan? Vindt hij in zijn eigen land niet alles wat hij noodig heeft? en het geen ontbreeken mogt, zal dat het tijd- en geld-verlies van de reis kunnen opweegen? Dit is natuurlijk de redeneering, die elk bij zich zelve houden zal, voor dat hij zijn land verlaat om zich na vreemde Akademien te begeeven.

Het was in de Scheikunde bijzonderlijk dat onze BOERHAAVE zich niet het minst onderscheidde. Men kan niet zeggen, dat hij een nieuw Sijstema van Chijmie heeft voortgebracht; maar geleezen en overdagt hebbende, wat over deeze Weetenfchap geschreeven was, heeft hij allerwegen licht in dezelve verspreid, daar de oorspronkelijke Auteurs, dikwils met voordagt, duisternis gelaaten hadden: hij bracht hanne dwaalingen te regt, hij verbeterde hunne orde, hij verbondt de Scheikunde met andere weetenschappen, en bijzonderlijk met de Natuurkunde, hij maakte 'er eene bereedeneerde weetenschap van. Met één woord, hij herfmolt, om zo te zeggen, de Chijmie, en gaf dezelve in den Jaare 1732 in twee Boekdeelen in 4to uit. Dit werk wierdt met eene zeer groote graagte ontvangen, en bij alle kenners als het meesterstuk van een groot man beschouwd. Het zal, wat ook naderhand in de Scheikunde gedaan of ontdekt moge worden, altoos een voortreffelijk werk blijven, 't welk niet slegts van Scheikundigen, maar zelfs van Natuurkundigen, naarstig behoorde geleezen te worden. Want, ik herhaal het, schoon men de Chijmie, reeds voor dat het werk van BOERHAAVE verscheen, getrokken hadt uit die geheiligde wartaal en mijsterieuse duisternissen, waar in zij zich oudtijds verborg, toen zij zich voor de eenige weetenschap opgaf,

en

en zich niet verwaardigde gemeenschap met eepige andere Studien te hebben; schoon men deeze allergrootste vooroordeelen, zeg ik, toen reeds verdreeven hadt, scheen de Scheikunde egter zich nog niet wel onder de algemeene wetten der Natuurkunde te willen onderwerpen, en eenige voorregten voor zich zelve te willen behouden. Maar BOERHAAVE heeft haar geleerd, niet dan eene eenvoudige, klare, en voor elk verstaanbaare Natuurkunde, maar een bijzondere tak der Natuurkunde, te zijn. Hij heeft alle de kundigheden, die op duizend verscheidene plaatzen verspreid, en verwardelijk opgehoopt waren, bij malkander gebragt, in orde geschikt, en van een verwarden, akeligen, nutteloozen Mengelklomp een schoon Heelal gemaakt, daar men met verwondering op staart, dat men met gemak doorwandelt, en met vermaak geniet.

Behalven de wezenlijke hoedanigheden, welke men in eenen Hoogleeraar, en vooral in een groot Man, met redden, vordert, hadt onze BOERHAAVE nog andere, die hem bijzonderlijk bemind maakten bij zijne leerlingen. Gemeenlijk werpt men hun eene zekere hoeveelheid Geleerdheid toe, zonder zich verder te bemoeijen, wat zij daar mede al of niet bedrijven mogen. Men betragt zijn pligt naar de Etiquette, en men maakt die Etiquette zo ruim en gemaklijk als men kan. In 't kort, men houdt zijne Collegien, men spoed zich naar 't einde, en men heeft gedaan. BOERHAAVE toonde een waare zugt om zijne leerlingen te onderwijzen. Hij was niet slegts zeer naauwkeurig om hun al den beloofden tijd te geeven, maar hij maakte ook geen gebruik van die toevallen en omstandigheden, waar bij hij eene les konde uitwinnen, dewijl hij niet miste die les door eene andere te vervullen, als niet van zich kunnende verkrijgen, dat zijne toehoorders door dergelijke toevallen van hun wettig regt beroofd zouden worden. Ook maakte hij altoos werk om de bekwaamsten onder zijne leerlingen op te spooren, aan te moedigen, en door bijzondere opletendheden te helpen.

Hij deed meer. Als zijne Studenten ziek wierden was hij hun Geneesheer, en hij bezogt hen, zonder een oogenblik be-

Beraad, vóór de rijken en grooten, die zijne hulp verlangden. Hij beschouwde hen, welken hij tot zijne lefen toeliet, met welker onderwijs hij zich belastte, als zijne aangenoomen kinderen, aan welken hij zijne hulp verschuldigd was; en terwijl hij die kinderen in hunre ziekten bijtondt, gaf hij hun doorgaads de nauwkeurigste en nuttigste onderzigtigen tevens.

Hij hadt drie Professiën, en vervulde deze alle op de eigen wijze. Hij gaf in den Jaare 1707 zijne *Institutiones Medicae*, en in den Jaare 1708 zijne *Aphorismi de cognoscendis et curandis morbis*, in 't licht. Wij spreken niet dan van de eerste uitgaven zijner werken, die altoos van verscheiden andere gevolgd zijn. Die beide gemelde werken, en bijzonderlijk de *Institutiones*, worden in de hoogste agting gehouden bij hen, die bevoegd zijn daar over te oordeelen. Hij stelt zich daar in voor HIPPOKRATES naa te volgen; op het voorbeeld van deezen grond hij zich alleen op eene duidelijke en wel bevestigde ondervinding, en laat alle zamenstelzels agter wege, die, schoon flinkerende en vernuftige voortbrengezels van een geoeffenden Geest, door de Natuur niet gewettigd worden. Die wijsheid van BOERHAAVE was in zijnen tijd nog agtenswaardiger dan ten tijde van HIPPOKRATES, toen de zamenstelzels noch zo menigvuldig noch zo verleidende waren. De navolging van HIPPOKRATES blijkt ook in den gedrongen en kragtigen stijl, waar in de gemelde werken geschreven zijn. Het zijn in zekeren opzichte niet dan beginzels van waarheden, of zaaden, die ten uitersten ingedrongen, zaamgepakt, en dus verkleind zijn, welken men moet ontzwagtelen, uitrollen, ophelderen, gebijk hij in zijne verklarings deedt.

Zoude men hebben durven denken, dat de *Institutiones Medicae* en de *Aphorismi* van BOERHAAVE zo veel gerugt gemaakt, zo veel roem verworven zouden hebben, om zich buiten de grenzen der Christenheid te verspreiden, tot in Turkije door te dringen, en daar in het Arabisch overgezet te worden? En door wien? Door den Mufil zelven. Verstaan de bekwaamste Turken dan Latijn? Zijn zij in staat om eene menigte zaaken te begrijpen, die betrekking hebben

tot onze Ontleedkunde, tot onze Scheikunde, tot meer andere Studien, die in Europa beoefend, in Turkije verwaarloosd, althans weinig verstaan worden? Kunnen zij de verdiensten voelen van een werk, 't welk, niet dan voor de Geleerden geschreven, een geoeffend brein vereischt om verstaan te kunnen worden? Die bedenkingen zijn natuurlijk. De Heer ALBERT SCHULTENS, egter, Hoogleeraar in de Oostersche taalen, en bij de geheele waereld erkend voor een Man zijner zaake volmaakt kundig, meldt in zijne Lijkrede, welke hij op order van de Universiteit van *Leiden* over zijnen Amptgenoot gedaan heeft, niet slegts, dat de gemelde twee werken „ door den Muffi zelven fraai en „ zinnlijk in de Arabische Taal overgezet, en ter Konstantinopolitaansche Drukperze vervaardigd waren, „ maar vervolgt ook: „ voor vijf jaaren heb ik eenige stukken deezer „ vertaaling, uit *Konstantinopelen* den Heere BOERHAAVE toegezonden, getoetst, en bevonden getrouwelijk met het oorspronkelijk over een te koemen.”

Eene andere bijzonderheid, die de *Institutiones* betreft, is niet minder opmerkelijk, schoon zij van een geheel anderen aard is. Toen dit werk in den Jaare 1713 herdrukt wierdt, plaatste hij daar eene Opdragt voor aan den Heer ABRAHAM DROLENVAUX, Raad en Schepen der Stad *Leiden*, waar in hij hem zeer ernstig en in zeer levendige bewoordingen bedankt, dat hij zich wel heeft willen berooven van zijne eenigste dogter, om dezelve aan hem ten huwelijk te geven. Het was drie jaaren naa zijn huwelijk, 't welk hij in den Jaare 1710 voltrokken hadt, dat hij deeze dankbetuiging aan zijnen Schoonvader, en deeze liefdeverklaring aan zijne Vrouw openlijk deedt.

Hij hadt smaak in die soorten van Opdragten, en hij wilde liever een streelend bewijs van vriendschap aan zijns gelijken geeven, dan zich nederwerpen aan de voeten van eenen Grooten, die hem onder de menigte zijner vlejeren moogelijk opgemerkt, maar waarschijnlijk zeer gebrekkig onderscheiden zoude hebben. Hij droeg zijne Chijmie op aan zijn Broeder JAKOB BOERHAAVE, Predikant, die, door zijnen Vader tot de Geneeskunst geschikt, hem veel geholpen hadt

in

in zijne scheikundige bewerkingen, daar hij, schoon voor den H. Dienst verordend, zich bijna aan overgaf. In gevolg van tijd ruilden deeze broeders hunne verordeningen, als ik mij dus mag uitdrukken; de voorgenoomen Predikant wierdt Doctor in de Medicijnen, en de voorgenoomen Medicus wierdt Predikant; en men ziet uit dit geval, 't welk inderdaad gemeener is dan men vermoedt, dat de Natuur zich niet aan ouderlijke destinatiën floort.

Ik heb van den Heer BOERHAAVE nog niet gesproken als Profesfor in de Kruidkunde. Hij kreeg dat beroep in den Jaare 1709, een jaar, geheel Europa door, zo noodlottig voor de Planten; maar waar van men zoude kunnen zeggen, dat *Leiden* indien niet eene uitzondering ware, ten minsten in BOERHAAVE eene rijkelijke vergoeding hadt. De nieuwe Profesfor vondt in den tuin der Universiteit drieduizend planten, en hij hadt dat getal in den Jaare 1720 reeds verdubbeld. Gelukkig hadt hij al vroeg, gelijk wij reeds gezegd hebben, eenigen smaak in de landbouwerij gekreegen, en niets strookte beter, en met zijne gezondheid, en met zijne zugt voor een eenvoudig leven, dan de bezorging van een tuin, en de lichaamsbeweeging, die hier mede verbonden was. Andere handen konden werken, maar zij zouden door dezelve oogen niet geleid zijn geweest. Hij miste niet de Leerwijzen, die in de verdeeling der planten vastgesteld waren, en derzelver naamlijsten, te volmaaken.

Naa het afdoen zijner lessen in eene zijner drie beroepen, vertrokken de vreemdelingen met verwondering en eerbied voor den grooten BOERHAAVE uit *Leiden*, en gingen zijn naam en roem in hunne landen verbreiden. Elk der drie beroepen trok een troep, die kwam en ging, en zich alle jaar vernieuwde. Zij die van *Leiden* gekomen waren, zonden, of liever drongen, anderen derwaards, en de volgende overtroffen de voorgaanden dikwijls in geral. Men kan zich geen bekwaamer, geen kragtdaadiger middel verbeelden, om de agting van een groot man allerwegen te verspreiden, en hem in korten tijd over geheel Europa bekend te doen worden. De beste boeken maaken langzaame voortgangen in vergelijking van deeze vlugt.

Een groot Profesfor in de Geneeskunst, en een groot Geneesheer, kunnen zeer onderscheiden, zeer verschillende wezens zijn; zo waar is het, dat de menschelijke natuur een raadzels, de menschelijke karakters vermengd zijn, en dat, het geen onmiddellijk met malkanderen verbonden schijnt, zeer dikwijls inderdaad gescheiden is. BOERHAAVE vereenigde die twee onderscheidene talenten in zijn persoon. Hij was een ongemeen bekwaam Geneesheer, en om dit enkel door de stukken te bewijzen, hij trok, behalven dien verbaazenden toeloop van Studenten, nog een anderen, nog grooteren vloed na *Leiden*, namelijk van een tallooze menigte Lijderen, die hem van alle kanten, als een orakel, kwamen raadpleegen over allerhande ziekten, die de gemeene Geneeskunst scheenen te bspotten; raadpleegen, ook niet zelden, over ongeneeslijke ongemakken, die het gebrek van oordeel in hun onbepaald vertrouwen openbaarden; raadpleegen, eindelijk, over kleinigheden, die zekerlijk de moeite van de reis en de aandagt des grooten Mans niet waardig waren; maar die dikwijls ruim zo veel als gewigtiger gevallen medewerkten om zijne middelen te vermeerderen. Ik heb hooren verzekeren, dat Paus BENEDICTUS DE XIII hem heeft laten raadpleegen.

Naa dit alles zal men zich niet verwonderen, dat Vorsten, die zich in *Holland* bevonden, gelijk CZAAR PIETER DE I, en de Hertog VAN LOTTHARINGEN, naderhand Groot Hertog van *Toskaanen*, hem met hunne bezoeken verëerd hebben. Het is in zodanige gelegenheden het Publiek, 't welk zijne Meesters mede sleept, en hen, om zo te spreken, dwingt, naar hunne begrippen te denken; of liever, het is de overheerschende verdienste, die Vorst en Onderdaan beiden dwingt.

In den Jaare 1731 verkoos de Koninklijke Akademie der Weetenschappen te *Parijs* onzen BOERHAAVE tot een haarer buitenlandsche leden, en eenigen tijd daar naa wierdt hij ook lid van de Koninklijke Societeit te *Londen*. De Franfchen beroemden zich de Engelfchen voorgekomen te zijn, schoon de verkoorne meer verbintenisfen in *Engeland* dan in *Frankrijk* hadt.

Hij

Hij verdeelde zijne opletrenheden gelijkelijk tusſchen die twee Maatſchappijen, zendende aan elke de helft van het Bericht wegens een groot werk, vijftien geheele jaaren, nacht en dag, en zonder afbreeking, op een zelfde vuur agtervolgd: waar van het beſluit was, dat de kwik onbekwaam was om eenige wezenlijke verandering te ondergaan, en bij gevolg om in een ander metaal verkeerd te worden. Deeze bewerking paste niet dan aan een Scheikundigen, die tevens zeer kundig en bekwaam zeer geduldig, en in ruime omſtandigheden geplaatst was. Hij beklagde zich egter de onkosten niet, maar oordeelde die wel beſteed te zijn, om dat hij door zijne proef de Alchijmiſten voor hunne vrugtlooze tijd- en geldſpillingen, en onvoorzigtige lieden, die hun gehoor gaven, voor hunne bedriegerijen hoopte te beveiligen.

Zijn leeven was ten uiterſten arbeidzaam, en zijn geſtel, ſchoon utteraart meer dan gemeen ſterk, bezweek daar onder. Hij miſte niet lichaams-beweging, 't zij te voet of te Paard, te maaken, zo veel het weder en zijne bezigheden hem vergunden; en wanneer hij niet konde uitgaan ſpeelde hij op de Guitarre, eené uitſpanning ten uiterſten geſchikt om de ernſtige en zelfs droevige bezigheden, daar hij zo zeer mede bezet was, op te volgen, maar die tevens een zekere zagtheid van ziel onderſtelt, welke lieden, aan die foorten van bezigheden overgegeeven, niet altoos hebben, en vooral niet altoos behouden.

Hij heeft drie zwaare en ſmartelijke ziekten gehad. De eene in den Jaare 1722, de tweede in 1727, en de derde eindelijk die hem uit dit tijdelijke heeft weggenomen, op den drieëntwintigſten September 1738.

De Heer SCHULTENS, die hem drie weeken voor zijn dood in 't bijzonder zag, getuigt, dat hij hem, in 't midden van zijn liiden, vondt met de gevoelens niet ſlegts van onderwerping, maar ook van liefde voor hem, onder wiens wijze en vaderlijke voorzienigheid hij deeze voorbijaande ſmartten leedt. Met zulk eene geſteldheid kan men ligt oordeelen, dat zijne zeden altoos zuiver, zijn gedrag en wandel deugdzaam waren. Hij ſtelde zich gereedelijk in de plaats van anderen, het welk noodwendig eene billijkheid en toegeevendheid

heid moest voortbrengen, en hij stelde gereedelijk anderen in zijne plaats, waar door hij de trotsheid, die zich anders zo ligtelijk van 's menschen geest meester maakt, voorkwam of stuitte. Hij ontwapende de kwaadaartigheid en den laster, door daar geen agt op te slaan. Hij vergeleek derzelve trekken bij die vonken of spranken, die uit een groot vuur opgaan, wel een weinig flikkeren en vrees verwekken, maar die terstond uitgaan, zo men daar niet op blaast.

Uit het geen wij van zijnen grooten roem en den verbaazenden toevloed van Studenten en Lijderen gezegd hebben, begrijpt men van zelfs, dat zijne geldmiddelen sterk vermeerderen moesten. Men staat egter verbaasd over den schat, dien hij heeft nagelaten, wanneer men daar bij in aanmerking neemt, dat hij denzelven niet dan door de wettigste middelen gewonnen heeft. Dezelve wordt op bijna twee millioenen Hollandsehe guldens begroot! Eene verbaazende vordering inderdaad voor een Man, die niets bezeten hadt! maar men bedenke, dat hij drie Professien, en in elk derzelve een ongemeenen toeloop hadt; het welk derhalven aanmerkelijke voordeelen moest opbrengen; dat hij onophoudelijk van alle kanten wierdt geraadpleegd, en, zonder dat hij 't eischte, rijkelijk betaald, naar gelang van het aanzien der perfoonen, die hem raad vroegen, en van den eerbied, waar mede men hem beschouwde. Voeg daar zijne eenvoudige levenswijze bij, daar hij aan gewend was, en welke hij niet konde of moest verlaten. Hij hadt geen vermaak althans in eenige verspilling van trotsheid, van vertooning, geene grillige verkiezingen of zwakheden, die niet zelden eene kostbaare levenswijze maaken; eindelijk, hij was een wijs bestierder zijner wettig verkreegen schatten, en heeft een vrij hoogen ouderdom bereikt. „Het was derhalven, „(deze woorden van eenen Schrijver, die een schets van „zijn leven gegeven heeft, mag ik wel de mijne maaken,) „zijn schuld niet, dat hij zo rijk wierdt.” Doorgaands hebben de menschen een fortuin, niet naar hunne onbepaalde begeerten geschikt, maar hunne zeer bepaalde verdiensten overtreffende; dat van BOERHAAVE was boven zijn begeerte, maar nauwelijks evenredig aan zijne ongemeene verdiensten

en onvermoeide werkzaamheid. Ik heb reeds gedeeltelijk gemeld, dat hij zich op den zeventienden September des Jaars 1710 in huwelijk verbondt met MARIA DROLLENVEAUX, een uitmuntende vrouw, waar mede hij agtëntwintig jaaren gelukkig geleefd, en waar bij hij vier kinderen verwekt heeft, waar van de eerstgeboorne, JOHANNA MARIA, alleen haare ouders overleeft; „ dewelke, zo als de Heer SCHOL. „ TENS zich uitdrukt, het nooit voor wat groots heeft aangezien de eenige erfgenaame te zijn van eene rijke nakolingschap, maar het als den grondslag en de vervulling van haar geluk beschouwt, de deugd van haare Vader geërfd te hebben.”

Twee andere dogters zijn in haare eerste kindsheid gestorven, en een Zoon kan naauwelijks gezegd worden geleefd te hebben.

BEVERNINGK. (HIERONYMUS VAN) Aangaande deezen doorluchtigen Staatsman vinden wij, in de *Bijvoegzels op WAGENAAR*, nog aangeteekend, dat hij te *Gouda* slegts eenmaal, te weeten in den Jaare 1668, de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed heeft, maar tot het einde zijns leevens Vroedschap dier Stad, als mede Curator van het Hoogeschool te *Leiden* gebleven is. „ In de eerste betrekking,“ leezen wij verder in die Aanteekening, „ wierdt hij, nog ten Jaare „ 1689, mede benoemd om de Stads Afgevaardigden ter Vergadering van *Holland*, met zijnen raad bij te staan, in het geschil met *Amsterdam*, over de verkiezing van Schepen. In het laatste, bevorderde hij mede den aankoop der aanzienlijke Boekerij van den wijdvermaarden ISAAC VOSSIUS, die, te *Londen*, op den twintigsten Februarij des Jaars 1689, was overleeden. Die Boekschat van Grieksche en Latijnsche handschriften, mitsgaders van andere, uitmuntende en zeldzaame, werken, wierdt, voor drieëntigduizend guldens, door de *Leidsche* Hoogeschool, gekogt; hebbende de Staaten van *Holland* aan Curatoren en Burgemeesteren verlot gegeven om, daar toe, de noodigepeningen op te neemen. Onder 't opzigt van den Am- „ ba-

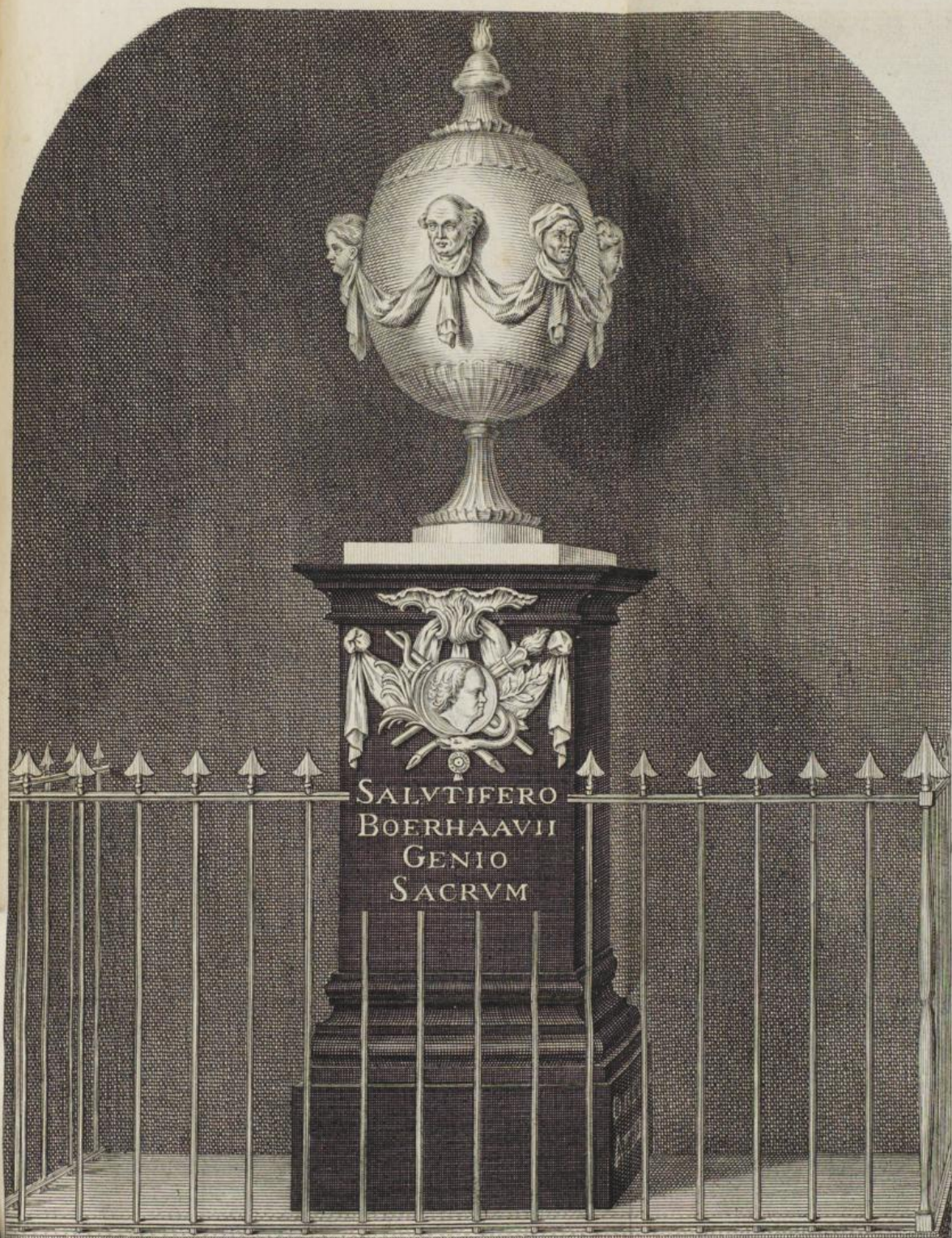

veelrijke
der des
waars,
tig jaren
verwe
A, alle
er som
heeft en
ke neta
alling von
er gezid
id gese
n geleid

en door
op was
eenmal,
waardig
s Vroe
chool
ezen n
er Jan
den w
aan, n
an Seta
enkoop
en ma
am des
inditoe
re, in
leent
ol, g
ren en
oodige
n Au
ba

SALVTIFERO
BOERHAAVII
GENIO
SACRVM

NAT. D. XXXI. DEC. A. MDCLXVIII. DENAT. D. XXII. SEPT. A. MDCCXXXVIII.

Del. J. van der Schueren. Sculp. J. van der Schueren.

„ basfateur van CITTERS, wierden die Boeken, uit *Engeland*,
 „ herwaarts overgemaakt.”

BEUNINGEN. (KOENRAAD VAN) In ons berigt wegens deez-
 zen Staatsman vermeldden wij zijne ijver tegen de bevoorde-
 ring van Prinse WILLEM DEN III. Niet vreemd was het,
 daarom, dat deeze den Burgemeester een vergramd hart toe-
 droeg. In zijne bekende *Bijvoegzels* heeft de Heer H. VAN
 WYN het afschrift van eenen door hem gezienen eigenhandi-
 gen Brief van Prins WILLEM doen drukken, waardig om door
 ons te worden overgenomen, als van die vergramdheid en
 „s Prinzen leevendigen aart een spreekend bewijs vertoonende.

Dieren, den eerste April 1683, op den middag.

MYN HEER!

„ Ik heb, deze morgen, wel ontfangen UEd. brief, met
 „ de Bylagen van gisteren. Ik heb met aendaght gelesfen
 „ die schone confideratien van den Hr. VAN BEUNINGEN. Voor
 „ soo veel hy extaleert de maght van Vrankr. en de ree-
 „ den, die men heeft om deselve 't apprebenderen, dat gaet
 „ directelyk tegens syne gronden, om met Vrankr. ooyt in
 „ alliantie te treden; want, indien alle fondementen waer
 „ waren, die hy stelde, so en is 'er niets overigh voor ons,
 „ als ons te submitteeren; soo syn die confideratien ofte
 „ malitieux ofte tegens syne eygen opinie. De meeste van
 „ syn fondementen, die hy verders stelt, syn onwaerheiden
 „ ofte élatie, die hy uit syn eygen hoofd maeckt, als mede
 „ de conclusie; maer het laetste van al syne confideratien is
 „ een onverdragelyk drygement, dat myn bloet in myn hoof
 „ heeft doen reyzen, als ik deselve periode heb gelesfen. Ik
 „ ben soo geindigneert van dat geheel geschrift, dat ik UEd.
 „ het niet genoegsaem kan seggen. Het sal UEd. seer fa-
 „ ciel syn om het te refuteeren, maer het smert my aen
 „ myn hert, dat UEd. soo veel onnodige moeyte sal moeten
 „ nemen, en daer door so veel kostelyken tyt verloorren
 „ gaen, die UEd. veel beter hadt kunnen besteeden ten

„ dienste van Republicq. Ick voorſie ſeecker, dat, naer dat
 „ UEd. deſe ſchone conſideratien ſal hebben beantwoort, dat
 „ de Heeren van Amſterdam het daer toe ſullen willen diri-
 „ geeren tot een Befognie in Hollandt, daer ick my oock
 „ ſal laeten vinden, maer VAN BEUNINGEN moet daer preſent
 „ ſyn; en ick pretendeere my oock 't expeſtoreren, gelyk
 „ hy gedaen heeft; maer het Landt ſal daer oock van wa-
 „ gen, want ick meene niets by my te houden, alhoewel
 „ ick ſeecker ben, dat VAN BEUNINGEN en ick, naderhadt,
 „ irreconcliaabel ſullen ſyn maer daer vraegh ick niet nae:
 „ d'eenigſte ſaek, die my ſeer bedroeft, dat is te zien dat
 „ het Gemeen ſo veel heeft geleden ende noch ſal leyden,
 „ alleen door een turbulenten geest. Ick verſoek, dat UEd.
 „ my wil laeten weeten, tegens wat dagh ofte tyt UEd.
 „ my in den Haag wil hebben; want ick ſal daer niet
 „ alleen komen, maer vliegen, indien ick koſtſe, om dienſt
 „ te doen, ofte, om beter te ſeggen, datter geen quaet en
 „ geſchiet. UEd. ſal, nootſaeklyck, alle de leeden, ſo
 „ veel doenlyck, tegens de raiſonnementen van den Hr. VAN
 „ BEUNINGEN dienen te preoccuperen. De eenigſte van zyne
 „ raiſonnementen, die ick apprehendeere dat ingreſſie moght
 „ te vinden, ſyn die van d'apparentie van een oorogh,
 „ want die ſyn, naer myn oordeel, niet ſo klaerlyck te
 „ wederleggen, als wel d'andere, en daer in komen veel
 „ ſaecten, die men de menſchen ſo niet en kan doen be-
 „ grypen. Ick ſal UEd. reſcriptie inwaghten en blyve on-
 „ verandelyck.”

Myn Heer,

UEd. Dienſtwillige Vriendt

(was getekend)

G. Prince d'ORANGE.

P. S. „ Ick hoop dat Gelderlandt en Overyſſel, deſe
 „ week, in Equipage ſullen conſenteeren, volgens de Hok-
 „ landſche Reſolutie.”

BIGGENKERKE, gemeenlyk *Beekerke* genaamd, is eene Heer-
 lijkheid met een Dorp, op het *Zeeuwſche Eiland Walche-*

ren.

sen. In overoude tijden was *Biggenkerke* eene afzonderlijke Heerlijkheid, naar welke een aanzienlijk Geslagt zich liet noemen. Het ligt ten Noorden van *Koudkerke*, en dus ook van *Vlissingen*, niet verre van de Noordzee. De Heerlijkheid paalt ten Noordoosten aan die van *Krommenhocke*, waar van het Dorp, op eenige weinige huizen na, verdwenen is. *Biggenkerke*, zo wel als de straks genoemde Heerlijkheid, behoort aan de Stad *Vlissingen*.

Zie *Tegenwoordige Staat van Zeeland*.

BLOEMEN, (NOLBERTUS VAN) gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1672, heeft, insgelijks, een aanmerkelijk gedeelte van zijn leeven in onze Stad geseeten. Naa eenige vorderingen in de kunst gemaakt te hebben, deedt hij eene reize na *Rome*, alwaar hem, door de Bentvogels, de bijnaam van *Cefalus* wierdt gegeven. Naa zijne wederkomst uit *Italië*, vertoefde hij, eenigen tijd, in zijne geboortestad; doch begaf zich, vervolgens, na *Amsterdam*, alwaar hij, zedert, tot in een hoogen ouderdom, zijn bestendig verblijf heeft gehouden, zonder 'er, egter, veel fortuin te maaken. Van 's Mans verdiensten kan men een denkbeeld vormen, uit een *Altaarstuk*, in de Roomsche Kerk *de Boom*, in de *Kalverstraat*, verbeeldende eenen *Kerskracht*; het is een van zijne beste Stukken, welke hier gevonden worden. In 't laatst van zijn leeven maakte hij, inzonderheid, zijn werk van het geeven van Lesfen in de *Tekenkunst*. Hij bereikte een hoogen ouderdom; doch zijn eigenlijk Sterfjaar is ons niet gebleeken.

BLOM. (C.) Meermaalen vertoonden wij staalen van de werregaande heerschezucht der Kerkelijken, en van een ingebeeld regt, alsof eene, ik weet niet welke, Godlijke zending hem vrijwaarde van de magt der Waereldlijke Overheid, aan welke zij, ook in zaaken, die op de burgerlijke rust en orde onmiddellijken invloed hebben, onderwerping noch gehoorzaamheid zouden verschuldigd zijn. De Kerk-

leeraar c. BLOM kan de lijst dier Yveraaren, met een verontwaardigingwekkend voorbeeld vergrooten. Te *Leeuwarden*, alwaar deeze Man het predikamt onder de Hervormden bekleedde, moest, in den Jaare 1763, eene Leeraarsplaats vervuld worden. De Regeering dier Stad gaf te kennen, hoe zij gaarne zag, dat de Verkiezing viel op eenen Inboorling van *Friesland*, die tevens de leerwijze van coccejus volgde. Eene Landswet, die, hoewel eenigzins in vergeetelheid geraakt, nimmer was afgeschafft, pleitte voor het eerste gedeelte van dit verzoek. Nogthans konde de Kerkenraad goedvinden, een Drietal in te leveren, waarop niet den Vreemdelingen stonden. Zes maanden was het Drietal blijven leggen, wanneer de Kerkenraad eene Bezending aan de Magistraat benoemde, met last om op eene eerbiedige, doch ernstige wijze, het nadeel van zo lang ophouden der Beroeping, dezelve onder 't oog te brengen. De Leeraar BLOM, aan het hoofd der Bezendinge, volvoerde wel dien last, wat de hoofdzaak betrof, doch in eene zonderlinge Aanspraak, waar in valsche welspreekendheid met Geestlijken hoogmoed, een vreemd mengzel uitleverden. Dit stuk wierdt, op des Redenvoerders verzoek, niet alleen in de Handelingen des Kerkenraads woordlijk aangeteekend; maar men zag 't zelve, zeer schielijk in druk, en teffens, dat het voor een groot gedeelte overgenomen was, uit eene Leerreden, in de voorgaande Eeuwe, door den Eerw. w. BRAKEL uitgegeeven. Eenigen verhieven die Aanspraak hemelhoog, anderenielden ze zeer laag, en vonden in dezelve hoonende, smaadtijke, en naar oproerigheid smaakende uitdrukkingen, het gezag van den Magistraat, ten hoogsten beledigende. Met zulk een oog, zag de Regeering van *Leeuwarden* dit Stuk aan, en besloot zodanige middelen aan te wenden, als kragtdaadig konden strekken, om zijn Eerw. te leeren, hoe hij zich jegens zijne Overheid te gedraagen hadt, en den Drukker tot meer omzigtigheids te vermaanen. De Eerw. BLOM wierdt verweezen in eene Geldboete van honderd Goudguldens, van de eerstkomende vervallende Penningen zijner Wedde af te trekken, ten behoeve van 's Stads Armenkamer, en voorts om, in de volle Vergadering der

Ma-

Magistraat, zich te vervoegen; ten einde, daar op 't ernstigst bestraft, en tot zijn plicht als Leeraar, als Onderdaan van den Staat, en als Ingezeten van de Stad, vermaand te worden. — Den Drukker wierdt eene Boete van vijftig Goudgulden opgelegd, het gedrukte afgenomen, en 't verder verkoopen hem en de andere Boekverkoopers daar ter Stede, verboden. Deeze vervoegde zich, oordeelende dat de Magistraat in deezen iets gedaan hadt, waar toe dezelve niet gerechtigd was, met een Verzoekschrift bij den Hove van *Friesland*, vergezeld van een Betoog, dat 'er in de door hem gedrukte Aanspraak, niets gevonden wierdt, 't welk hem het drukken zou hebben kunnen beletten. De Magistraat leverde haare tegenbedenkingen in, en 's Drukkers Verzoek wierdt van de hand gewezen.

Wanneer de Eerw. BLOM kennis gekreegen hadt van het Besluit, ten zijnen opzichte genomen, maakte hij geene zwaarigheid, om, eer 't zelve hem was voorgelezen, over *SALOMONS* woorden, *Verder heb ik ook gezien onder de zonne, zeer plaatze des Geregts, aldaar was Godloosheid, en ter plaatze der Geregtigheid, aldaar was Godloosheid. Ik zeide in mijn harte, GOD zal den Regtvaardigen en den Godloosen oordeelen: want aldaar is de tijd, voor allen voorneemen, en over allen werk*, te prediken. Tot welk eene Leerreden zulk eene Textkeuze, in die omstandigheden, aanleiding gaf, is gereedlijk te bevroeden; dezelve was een beroep op 't algemeen, en boezemde 't zelve in, dat 'er in de Vergadering der *Leeuwaardsche* Magistraat Godloosheid heerschte. Voor de Magistraat ontbooden, weigerde hij verscheide maalen te verschijnen, ondanks de verdubbeling der boete, van dagvaarding tot dagvaarding. Eindelijk, door zijn Advocaat en Vrienden geraaden, dit niet langer uit te houden, vervoegde hij zich na 't Raadhuis; doch op eene wijze, zeer geschikt, om zijne zaak te verslimmeren. Hij nam een groote Quarto Bijbel, met een witten Band, onder den arm, en koos een grooten omweg, om in dit vreemd vertoon na 't Raadhuis te wandelen. Eene groote meenigte menschen vloede zamen: want men wist, dat hij, met den Bijbel, na 't Raadhuis zou gaan. Op de Raadkamer geko-

men, begon hij, met groote verheffing van stem en gebaarden, te spreken; doch de Voorzitter viel hem in de reden, gebodt hem te gaan zitten, en liet het Besluit, ten zijnen opzigte genomen, voorlezen. Van het Raadhuis afkomende was de zamengeschoolde menigte nog zeer aangegroeid: onder deezen hoop, waren 'er veelen zijner Aanhangeren, die hem bij de mouw en hand vattende, naa zijne gezondheid vroegen, hem gods zegen en ondersteuning toewenschten, hij bedankte, voor hunne genegenheid, zeggende: *Ik ben wel; houdt u stil; god zal wel zorgen voor zijne Kerk, en mij bewaaren!*

Zijn Eerw., die alle openlijkheid aan zijn geval scheen te willen geeven, liet een zo getijeld *Eenvoudig Verhaal* drukken: waar in men vindt, dat de Kerkenraad, die de Aanspraak overgenomen hadt, eene Commissie benoemde, om de zaak te onderzoeken, en met meerderheid van stemmen besloot, zich in 't Beroep, op een hooger Regtbank, bij den Eerw. BLOM te voegen; gelijk geschiedde. Bij het Verzoekschrift ten dien einde, zo aan Gedeputeerde Staaten van *Eriesland*, als aan den Hove, ingeleverd, wierdt gevoegd, en vervolgens in Druk uitgegeeven, een Betoogfschrift ter Verdediging der Aanspraake, en het verdere gedrag des Spreekers in deeze zaake gehouden. Veel opziens baarde dit Betoogfschrift; men stontt verseld, dat men, in openbaaren Druk, voor de Vierschaare van het hooge Hof van Justitie, en voor gantsch Nederland, beweeren durfde „ dat de Be-
 „ sturing der Kerke alleen was aanbeyolen aan Kerkenraa-
 „ den, Classen, en Sijnoden, zodanig, dat niemand daar
 „ buiten, in Kerklijke zaaken, en wel voornaamlijk in het
 „ Beroepen van Kerkdienaaren, iets te zeggen hebbe; zelfs
 „ niet de Overheid. — Dat de Kerkenraad, en vooral ook
 „ de Predikanten, als zodanig, over 't geen zij zeggen of
 „ doen, in zaaken, die het Bestuur en het Welzijn der Ker-
 „ ke betreffen; aan niemand Rekenenschap schuldig waren,
 „ dan aan GOD en CHRISTUS alleen; voor niemand daar bui-
 „ ten behoefden te regt te staan, wie hij ook zij. — Dat
 „ zij, in de Bedijning van hun Ampt, hooger en meerder
 „ waren, dan hunne Overheden.” — Stellingen, door allen,
 die

die Orde en Vrede lief hebben, en der wettige Overheid behoorelijk ontzag toedraagen, en Kerklijke Overheersching verfoeijen, hoogst gewraakt, en in dit Betoofschrift, nog doormengd met hoonende en lasterlijke uitdrukkingen, ten opzigte van de Magistraat der Stad *Leeuwarden*.

Dan verwonderde men zich, over den buitenspoorigen inhoud van dit Geschrift, men stondt niet minder verbaasd, toen het bleek, dat in 't zelve de Leden van den grooten Kerkenraad, ten onregte als *Deducenten* wierden ingevoerd; daar het alleen een voortbrengzel was, 't welk de Eerw. BLOM, met eenige weinigen zijner Aanhangeren, goedgekeurd en ter Drukpersfe overgegeeven hadt: niet alleen zonder voorafgaande toestemminge van de andere Leden; maar zelfs in weerwil van den vollen Kerkenraad, die het laten Drukken volstrekt hadt afgekeurd; zo dat de Commissie geene vrijheid hadt, om daar in te bewilligen. Een aantal Leden des Kerkenraads, maakten dit ten Hove, en in het Stads Nieuwspapier, openlijk bekend, verklaarende zich met den inhoud van dat Geschrift, niet te kunnen vereenigen, geen deel daar aan, noch aan de gevolgen, te neemen, van de bewuste Regtsvorderingen af te zien, en den Eerw. BLOM, daar in niet meer bij te staan.

Hangende deeze zaak, was 'er geen einde aan Geschriften, daar toe betrekkelijk, wel van onderscheiden aart; doch grootendeels, den Eerw. BLOM, met de zijnen, in 't ongelijk stellende. Hoe zeer meest Naamlooze Schrijvers, voor de Overheid in de bresfe traden, en derzelve Regt verdeedigden, reikhalsde een ieder, den uitslag te verneemen, daar de Magistraat, zich met een Verzoekschrift tot de G-deputeerde Staaten van *Friesland*, gewend hadt, ten einde zij het Gezag der Regeeringe, omtrent Kerklijke zaken mogten handhaaven, en zodanige Bevelen geeven, als zij naar hunne hooge wijsheid zouden verstaan te behooren. Om te meer klems, aan hun Verzoekschrift bij te zetten, voegden zij 'er drie Stukken nevens. Het eerste bestondt in een Vertoog, van het gebeurde omtrent de zaak van den Eerw. BLOM; met eenige aanmerkingen daarop, en 't geen door hem in 't werk was gesteld, om oproer te

verwekken, als mede, een aanwijzing van verscheide onwaarheden, in zijn *Eenvoudig Verhaal*. Het tweede bevatte een Uittreksel, van de voornaamste buitenspoorige Stellingen, in het Betoogfschrift, strekkende tot wegneeming van alle Regten der Hooge en Mindere Overheden, zelfs van den Souverain, en tot volkomen Onafhankelijkheid der Kerklijken. Het derde, leverde eene lijst op, van de in 't ooglopendste Iasterlijke en hoonende uitdrukkingen, omtrent de Magistraat, in het Verweerschrift van den Eerw. BLOM. — Dit alles, was van eene voor de Magistraat gewenschte uitwerking, de Gedeputeerde Staaten van *Friesland* keurden, bij een Besluit van den dertienden Januarij, des volgenden jaars genomen, niet alleen het gedrag der *Leeuwaardsche* Magistraat, goed in het boeten des Leeraars en des Drukkers; maar wraakten daar en boven, het gedrag en de handelwijze van den Eerw. BLOM, dermaate dat zij hem, voor den tijd van zes weken, in zijne Bediening en Weddeschorrtten: een Vonnis, waar aan hij zich moest onderwerpen, onder bedreiging, dat men anders, tot zijn leedwezen, nadere schikkingen zou maaken.

Verkeerd zou dit onbehoorlijk, en doldristig gedrag eene Leeraars, met zijnen Aanhang, andere Leeraars in verdenking hebben kunnen brengen, als of zij de verregaande Stellingen, en verderflijke Beginzelen, door hem beweerd, toegedaan waren, indien zij zulks ongemerkt hadden laten doorgaan; hier om wierdt de Clasfis van *Leeuwarden* te raade, om, op de eerste gewoone Vergaderinge, naa 't regterlijk sfdoen deezer zaake, te verklaaren, dat zij tot betoon van haaren verschuldigten Eerbied en Ontzag voor de wettige Overheden, voor de waereld plegtig beruigden de drie Stellingen in de *Deductie* vervangen, versfoeiden, afkeurden, en te eenemaal verwierpen.

Zie *Nederlandsche Jaarboeken*.

BOEDEKER; (BALTHAZAR) zie DEVENTER,

BORSELE. (*Jonker JAN, Vrijheer van*) Ten blijke van de hooggaande vleierij, welke, geduurende het meesterschap der Nederlandsche Stadhouders, ook omtrent derzelve gunstelingen wierdt uitgeoeffend, mogen wij, als één staal uit duizenden, de volgende bijzonderheid aangaande deezen Zeeuwfchen Magnaat, vermelden. De Echtgenoot van VAN BORSELE van eenen Zoon zijnde bevallen, ontving wijlen deeze Eerste Edele, door eene bezending, de gelukwenschingen der Heeren Staaten van *Zeeland*, die het Peterschap over den Jonggebooren aanboden; terwijl Mevrouw de Gouvernante, om haare agting aan deezen Gunsteling te toonen, op zich nam Gemoeder over dien Zoon te weezen. Overeenkomstig met deeze aanbiedingen wierdt de Doopplegtigheid, met eene Vorstlijke Staatfie verrigt, en het Kind den Doopnaam van WILLEM ZEELANDUS gegeven. Ongeschikt keurden veelen de Pillegifte door de Staaten van *Zeeland* voor deezen Jongen Heer bestemd: hier in bestaande, dat het Eerste Ampt, 't welk van wegen *Zeeland* ter Vergadering van de Hoog Mogende Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden, of in den Raad van Staaten, of in de Generaliteits Rekenkamer, openviel, zo ras WILLEM ZEELANDUS VAN BORSELE TOT DEN HOOGHE, den ouderdom van twintig jaaren zou bereikt hebben, zonder eenige verdere overlegging, hem zou worden opgedraagen. Het besluit, hier toe genomen, wierdt, in een daar toe vervaardigde, en met een daar op pasfend Latijnsch Vers versierde, Zilveren Doos, bij wijze van Pillegift, met veel plegtigheden den Vader ter hand gesteld.

Zie Nederlandsche Jaarboeken.

BORSELE, (PHILIP JACOB VAN) VAN DER HOOGHE. Meer dan één voorbeeld van verkragtinge van bijzondere en algemeene Voorregten, ten behoeve der gunstelingen van het Huis van *Oranje*, leveren vroegere en latere Geschiedenissen op. Het voorgevallene omtrent deezen Edelman, broeder van Jonkheere JAN VAN BORSELE, Eersten Edele van *Zeeland*, kan die lijst vergrooten. Hij, van beroep een Krijgsman, doch diep

diep deelende in de gunst der Gouvernante ANNA, Weduwe van WILLEM DE IV, zocht deeze hem te bevorderen tot Medelid der Geëligeerden in het *Sticht van Urecht*. Deeze bestonden, gedurende den toen plaatshebbenden Regeeringsform, ten deele uit Edellieden, ten deele uit Burgers, en wierden door den Stadhouder gekoozen. Dan het is een onvermijdelijk vereischte, dat de Edellieden, eer zij, in dit Eerste Lid der Staaten, kunnen aangenomen worden, hunnen Adeldom bewijzen, of blijken van hunne Riddermaatigheid toonen. Wanneer bovengemelde VAN BORSELE VAN DER HOOGE, in den voorleden jaare, naa deeze Waardigheid dong, leverde hij een omstandig Geschrift in, om zijne Riddermaatigheid te bewijzen. Het Eerste en Derde Lid, de Geëligeerden naamlijk en de Steden, ten minsten de meerderheid in die Staatsleden, waren van begrip, dat het oordeel over deeze bewijzen gesteld moest worden, aan eene Commissie, uit de drie Leden van Staat te benoemen. Het tweede Lid, of de Ridderfchap, was in tegendeel, van gedachten, dat ieder der Leden, vooraf, diende te overweegen of deeze zaak wel van dien aart was, dat, 'er eene Commissie over kon belegd worden. De twee Leden benoemden niet te min Gelasigden, en verzogten, dat de Ridderfchap hun hier in zou volgen; doch bleef deeze volharden bij het voorgaande denkbeeld. De Geëligeerden verklaarden vervolgens, ter Staatsvergaderinge, dat zij de toegezondene bewijzen voor de Adellijke Geboorte des Heeren VAN BORSELE voldoende gevonden hadden, de Edelen en Steden verzoekende zich gereed te maaken, tot het uitbrengen van hunnen Raadslag. De Edelen, daar en tegen, oordeelden, bij hunne bijzondere overweeging deezer zaake, éénpaarig, de bewijsstukken voor onvoldoende; doch bragten hun Besluit niet ter Staatsvergaderinge, onder anderen, om dat zij twijfelden of de twee andere Leden van Staat niet wel van oordeel waren, dat deeze zaak bij Meerderheid kon worden afgedaan, 't welk zij ontkenden. Niet zonder grond koesterden zij deeze twijfeling: want de Steden hadden zich met het besluit der Geëligeerden niet vereenigd, of het Eerste Lid besloot nevens het Derde, bij Meerderheid, de Gouvernante

nante aan te schrijven, dat zij de Bewijzen des Adeldoms van den Heer VAN BORSELE, hun ten onderzoek door haare Koninklijke Hoogheid toegezonden, voldingend gevonden hadden, en dien Heer, diensvolgens, gerechtigd te houden om als een bevoegd Edelman, in het Lid der Geëligeerde Raaden te worden aangesteld; doch dat de Ridderfchap, hoe zeer daar toe aangemaand, zwaarigheid gemaakt hadt, zich over dit stuk te verklaren, en hun Besluit uit te brengen.

Terffond verklaarde zich de Ridderfchap tegen dit Besluit, en gaven de Gouvernante kennis van de toedragt der zaake, en teffens ter Staatsvergaderinge hunne bedenkingen over op de bewijzen des Adeldoms des Heeren VAN BORSELE; en in Januarij deezes jaars hunne nadere Aanteekening tegen het Besluit omtrent de toelaating diens Heeren, bij de Meerderheid genomen. De Geëligeerden leverden eene Tegenaanteekening in, waar mede de Afgevaardigden van *Utrecht* zich vereenigden. De Edelen hadden hunne zwaarigheden tegen de egtheid der bewijzen des Adeldoms, de Gouvernante onder 't oog zoeken te brengen, en een Lid aan haar afgevaardigd met een Vertoog ten dien einde strekkende; doch hadt het haar behaagd zich te verschoonen, van 't zelve aan te neemen; maar was zij naderhand, te raade geworden, om, schoon zij zich op het gedaane onderzoek van Hun Ed. Mogenden gerustlijk kon verlaaten, en met derzelver bedenkingen volkomen in stemmen, de zwaarigheden en aanmerkingen der Heeren van de Ridderfchap, mede in overweeging te neemen, „ om voor te koomen alle reden van „ beklag, even of gunst en genegenheid zou hebben kunnen „ aanvullen, 't geen aan de bondigheid der bewijzen ont- „ brak.” Zij hadt alle de Papieren van wederzijden gesteld, in handen van Edelen uit verscheide Gewesten, en niet zijnde van den *Duitschen Huize*. Derzelver verslag hieldt de bewijzen des Adeldoms van VAN BORSELE voor voldingend; waar om de Gouvernante niet langer uitfelde, dien Heer te benoemen tot Lid van de Geëligeerde Raaden, „ niet „ twijfelende of Hun Ed. Mogenden zouden Hoogstderzelver „ omzigtige handeling in alles billijke, als die tot geen an- „ der

„ der einde gestrekt hadt, dan om aan niemand ongelijk te
 „ doen, en te gelijk weg te neemen alle verdenking, van
 „ welk een aart die ook zou mogen weezen, als of in dee-
 „ zen niet gehandeld ware, naar de strikteste regelen van
 „ eene volmaakte Justitie.”

De Heer VAN BORSELE, zijn ontslag verzogt, en bekomen
 hebbende als Commandant van de Fortresfe *Lillo* op de *Schel-*
de en de onderhoorige Forten, en als Collonel Commandant
 van het Regiment Cavallerij van den Lieut. Generaal Graaf
 WILLEM HENDRIK VAN NASSAU, nam, op den eersten Maart
 deezes jaars, als Edelman zittinge. Dit geschiedde niet son-
 der heftige tegenkantsing der Edelen, die betuigden het Be-
 sluit der twee andere Staatsleden, tot de toelaating, voor
 van geener waarde te houden, en voor een inbreuk op alle
 orde der Regeeringe, en den Heer VAN BORSELE niet te
 erkennen, voor een bevoegd Edelman, waar van zij, in
 een nader Vertoog der Onwettigheid van het Besluit, ten
 opzichte van de toelaating des Heeren BORSELE genomen,
 sterke redenen bijbrengen, ten slot zeggende, „ niet te wil-
 „ len, dat tegen hun of hunne Nakomelingen, ooit of ooit,
 „ als eene uitdruklijke of stilzwijgende erkenenis der Rid-
 „ derschap van die Adellijke Geboorte van den Heere VAN
 „ BORSELE, of als een uitdruklijke of stilzwijgende toestem-
 „ ming van hunnen wege in die toelaating, zou aangevoerd
 „ worden, het verschijnen van dien Heer ter Vergadering
 „ van de Staaten, of van het Eerste Lid, het bijwoonen
 „ van eenige beraadslagingen, of het verkrijgen en bekleeden
 „ van eenige Commissiën, Ampten of Officien, of eindelijk
 „ iets ter waereld, waar in die Heer, nu, of in 't vervolg,
 „ zich gedroeg, of gedraagen zou, als aangesteld in de hoe-
 „ danigheid van Edelman, in het Lid der Heeren Geëligeer-
 „ de Raaden of waar in hij als zodanig erkend mogt wor-
 „ den, door wie, of op welke eene wijze ook, 't zij met
 „ kennisse of buiten weten der Ridderschap, in tegenwoor-
 „ digheid, of bij 't afweezen der Edelen, zonder of met der-
 „ zelve bijzondere verklaring daar tegen.”

Zie *Nederlandsche Jaarboeken.*

Bosch,

BOSCH, in overoude tijden een niet onaanzienlijk Eiland, aan de Provincie van *Stad en Lande* behoorende, en ten Noorden van dezelve in de Noordzee gelegen. Door verloop van tijd, bij mangel aan de noodige voorzorge tegen de overstromingen, daalde het zo zeer in waarde, dat, in den Jaare 1659, de helft daar van verkogt wierdt, aan de Heeren RENGERS en LEWE, voor de somme van zevenhonderd guldens. Thans is het niet meer dan een Zandplaat, van welke de bovengrond, jaaren geleden, door de Zee is afgespoeld.

Zie *Tegenwoordige Staat van Stad en Lande*.

BOSCH, (BERNARDUS DE) bekend als een der beroemdste Dichters van zijnen leeftijd, wierdt geboren te *Amsterdam*, op den achtëntwintigsten Maart des Jaars 1709, en overleedt op den zevenëntwintigsten October des Jaars 1786, in den ouderdom van ruim zevenenzeventig jaaren. 's Mans godvrugtige geaartheid deedt hem zich, bijzonderlijk, tot het gemoedelijke en stigtende bepaalen. Hoe gelukkig hij daar in geslaagd zij, kan, overduidelijk, blijken uit zijne *Dichtlievende Verlustingen*, waar van vijf Deelen het licht zien. Kunstvermogen en voortreffelijkheid van inhoud en bedoelinge, dingen hier om de meerderheid. Van de *Christlijke Gezangen*, onlangs, ingevoerd in de Gemeente der Doopsgezinden bij het Lam en den Tooren, te *Amsterdam*, naa men ons berigt, is verre het grootste gedeelte uit 's Mans godvrugtige pen gevloeid. Als Lidmaat verrigtte hij zijnen openbaaren Godsdienst in de Gemeente der Doopsgezinde, die in de Kerk, *de Zon* genaamd, vergaderen.

BOSCH, (JOANNES DE) broeder van den straks vermelden godvrugtigen en voortreffelijken Dichter BERNARDUS DE BOSCH, in den Jaare 1713, hier ter Stede, gebooren, hoewel niet opzettelijk tot de Teken- en Schilderkunde opgeleid, liet, nothans, zints zijne aankoomende Jeugd, voor dezelve, zo veel zuchts en genegenheids blijken, dat de edele

edele kunst, vervolgens, eene der hoofdbezigheden zijns leevens is geworden. Kragtig voedsel, ter aankweekinge van deeze aangeboorene geneigdheid, vondt DE BOSCH, deels in de keurige Verzameling van Tekeningen en Prentkunst van zijnen Vader, den Heere JERONIMO DE BOSCH, beroemd Apotheker, en meer dan vijftig jaaren Mede-Inspector van het *Collegium Medicum* alhier: een man van fraai vernuft en kunstlievend geest; deels in de gemeenzaame verkeering met de beroemdste Kunstenaars van zijnen tijd, JAN en MICHEL VAN HUYZUM, MOUCHERON, den grooten JACOB DE WIT, en anderen. Als vrienden, deelden deeze hem gulhartig hunnen raad mede, en wist hij, denzelven ten heilzaamem gebruike aan te wenden. Ongemeen behaagden onzen Kunstminnaar de Teekeningen van JAN VAN HUYZUM, en droeg hij, in den geest diens Schilders, zo diep door, dat hij eenige van VAN HUYZUM's voornaamste en uitvoerigste Teekeningen zodanig heeft gecopiëerd, dat kunstkundigen, dikmaals, moeite hebben, om de Copiën van de Origineelen te onderscheiden. Daarenboven zijn de eigen Inventiën van DE BOSCH van Arcadische Landschappen, insgelijks, in den trant van den zelfden JAN VAN HUYZUM, of ook wel in dien van MOUCHERON, zamengesteld. Meer hieldt DE BOSCH zich bezig met teekenen, dan met schilderen met olievers; als zijnde dit laatste te omslagtig voor iemand, die niet als eene kostwinning, maar slegts tot zijn vermaak en uitspanning, de kunst behandelde. De voornaamste proeve zijner bekwaamheid, in 't schilderen met olievers, is eene Kamer, met Arcadische Landschappen beschilderd, in het huis, wel eer in eigendom bewoond, door zijnen geleerden Vriend, wijlen den Heer PIETER FONTEIN, in leeven Leeraar der Doorpsgezinden alhier, staande op de Heeregraff, eenige huizen ten Noorden van de Hertestraat. Voor 't overige was de Heer JOANNES DE BOSCH een eertlijk, welmeenend, openhartig, en bij uitsteekendheid godvrugtig Man. Hij overleedt, ongehuwd, op den eenëndertigsten Januarij des Jaars 1785, in den ouderdom van bijkans tweeënzeventig jaaren. 's Mans nagelaatene Teekeningen worden, onder het kunstlievend Geslagt, bewaard. Zijn broeder, wijlen de geagte

Zede

Zededichter BERNARDUS DE BOSCH, schreef, in zijnen hoogen ouderdom, op het overlijden des geliefden broeders, eenen Lijkzang, met het vuur van een jeugdigen Dichter, waar in het broederlijk hart in den lof van des overleedenen Karakter, Kunstvermogen en Godsvrugt, naar verdienste, uitweidde.

BOTNIA. (SYDS of SIXTUS VAN) Van den Edelman, in ons *Woordenboek* vermeld, moet onderscheiden worden een andere, van dien zelfden naam. Deeze was getrouwd met ELIZABETH ALBERDA, dogter van REINT ALBERDA, van 't *Zand*, en HELENA RIPPERDA. Naa het overlijden van deezen SYDS VAN BOTNIA, die aan zijne huisvrouw alle zijne goederen, en dus ook *Hottinga-State*, gelegen in het Dorp *Nieuwland*, tusschen *Sneek* en *Bolsward*, bij Uitersten Wille hadt besproken, hetrouwde zijne Weduwe met GUILIAM MAR-
DOWEL, Ridder, voormaals Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan het Hoogefchool te *Groningen*, en naderhand Gezant van het Hof van *Engeland* bij de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden.

Zie J. W. TR WATER.

BOUDAAN, (QUALTERUS PETRUS) geboren, in den Jaare 1704, te *Utrecht*, alwaar zijn Vader, PETRUS BOUDAAN, ten dien tijde, het Leeraarampt, onder de Hervormden, bekleedde; doch, sints het Jaar 1710, te *Amsterdam*, tot zijnen dood toe, welke in den Jaare 1733 voorviel. De Heer BOUDAAN, zich op de beoeffening der Regtsgeleerdheid toegelid, en den trap van Meester in die Weetenfchap hebbende beklommen, hadt nu een gebaanden weg, om tot de aanzienlijkste Eereposten te geraaken. In den Jaare 1730, nam hij, voor de eerstemaal, zitting in Schepensbank, en bekleedde, zedert, dien gewigtigen post, in de Jaaren 1735, 1738, 1739, 1741, 1742, 1747 en 1748, om, vervolgens, op te klimmen tot de Burgemeesterlijke waardigheid, in den Jaare 1761, en nog elf maalen, met eere en luister, daar mede bekleed te worden. In den Jaare 1730 was hij Raad der Stad, en, in den Jaare 1741, Bewindhebber der Oostindische

Maatschappij geworden; hebbende, daarenboven, verscheiden jaaren, het Ampt van Commisfaris Politiek bekleed. De Heer BOUDAAN overleedt, op den derden Januarij des Jaars 1781, het zevenënzeventigfte zijns ouderdoms.

BOURG, (LOUIS FABRITIUS DU) te *Amsterdam*, op den tweeden Julij des Jaars 1693, geboren, hadt tot Vader eenen Koopman in Manufaktuuren, en uit *Frankrijk* herkomstig. In 't eerst schreef LOUIS, eenigen tijd, bij zijnen Vader op het Komptoir, met oogmerk om tot den Handel te worden opgeleid. Veel smaaks hebbende in de Teekenkunst, genoot hij, inmiddels, het onderwijs, eerst van JAN DE LAERESSE, en vervolgens van JACOBUS VAN HUYZUM. Enkele liefhebberij was de grond deezer oeffeninge. Naderhand, eerst door het bekoomen van een Ampt op het Stadhuis, en vervolgens van het Kosterfchap in de Amstelkerk, meer ledigen tijd verkregen hebbende, besteedde hij denzelven, om zijner heerschende neiginge bot te vieren. Zedert maakte hij kennis en vriendschap met den beroemden Graveerder BERNARD PICART, en wierdt, langs dien weg, bekend met de fraaie Teekeningen van PERSYN, LE SUEUR en LE BRUN; waar door hij in het verhevene der Kunst smaak kreeg, en, eerlang, opklom tot den rang van een bekwaam Historieschilder. Inzonderheid, egter, strekte zich zijne genegenheid uit tot het wel teekenen van het Naakte. Van hier dat hij het teekenen van Akademiebeelden, meer dan vijfëntwintig jaaren, met onafgebroken lust en ijver, heeft voortgezet. Veele zijner Teekeningen zijn, door bekwame Graveerders, zo in boeken als elders, in 't licht gebracht. Eene zinnebeeldige vertooning van de zorge voor behoefligen, kranken en gebrekkigen, hangende voor den Schoorsteen, in de Weeskamer, bij de Nieuwe Kerk, is door DU BOURG geschilderd. De wapens der Kerkmeesteren van de Wester Kerk, in een Zinnebeeldig tafereel geschilderd, hangende in het Komptoir van Kerkmeesteren, is, insgelijks, de vrugt van zijn Penfeel. Diergelijk een stuk hangt ook in het Komptoir van de Amstel Kerk, waar van, gelijk boven is gezegd, DU BOURG Koster was. Doch het voornaamste zijner Kunststukken, is, het

het groot Schoorsteenstuk, voor den kleinen of noordlijken Schoorsteen van de Kamer van het Comité van Justitie op het Stadhuis. Het verbeeldt de *Gerechtigheid*, zittende op eenen zetel, verzeld van de *Wakkerheid* en *Standvastigheid*, raadpleegende met *Wijsheid*, *Voorzigtigheid* en *Godsvrucht*, doende *Geweld* en *Bedrog* wijken, en wordende gekroond door de *Gelukzaligheid*. Met zo veele Kunstbekwaamheden paarde nu BOURG den roem van deugd liefde en een geregelden wandel; met welken hij, op den zestienden September des Jaars 1775, ten grave daalde, in den ouderdom van ruim tweeëntachtig jaaren.

BOURGOGNE, (ANTONIE VAN) of BOURGONDIE, gemeenlijk de groote *Bastaard van Bourgondie* genaamd, als zijnde een Zoon van Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIE, door hem, onzeker bij welke Vrouw, buiten echt verwekt. Het voornaamste, of wel eenige bedrijf, welk wij van hem aangetekend hebben gevonden, was zijn aandeel, nevens ADOLF VAN RAVESTEIN, in het doen straffen van de voornaamste hoofden en aanleiders van eene hevige opschudding te *Zierikzee*, in de maand Augustus des Jaars 1472 voorgevallen. KAREL, Zoon van PHILIPS, hadt zijnen natuurlijken broeder, tot het doen uitoeffenen van die straffe, derwaarts gezonden.

Zie J. WAGENAAR, *Vaderl. Hist.*

BOURGONDIE; (MARIA VAN) zie MARIA VAN BOURGONDIE.

BOURIGNON, (ANTONETTE) eene zonderlinge Vrouw, van meer dan gewoone begaafdheden, gelijk uit de volgende levensschetse zal blijken, wierdt geboren te *Rijsfel*, in *Vlaanderen*, op den dertienden Januarij des Jaars 1616; haar Vader was JOHAN BOURIGNON, een Koopman, haare Moeder, MARGARETA BEKWARTH. Bij haare ter waereld komste zag zij 'er zo lelijk uit, dat haare nabestaanden eenige dagen in raad stonden, of het niet dienstig zij zou haar als een wanschepzel te versmooren. Met de jaaren begon haare mis-

R a

maakt-

maaktheid allengs te verdwijnen, en men stelde dit beraad ter zijde. Toen zij vier jaaren oud was, bespeurde zij reeds, dat de Christenen niet volgens hunne beginzels leeven: hierom verzogt zij, dat men haar zou aanwijzen waar het land der Christenen ware. Zij geloofde niet, dat zij in dat land was, zo lang zij zo groot eene tegenstrijdigheid ontdekte tusfchen de Voorschriften van JESUS CHRISTUS en het gedrag van haare Landgenooten.

Een der grootfte wederwaardigheden, welke haar vervolgens in het huis haarer Ouderen, overkwamen, was, dat men haar met geweld ten huwelijk wilde besteeden; dit streedt zeer met haare neiging: zij was meer gesteld op een Klooster dan op een Man. Twee redenen meldt de Schrijver van het Leeven van ANTONETTE BOURIGNON, ieder van welke afzonderlijk, of beide te zamengenomen haar van het huwelijk kunnen weerhouden hebben. De eerste reden was „ dat zij menigmaalen ooggetuige was van het onbescheiden gedrag van haaren Vader tegen haare Moeder, welke dikmaals het voorwerp was van zijne woede en ooplopendheid; dat zij hierom, door haare kinderlijke omhelzingen, haaren Vader zomtijds zocht ter neder te zetten, 't welk haar bij wijlen ook gelukte; en dat zij zich vervolgens afzonderde, daar zij, overdenkende, welk een rampzalige staat een ongelukkig huwelijk was, haare gebeden ten hemel opzondt, zeggende: *Mijn God, mijn God! geef, dat ik nimmer mij in 't huwelijk begeeve!*” De andere reden van haaren afkeer van den gehuwden staat, kwam voort uit een edeler beginzel. „ God (zegt de zelfde Schrijver) hadt haar, van der Jeugd aan, met zo eene buitengewoone maate van kuischheid begiftigd, dat zij zelve dikwijls verklaard heeft, gedurende haar geheele leeven, nimmer, zelfs niet bij overijling, de geringste gedagten te hebben gekoesterd, der kuischheid en ingetogenheid van den maagdelijken staat onwaardig. De H. THERESIA schrijft, dat God haar voormaals met de zelfde genade hadt begiftigd; doch Mejuffer BOURIGNON bezat haar in eene zo overvloedige maate, dat zij, om zo te spreken, afdaalde op de geenen, welke rondom haar waren. Haare tegenwoordigheid verspreidde een reuk

VAN

van ingetogenheid, welke de vleeschelijke vermaaken deedt vergeeten, en (deeze bedenking voegt 'er haar Leevensbeschrijver bij) ik laat het aan de ondervinding over van hun, welke met aandacht haare schriften geleezen hebben, of zij daar van niet eenige indrukzels gevoelden, en niet eenigen trek bespeurden tot deeze Gode zo aangenaame deugd."

In weerwil van deezen afkeer, wierdt zij, door haaren Vader, ten huwelijk beloofd aan eenen Franschman; ook was de tijd tot het vieren van het trouwverbond reeds bestemd: doch zij voorkwam zulks, dewijl zij heimelijk het huis haarer ouderen verliet, en voorts de vlugt nam. Dit gebeurde op Paaschdag des Jaars 1636. Nogthans vlugtte zij niet om zich in een Klooster op te sluiten; zij wist dat de Geest des Euangeliums niet heerscht in deeze stille verblijfplaatsen: maar zij hadt voorgenomen, zich na de eene of andere wildernis te begeeven. Ten dien einde verkleedde zij zich in het gewaad van eenen Kluizenaar, en vervorderde haaren weg met allen mogelijken spoed; doch in een dorp in *Henegouwen* wierdt zij aangehouden, alzo men eenig vermoeden kreeg, dat zij van eene andere sexe was, dan haar kleed vertoonde. Nimmer was zij in grooter gevaar, ten aanzien van haaren maagdelijken staat, dan bij deeze gelegenheid: zij was gevallen in de handen van een Krijgsmann, die haar niet dan door een soort van Wonderwerk ontfloeg. De Priester van het dorp verlostte haar uit het gevaar; en vermits hij in haar blijken van een hooger dan menschlijken geest meende te bespeuren, gaf hij 'er kennis van aan den Aardsbischof van *Kamerijk*, die haar vervolgens kwam spreken, het Kluizeuaars-leven afraadde, en vermaande na het huis haarer Ouderen weder te keeren.

Niet lang hielt zij zich egter op ten huize van haaren Vader. De Aardsbischof van *Kamerijk* hadt deezen aangeraden, zijne dochter aan haar eigen oordeel over te laten, en volkomene vrijheid van Geweeten te doen genieten; dit was eene der voorwaarden van haare wederkomst. Ondanks dezelve, begon men haar, andermaal, lastig te vallen met voorstellen van een huwelijk, en wel zo ernstig, dat zij, anders geen kans ziende om den aandrang haarer Ouderen

regenstand te bieden, voor de tweede reis de vlugt nam. Dit gebeurde in den Jaare 1639. Thans begaf zij zich regelrecht tot den vermelden Aardsbisfchop, van welken zij de vrijheid verwierf, om nevens eenige andere Juffrouwen van haaren fmaak, in het Dorp *Blaton*, een Genootfchap op te regten. Doch wanneer de Aardsbisfchop haar kort daar naa deeze vrijheid opzeide, was zij genoodzaakt, zich na *Luikerland* te begeeven, van waar zij eerlang in *Vlaanderen* wederkeerde. Hier fleet zij verfcheiden jaaren in afzondering en eenvoudigheid; niet, egter, zonder zekeren jongeling eene geweldige liefdedrift voor haar in te boezemen, en die, om toegang tot haar te krijgen, den fchijn van heiligheid vertoonde. Hij was een boerenzoon en genaamd SAULIEU, en zo men mag geloof ftaan aan alles, wat in het Leeven van ANTONETTE van hem gezegd wordt, een groote deugeniet. Zij zelve verhaalt, dat deeze perfoon haar grooten overlast aandeedt, en haar door bedreigingen, zelfs door haar het bloote Mes op den keel te zetten, tot zijne fnoode oogmerken zocht te noodzaaken. Weshalven zij, om van hem ontflagen te worden, zich genoodzaakt vondt, haare toevlugt te neemen tot den Waereldlijken arm. SAULIEU liet haar voorts in vrede, en vervoegde zich bij eene andere Geestlijke dochter, bij welke zijne fchijnheilige bedriegerijen beter ftaagden.

Naa dat BOURIGNON eenigen tijd dus in de afzondering geleefd hadt, keerde zij andermaal na *Rijsfel*, daar zij tot aan den dood van haare Moeder, en vervolgens ook nog eenigen tijd bij haaren Vader bleef: waar naa zij haar voorgaand afgezonderd leeven hervatte. Na haars Vaders overlijden, wilde zij in 't eerst haar erfgoed niet aanvaarden; doch zij veranderde van befluit, en de aanzienlijke fomme, door haare Ouderen nagelaaten, groeide merkelyk aan onder haar beftuur.

In den Jaare 1653 aanvaarde zij het beftuur van het Gasthuis van onze lieve Vrouwe der Zeven Smarten te *Rijsfel*; en omhelste vervolgens, in den Jaare 1658, den Nonnenftaat, naa alvorens de Orde en het Gewaad van den H. AUGUSTINUS te hebben aangenomen. Doch het ongeluk wilde,

de, dat dit Gasthuis, vier jaaren daar naa, zo algemeen met den Geest van Toverkunde befmet wierdt, dat alle jonge dochters, welke in gemelde huis in de kost besteed waren, gehouden wierden een verbond te hebben aangegaan met den Duivel. Het gerugt hier van verspreidde zich algemeen, en de kwaadspreekers maakten ANTONETTE overal uit voor 't hoofd der Toverkollen. De Wethouderschap van *Rijfel* liet haar in verzekering neemen, zondt Geregtsdienaars na het Klooster, om onderzoek te doen, en deedt haar vervolgens voor zich koomen om zich, ware het mogelijk, van den aangewreeven blaam te zuiveren. Doch met hoe veel kragt van redenen zij zich verantwoordde, 't was alles vrugtelooz; zij begreep, dat de beschuldigingen der geenen, welke haar vijandig waren, meer invloeds hadden dan haare vertoogen; en om derhalven niet meer bloot te staan voor smaad- en Schimpredenen, hing zij het Nonnenkleed, op den tuin, en vertrok na *Gent*. Dit viel voor in het Jaar 1662. Zodra was zij niet te *Gent* gekomen, of GOD, gelijk zij zelve schrijft, *openbaarde haar groote geheimen*. In deeze stad en te *Mechelen* hielt zij zich vier jaaren op. In de laatstgenoemde stad maakte zij vriendschap met een zekeren persoon, welke haar altoos is getrouw gebleeven. Zijn naam was CHRISTIAAN DE CORT.

Deeze mensch, op twee onderscheidene tijden kort naa elkander, en met zwaare bedreigingen, in gevalle hij niet gehoorzaamde, door een hooger dan menschlijk bevel opgewekt, hadt het grootste gedeelte zijner bezittingen toevertrouwd aan eenige nabestaanden, welke voorgenomen hadden een Eiland in Holstein, *Noordstrand* genaamd, door de Zee overstroomd, droog te maaken; door dit middel was hij in het bezit geraakt van de Tienden, van het opperbestuur, en zelfs van een gedeelte van den grond deezes Eilands. Zijn voorneemen was om nevens zijne Geestlijke Vrienden en Vriendinnen zich met der woon derwaarts te begeeven. Onder deeze was ook onze BOURIGNON.

Zij vertrokken dan, om dit voorneemen te volbrengen, gezamentlijk na *Amsterdam*, in den Jaare 1668; hier liet ANTONETTE haar Boek drukken *Over het Licht der Waereld*.

Onder hunne reisgenooten bevondt zich een goed getal Jansenisten, die zich nevens haar na de zelfde plaats van afzonderinge begaven. Haar verblijf te *Amsterdam* duurde langer dan zij in 't eerst verwagt hadt; gedurende hetzelfde wierdt zij bezogt van lieden van allerlei rang en smaak. Dit deedt haar hoopen, dat de hervorming, welke zij predikte, van vrugt zoude zijn; nogthans wierden 'er weinigen gevonden, welke een vast besluit namen om haare beginzels te volgen. LABADIE en zijne Leerlingen zouden gaarne de reize na *Noordstrand* hebben willen aanneemen; en vermids zij eene aanzienlijke somme gelds booden om het geheele Eiland te koopen, leende de Heer DE CORT daar aan greetige ooren. Doch BOURIGNON wees hunnen voorslag van de hand, voor reeden geevende, dat de Gevoelens en de Geest, welke LABADIE en zijne naavolgens beheerschten, strijdig waren met het Licht en den Geest, welke haar bestuurde. „Zij hadt (schrijft zij zelve ergens) ten opzichte van LABADIE reeds eenige inwendige bevindingen van GOD en een hemelsch gezigt gehad, waar in GOD haar in den Geest hadt vertoond een Man, klein van gestalte, (dit was LABADIE) zeer bezig om met een grooten haak in de hand den val van een groot huis, of van een instortenden Tempel te belatten: en door een gesprek, welk zij met hem hadt gehouden, waar door zij, hoewel vrugteloos, getragt hadt hem te weerhouden van het Sijnade van *Naarden* te tarten, en hem van zijne dooling wegens de kwaade Leer der Voorfchikkinge te overtuigen, was zij ten vollen verzekerd, dat hij zijne begrippen uit de zelfde bron schepte als de overige Geleerden; en in zijn gedrag niet inwendig door GOD verlicht, noch door de zachte bewegingen der Godlijke aanblaazingen befluurd wierdt.”

Te *Amsterdam* raakte zij eenige reizen in gesprek met ettelijke Cartesiaanen, en onder deezzen met HEIDANUS en BURMANNUS; doch hunne beginzels mishagden haar dermaasse, dat zij verzekerde, „dat GOD zelf haar uitdrukkelijk hadt te kennen gegeeven, dat de Cartesiaansche Wijsbegeerte de snodeste en de vervloekste van alle Ketterijen was, welke immer in de wereld geleerd zijn, eene volslagen

God.

Godverlochening, of verwerping van god, in welks plaats de verdorvene Reden zich zegt in te dringen." Zij schreef hier meer boeken dan zij 'er Leerlingen maakte; ook hadt zij hier veelvuldige openbaaringen, in welke haar eene overgroote menigte gantsch zonderlinge zaaken ontdekt wierden.

Midlerwijl was haar Leerling DE CORT na *Noordstrand* vertrokken, doch hij overleedt 'er, niet lang naa zijne aankomst, op den twaalfden November des Jaars 1669, alle zijne goederen nalatende aan ANTONETTE BOURIGNON; doch 't hadt geene geringe moeite in, om zich in 't daadelijk bezit van zo een vetten brok te stellen. In den Jaare 1671 verliet zij *Holland*, om de reize na *Noordstrand* aan te nemen. Zij hieldt zich eenigen tijd op in verscheiden' plaatsen van *Holstein*, en was genoodzaakt eenige Leerlingen, welke zich tot haar vervoegd hadden, hun afscheid te geven; zij zag, dat een iegelijk hunner op zijn eigen gemak en voordeel zag, en zij begreep hier uit, dat dit niet het rechte middel was om eene kudde nieuwe Christenen aan te leggen. In *Noordstrand* gevestigd zijnde, voorzag zij zich van eene eigene Drukkerij: want haare pen was zo vlug als anderer lieden tong; zij liet op deeze Drukkerij de Boeken, welke zij in 't Fransch, in 't Hoog- en Nederduitsch schreef, drukken.

Juffrouw BOURIGNON wierdt hevig bestreden in verscheiden Boeken, in welke haare Leerstellingen en Zeden wierden aangetast; zij zelve verdedigde zich in een Werk, waar aan zij den tijtel gaf van *Getuigenis der Waarheid*, en waar in de Kerkelijken van haar geenzints gespaard worden. Doch dit was het rechte middel niet om den Vrede te zoeken. Twee Luthersche Leeraars trokken inzonderheid den alarmklok, bij openbaaren geschrifte beweerende, dat men voormaals lieden verbrand en onthoofd hadt, wier Leerbegrippen min onverdraagelijk waren dan die van ANTONETTE BOURIGNON. Ook vaiten de Labadisten, mischien uit weerwraak, eerlang de pen tegen haar op. Het drukken en verspreiden haarer Werken wierdt eerlang verboden. In December des Jaars 1673 begaf zij zich na *Flensburg*; doch hier wisten sommigen het gemeene Volk dermaate tegen haar op te hit-

zen, haar voor een Toverkol uitmaakende, dat zij zich gelukkig rekende, dit gevaar heimelijk ontvlugt te zijn. Vervolgens zocht zij eene schuilplaats te *Tonningen*, *Sleeswijk*, *Hufum* en elders, doch vondt ze nergens. Dus van Stad tot Stad vervolgd, wierdt zij eindelijk genoodzaakt, 't *Hollsteinsche* te verlaten, en de wijk te neemen na *Hamburg*. Dit gebeurde in den Jaare 1676. Hier was zij veilig, zo lang haare aankomst onbekend was; want men hadt hier van geene kennis gekregen, of men tragte zich van haar persoon te verzekeren. Zij hielt zich dan eenige dagen verborgen, en vertrok voorts na *Oostfriesland*, daar de Baron VAN LUTZBURG haar onder zijne bescherming nam. Hier wierdt zij bestierderesse van een Armenhuis, en wijdde haare zorg en vlijt, maar niet haare beurs, ten besten van dit gestigt. Niet lang, egter, genoot zij hier eene ongestoorde rust: weshalven zij, in den Jaare 1680, besloot de reize na *Holland* aan te neemen. Doch terwijl zij derwaarts op weg was, overleedt zij te *Franeker*, in *Friesland*, op den dertigsten Augustus des gemelden jaars.

De wederwaardigheden, welke zij in *Duitschland* leedt, beletteden niet, dat zij een aanzienlijk getal Boeken schreef; doch 't zou bezwaarlijk vallen, een geregeld denkbeeld van haar Leerstelsel te geeven: te vergeefs zou men ook een geregeld en wel aaneen hangend stelsel verwagten van iemand, die zich geheel en al verliet op onmiddellijke inblaazingen. Men wil, dat zij het Nieuwe Testament niet meer dan eenmaal, en dat nog ter loops, zou gelezen, maar terstond bevonden hebben, dat zij, 't geen daar in voorkwam, reeds in haar hart gewaar wierdt; dat ze alle boeken en geleerdheid veragtte, en haare eigene schriften, zo niet boven, althans gelijk met de H. Schriftuure schatte; dat ze CHRISTUS en ADAM onder de geenen telde, die van een dubbeld geslagt zijn; dat ze CHRISTUS twee lichaamen toefschreef, en het duizendjaarg Rijk in een vleeschelijken zin beweerde. Ook willen zommigen, dat zij de Godheid van CHRISTUS en het Leerstuk aangaande de Drieëenheid lochende. Aangaande den *Antichrist* hadt zij een zeer zonderling begrip; zij begreep, dat het een Duivel zijn zoude, welke

gene

eene vleeschelijke natuur zoude aanneemen; zij hadt hem in een gezigt gezien, en wel zo onderscheiden, dat zij de grootte, houding en gestalte van deezen vleesch gewordenen Duivel zeer duidelijk beschreef. Eindelijk wordt zij beschuldigd, van nooit iets van haare goederen, welke zij in overvloed bezat, aan de armen te hebben medegedeeld, voorwendende, dat GOD haar zulks verbooden hadt, om twee redenen: vooreerst, om dat 'er geene waare armen gevonden wierden, en de zulken, welke in behoefte leefden, haare weldaaden onwaardig waren; ten anderen, om dat zij haare goederen tot betere einden wilde aanwenden.

Een van haare voornaamste naavolgers was de vermaarde PETRUS POIRET; deeze wist de buitenspoorige en kwalijk zamenhangende verbeeldingen van ANTONETTE BOURIGNON op eene kunstige wijze op te schikken, en bragt dezelve in de gedaante van een soort van geregeld zamenstelzel, in zijn uitvoerig Werk, getijeld: *L'Oeconomie Divine, ou Systeme Universel*, in 't Fransch, en naderhand ook in 't Latijn in 't licht gegeven te *Amsterdam*, in den Jaare 1686, in zeven Deelen in 8vo.

BRAKEL, (*Geflagt van VAN*) Op dit Artikel, Deel VIII, bl. 916, beriepen wij ons op de Lijst van dit Geflagt, door J. W. TE WATER beloofd, als zullende plaats vinden onder de *Bijlagen*. Aan de volledigheid, welke wij, zo veel doenlijk is, tragten in agt te neemen, zijn wij verschuldigd, de Stamlijst, zedert door den kundigen en arbeidzaamen Man in 't licht gegeven, hier in te vullen.

RIEHOUD VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Develstein, Schepen der Stad Dordrecht, in 't Jaar 1340. Hij won bij Maria Booth, dochter van Kornelis Booth, Schepen van Dordrecht, en van Geertruid van der Merwede,

JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Oudelands-Ambacht, Burgemeester te Dordrecht, in den Jaare 1390. Hij trouwde N. van Riede. A.

GODSCHALK VAN BRAKEL, Raad en Rentmeester Generaal van Zuid-Holland, Schepen te Dordrecht, in den Jaare 1383, en Raad in den Jaare 1389. Hij heeft nagelaaten B.

Af-

Herenbern, of *Herbern van Brakel*, Schepen te Dordrecht, in den Jaare 1370, die, gelijk aangewezen is, bij herhaalinge voor komt in 't Charterboek van Mieris, waar Jan en Godschalk ook gemeld worden. Zie II Stuk bl. 276.

A.

Afstammelingen van JOHAN VAN BRAKEL.

Willem van Brakel, Schout van Dordrecht, in den Jaare 1404.

Jan van Brakel, Ridder.

Godschalk, Schout van Dordrecht, in den Jaare 1408.

Geertruid van Brakel, getrouwd met Jan van Bolland, Ridder.

B.

Afstammelingen van GODSCHALK VAN BRAKEL.

Johan van Brakel, Schildknaap, Bailjuw van Gouda, in den Jaare 1380. Trouwde met Geertruid Booth, dochter van Aart Booth, Ridder op Duivestein, Burgemeester van Dordrecht, en van Elizabeth Oem van Barendrecht.

Willem van Brakel, Schildknaap, Schout van Dordrecht, doodgeslagen tusschen Rotterdam en Overschie, waar over een aanmerkelijke brief bij HOOGSTRATEN Woordenboek, II Deel bl. 362, 363.

JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Oudelands-Ambacht. Zijn Zoon volgt C.

REINOLD VAN BRAKEL, Schildknaap, vermeld op 't Jaar 1412. Hij won bij Janette Eggert

Machteld, gehuwd aan Fredrik van Uitenham, Ridder, Maarschalk van Utrecht, in den Jaare 1418.

Zoon van Johan van Brakel.

JOHAN VAN BRAKEL, Schildknaap, Heer van Oudelands-Ambacht, op hem verheven in den Jaare 1434, en door hem verkocht in den Jaare 1442, aan Willem Duik. — Met dezen eindigt het Geslagregister bij VAN LEEUWEN en HOOGSTRATEN, en begint de mij medegedeelde Genealogie, waar uit ook blijkt, dat hij in huwelijk hadde Geertruida van Deelen, en kinderen bij haar verwekte, die in zeker transport van 't Jaar 1460, te gelijk met hinnen Vader genoemd worden.

Willem van Brakel, Schildknaap, Schepen te Dordrecht, in de Jaaren 1442 en 1443. Hij nam in echt Sueta de Beveren, Vrouwe van Dortsmonde; bij welke verwekt is
D.
Hij storf 1490, en zij 1494.

Godschalk van Brakel, Priester, in den Jaare 1454.

Reinolda van Brakel, welke ten man hadt Jacob van den Woude. Zij overleedt in den Jaare 1499.

JOHAN VAN BRAKEL, die in echt hadt Katharina van Leeftaal, gelijk blijkt uit de huwelijks-voorwaarden des Jaars 1475, en een Maagscheid met zijn' broeder, in 't Jaar 1477. Zijne Zoons volgen
E.

Zweder van Brakel, getrouwd met Theodora van Delft.
F.

Zoon

D.

Zoon van Willem van Brakel.

Willem van Brakel, die te Leuven gestorven is, onge- trouwd, in 't Jaar 1504.

E.

Zoons van Johan van Brakel.

Kornelis van Brakel, die na 't overlijden van zijn' Va- der, in 't Jaar 1502, is be- leend geworden. Bij Marga- retha van Boecoop won hij

Johan van Brakel, die in echt hadt Johanna van Meerten tot Ingen, dochter van Dirk van Meerten en Berta van Eck. Dit blijkt uit een transport in 't Jaar 1580, en een Maagenscheid van zijne vrouwe met haare kinderen ten Jaare 1580. Hij behoorde onder de verbonden Edelen, en liet naa G.

LODEWYK VAN BRAKEL, die trouwde

1. Anna van Isendoorn.
2. Antonetta van Wijhe; bij welke hij verwekte

DIRK VAN BRAKEL, die ook onder de Edele Bondgenoo- ten was. Hij verwekte bij Anna Vijgh H.

F.

Zoon van Zweder van Brakel.

Otto van Brakel, getrouwd met Elizabeth van Haesten. Zij hebben nagelaaten

Willem van Brakel, die, mischien, mede het Verbond der Edelen, geteekend hadt. Hij trouwde, in 't Jaar 1529, Katharina van Nispen.

Deze Tak heeft zich te Utrecht gevestigd; doch 'er zijn, zo veel men weet, geene afstammelingen meer van overig. Zie *Connoissance de la Noblesse d'Utrecht*, pag. 26, 41.

G.

Zoons van Johan van Brakel.

Lodewijk van Brakel, die trouwde Katharina Tempier, en bij haar één' Zoon verwekte; gelijk blijkt uit een Maagenseheid met zijne broeders en zusters, na 't overlijden van deszelven Moeder, ten Jaare 1600.

Johan van Brakel, onge- trouwd gestorven.

Dirk van Brakel, Kapi- tein. Hij nam in huwelijk Petronella Vijgh, dochter van Adriaan en Hadewich van Rosfum.

H.

Zoons van Dirk van Brakel.

FLORIS VAN BRAKEL, Drost aer Lede, gehuwd met Geer- truid Bentink, dochter van Karel en Antonette van Deelen. Zij wonnen

Dirk van Brakel, in 't Jaar 1599 getrouwd met N. van Zullen van Hardenberg.

Johan van Brakel, die, volgens de Huwelijks voor- waarden ten Jaare 165, in echt hadt Henrica Millink. Zijn Zoon volgt

DIRK VAN BRAKEL, ge- trouwd met Jofua van Bors- fele, heeft nagelaten. K.

Zoon van Johan van Brakel.

Johan van Brakel, getrouwd met Maria Louisa van Liere, volgens de huwelijksvoorwaarden, ten Jaare 1669. Zij wonnen

Ik vermoede, dat deeze geweest zij de Kapitein, en, naderhand, Schout bij Nacht J. van Brakel, die den tocht na Chattam bijwoonde in den Jaare 1667, en den hevigen zeeftrijd voor Soulsbaai in den Jaare 1672. Men zie BRANDT in 't Leven van de Rulter. Hij sneuvelde in den Zeeflag in den Jaare 1690. WAGENAAR Vad. Hist. VII. D. p. 112.

K.

Zoons van Dirk van Brakel.

FLORIS ADRIAAN VAN BRAKEL, die, bij Margareta Gijsberta Steeland, verwekte

JAKOB VAN BRAKEL, getrouwd met Maria Katharina van Borsfele, dochter van Adriaan van Borsfele van der Hooge, Heere van Geldermalsen, en van Geertruid van Welderen. Zij hebben gewonnen

Willem Fredrik van Brakel, die in echt nam Jakoba Pompe, en twee dochters naa liet

DIRK LOUIS VAN BRAKEL, die, bij Jakoba Woutrina de Lange, gewonnen heeft M.

DIRK VAN BRAKEL, Kolonel onder 't Regiment Mariniers van Douglas.

PHILIP JACOB VAN BRAKEL, Afgevaardigd ter Vergaderinge der Algemeene Staaten, volgens de Provincie Zeeland.

JACOB DIRK VAN BRAKEL, beschreven in de Ridderfchap des Kwartiers van Nijmegen.

Doch-

L.

Dochters van Willem van Brakel.

Louisa Isabella, getrouwd, in 't Jaar 1720, met Willem van Liere, Heere van Katwijk, Drosfaard van Heusden en Breda, Hoogheemraad van Rhijnland.

Henrietta Philippina, in echt vereenigd met Christiaan Reinoud van Wijhe, Heere van Echtelt.

M.

Zoon van Dirk Louis van Brakel.

FLORIS ADRIAAN VAN BRAKEL, beschreeven in de *Ridderfchap des Kwartiers van Nijmegen*.

Zie J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond*, edz. der *Nederlandsche Edelen*.

BRAKEL; (PIETER VAN) zie WITTE. (JACOB EDUARD DE)

BRAKEL. (WILHELMUS A OF VAN) Aan de naagedagtenisse deezes Godvrugtigen Leeraars oordeelen wij een eenigzins uitvoeriger verslag te zijn verschuldigd, dan het Artikel, in het Achtste Deel onzes *Woordenboeks*, van hem voordraagt. Gaarne bedienen wij ons daar toe van den arbeid des verstandigen en geleerden A. YPEY, in zijne fraai gefchrevene *Beknopte Letterkundige Geschiedenis der Systematische Godgeleerdheid*, van wiens berigten en aanmerkingen wij in 't vervolg nog meermaalen zullen gebruik maaken. 's Mans berigt aangaande de Schriften en leerwijze van Vader VAN BRAKEL luidt aldus: „Deeze Man, dus schrijft hij, heeft behalven verscheiden andere schriften in het licht gegeven een

DEEL I.

S

Werk,

Werk, getijeld, *Redelijke Godsdienst, in welken de Godlijke waarheden des genadenverbonds worden verklaard, tegen partijen beschermd, en tot de praktische aangedrongen*; 't welk thands nog in veele huishoudingen gebruikt wordt, en bij ongeletterde lieden op hoogen prijs staat. Het werk is in drie deelen afgedeeld, waar van de twee laatsten in één' band zijn. De eerste druk is uitgekomen te Rotterdam in den Jaare 1700; terstond hadt het boek zulk een' afrek, dat 'er in den Jaare 1701 reeds een nieuwe druk wierdt opgeleid, waar in hier en daar de zin wat verkort, en op andere plaatzen weder wat uitgebreid is. De derde en de volgende uitgaven zijn merklijk vermeerderd. De twaalfde druk kwam uit te Rotterdam in den Jaare 1733, waar naa het ten minsten nog viermaal herdrukt is, zijnde de zestiende druk uitgekomen in den Jaare 1749 (*). Het eerste deel behelst de Geloofsleer. 't Beloop der hoofdstukken, waar in de leerpunten der Hervormde Kerk behandeld worden, verschilt niet van 't geene men bij andere stelzelschrijvers ontmoet. Eerst handelt de Schrijver over de natuurlijke Godgeleerdheid, vervolgens over de Heilige Schrift, over God, over Gods besluiten, over de Scheping, de Voorzienigheid, het Werkverbond, de Zonde en derzelver gevolgen. Dit loopt af in vijftien hoofddeelen. Hier op handelt hij van het Genadeverbond, van Jesus voldoening, van Jesus Godlijke en Menschlijke Natuur, van zijne Ampten en Staaten, van de Kerk, en wijders van de Roeping, Wedergeboorte, Geloof, Rechtvaardiging, van den Doop, van het Avondmaal, en van het Leeven des Geloofs op de Beloften. Alle deeze stukken zijn breedvoerig bearbeid in zevenëntwintig hoofddeelen. En eindelijk besluit hij

(*) 't Is al iets zonderlings, dat Vader BRAKEL, zo als verhaald wordt, voorneemens zijnde, dit werk uittegeeven, langen tijd naa een' Drukker heeft moeten zoeken, en naauwlijks éénen, en nog wel een' Roomschegezinden, heeft kunnen overhaalen, die hetzelfde van de pers in de waereld wilde zenden.

met eene waarschouwende Bestuuring tegen de Piëtisten, Quëttisten en diergelijke afwaaalende tot een natuurlijken en geestloozen Godsaiet onder de gedaante van Geestlijkheid. Dit stuk, over 't geheel genomen niet kwalijk geschreven, is een Aanhangel op het Eerste Deel, en is ook afzonderlijk door den Schrijver uitgegeeven. In dit deel van 's Mans Werk treft men hier en daar schoone zaaken aan, die waardig zijn overwoogen te worden; maar ook zal een kundig Leezer 'er wel iets in ontdekken, 't welk de proef van zijn gezond oordeel niet kan doorstaan. Veele bewijzen voor de leer, welke de Schrijver voordraagt, doen zomwijlen niets af, en bederven zelfs vaak de beweerde stelling. Trouwens het boek is geschreeven in tijden, waar in men de waarheden van alle kanten nog zo wel niet bekeeken hadt, als thands. Dit in het oog gehouden, moet men van des Mans leerstelzel zeggen, dat het zeer wel opgesteld, vrij wel gezuiverd van scholastiekery, en in een' populairen smaak ingericht zij. De praktische aanmerkingen, waar mede het doortvlochten is, en welken voornaamlijk ter toepassing bij elk hoofdstuk gevoegd zijn, maaken hetzelfde voor het algemeen nuttig en stichtlijk. BRAKEL was een regtzinnige Voettaan: doch hij was regtzinnig uit overtuiging, en niet uit slaafsche eerbiediging van menschlijk gezag. En men moet van den braaven man zeggen dat, schoon hij eigenlijk voor het ongeletterd gemeen geschreeven heeft, hij zich egter heel niet geschikt hebbe naar de volksdwaalingen van zijne eeuw. Bladz. 368. 711 — 713, 715 — 717, 796, 1052. 1057 — 1059, enz. spreekt hij van de onbepaalde en welgemeende aanbieding van CHRISTUS aan allen, die onder het Euangelie leeven, op eene regt verstandige en manlijke wijze, en gantsch niet naar de denkbeelden van de zogenoemde oude lichtdrijvers. En ten aanzien van het uiteinde der voor het redengebruik stervende kinderen laat hij zich ook uit in termen, die aan den meesten hoop der eenvoudigen niet wel smaaken zullen: Bladz. 968 schrijft hij: „ Alle kinders der bondtgenooten, (die, „ van gedoopte ouders) 't zij bekeerde of onbekeerde, „ zij voer ofte naa het ontvangen des Doops, in haare

„ jonkheit stervende, moeten gehouden worden zalig te
 „ zijn, uit kracht van het verbond Godts, in welke zij ge-
 „ boren zijn, en alsoo te zijn kinderen des Verbonds: zijn
 „ de ouders onbekeert ende trouwloos in het Verbondt, dat
 „ is op haer eigen rekening; de Sone zal niet dragen de
 „ misdaet des Vaders.” En Bladz. 969. „ In CHRISTUS ge-
 „ heijligt te zijn,” zo als in het Doopformulier geleezen
 wordt, „ is deel te hebben aen CHRISTUS.” Het Tweede
 Deel van 's Mans arbeid is een zedekundig stelzel, waar in
 hij, zo als in het hoofdschrift geleezen wordt, handelt over
 het heilig leeven der Bondgenooten in derzelven toeneemen,
 afneemen en strijden. Hij begint met de Heiligmaaking; dit
 stuk hadt hij in het leerstelzel der Geloofspunten, als zijnde
 geheel praktikaal, overgeslagen. Hier op gaat hij
 over tot de Godlijke wer, de Tien Geboden, als het richt-
 snoer der heilgheid. Hij verklaart dezelve. Hij neemt ver-
 volgens tot zijne onderwerpen de liefde tot God en den
 Heere JESUS, de vreeze van God, de gehoorzaamheid aan
 God, de hoop op God, de vergenoeging, de lijdzaamheid,
 de opregtheid, het gebed; hier bij geeft hij eenige ophelde-
 rende en toepaslijke aanmerkingen over het gebed des Hee-
 ren. Wijders prijst hij allerlei kristlijke deugden aan, als
nederigheid, zachtmoedigheid, vreedzaamheid, naarstigheid,
mildadaadigheid, enz. Voorts geeft hij zijne besturingen
 aan den Kristen in 't geene hem bij 't beoefenen van zijn
 Kristendom hier in dit leeven dwarsboomen kan. En ten
 slotte laat hij volgen iets over den dood, den staat der afge-
 scheiden geesten, de opstanding, 't laatste oordeel, en het
 eeuwige leeven. Dit Deel bevat eenen zestig hoofdstukken.
 In hetzelve straalt zeer veel Godsvrucht en naauwgezette
 tederheid van hart voor GOD door. Men heeft 'er hier en
 daar gemoedlijke lessen, die met stichting kunnen geleezen
 worden. Hadt de Schrijver thands geleefd, hij zoude ver-
 scheiden zaaken met meer kiescheit en oordeelkunde voor-
 gesteld hebben; 't gebrek hier aan moet men in een' man
 van de Zeventiende Eeuw met een verschoonend oog over-
 zien. De smaak is ziots dien tijd zeer verbeterd. In de
 slaad, bijaldien 'er thands geene zuiverer en voor de gemeene

vatbaarheid gefchikter zedekundige werken waren, zouden wij het bij voortduuring als een nuttig huisboek aan ongelletterde Kristenen aanbeveelen, van welken het reeds zo veele jaaren lang met genoeg en nut gebruik is. Het Derde Deel bevat de *bedeeling des Verbonds*, en Gods bestuur in zijne Kerk, van ADAM tot aan het laatste der dagen. Dit Deel, voornaamlijk de verklaring van JOHANNES *Openbaring*, welke 'er in voorkomt, is her minst belangrijke, en dient van eenvoudigen met voorzigtigheid en met geen te groot vertrouwen op des Schrijvers uitlegkunde gebruikt te worden. BRAKEL moet grooten arbeid aan dit werk besteed hebben; zijne uitgegeeven Leertredenen ten minsten steeken 'er sterk bij af, en hebben op verre naa zo veel goeds niet.

„Wij hebben ons zo breedvoerig over dit geschrift van BRAKEL uitgelaaten, om dat hetzelfde thands bij zeer veele Hervormde Kristenen geheel geene of altoos eene geringe waarde heeft, en hetzelfde toch die algemeene verachting waarlijk niet verdient.”

BRAUNIUS. (JOHANNES) Zie hier het berigt, aangaande deezzen vermaarden Godgeleerde, van den Geleerden vPEY. „Hij was een geleerd en schrander Theologant, bij zijne tijdgenooten beroemd, en van zijne leerlingen zeer gezien. Ook was hij een bekwaam Wijsgeer. In zijne jeugd hadt hij vrij veel op gehad met de oude Filosoofy van ARISTOTELES; doch te *Nijmegen* Predikant zijnde, was hij begonnen de schriftten van DESCARTES te leezen; hij deedt dit met grooten ijver en met een zonderling genoeg tevens: en nu verwierp hij langzaamerhand verscheiden wijsgeerige begrippen, welken hij in vroeger jaaren ingezoogen hadt, en wierdt een *Kartesiaan*. Dit was voor zijne hoofdstudie geen voordeel. Hij liet zich door den grooten stroom mede voeren, en verschikte zijne Godgeleerde kundigheden, op het voorbeeld van HEYDANUS en WITTICHIUS, naar de nieuwe Wijsgeerte. Te *Leijden* hadt hij zijne letteroefeningen verrigt, en tot zijne Leermeesters in de Godgeleerdheid gehad HEYDANUS en COCCEJUS. Aan de lesfen des laatste was hij zeer verkleefd

geweest; COCCEJUS zelf hadt ook veel zorg voor hem gedraagen; en onder denzelven hadt hij verdedigd eene *Akademische* verhandeling, *de Potentia Scripturae*. Zijne Theologie was, gelijk men hier met grond uit opmaken mag, in het begin dus vrij zuiver van spitsvindige wijsgeerigheden: 't geene hij van ARISTOTELES geleerd hadt, vondt hij met de verbondsvoordragt en met het *Cocceianismus* niet bestaanbaar; de Filofoofy wierdt van hem gehouden voor bijstudie, die hem alleen een' goeden aanleg tot denken over voorkomende onderwerpen gegeven hadt. Jammer was het dus, dat hij, toen hij als Hoogleeraar het meeste nut aan Gods kerk doen konde, zijne zuivere Godgeleerdheid met de onzuiverheden van DESCARTES ontferde. Verscheiden schriften zien van hem het licht. Onder anderen heeft hij in den Jaare 1688 te *Amsterdam* in 4to. uitgegeeven een *Systematisch* werk, getijeld, *Doctrina Faderum, sive Systema Theologiae didacticæ et elencticæ, perspicua atque facili methodo*. Dit werk van hem geschreeven niet alleen op aanstaan van zijne Studenten, maar ook van andere Geleerden, is binnen den tijd van vier jaaren driemaal herdrukt, en in den Jaare 1724, te *Frankfort*, voor de zesde maal, in 't licht gekomen. 't Is ook in het Nederduitsch vertaald en verscheiden reizen uitgegeeven. De derde druk daar van verscheen te *Amsterdam* in den Jaare 1723. — Het werk is, zo als men reeds uit den Tijtel kan afneemen, naar de Verbondsmethode vervaardigd. „De enige leevensweg,” zo begint de Schrijver in het eerste hoofdstuk, „is het Verbond, 't welk GOD met den Zondaar heeft opgerigt. En dus is de waare Zaligmaakende kennis die, welke wij van GODS Verbond hebben; en de gantsche Godgeleerdheid niets anders, dan de leer van GODS Verbond. Weshalve wij de Godgeleerdheid zullen beschouwen als een Verbond, 't welk GOD met den mensch opgerigt heeft.” — Hoe onnauwkeurig, oneigenaartig en ongerijmd is dit laatste! — Nu, deeze Godgeleerdheid, welke bij hem het Verbond van GOD is, verdeelt hij in vier deelen. In het eerste deel handelt hij over het *Instrument des Verbonds*. Daar toe brengt hij de Godgeleerdheid, en de Heilige Schrift. — Hier merkt hij

dus

dus de Godgeleerdheid aan als een *Instrument des Verbonds*,
 en niet als het *Verbond* zelf. In het tweede deel handelt
 hij over de verbonden partijen, GOD en den mensch. Hier
 vindt men *Vertoogen* over GODS aanweezen, over GODS
 eigenschappen, over GODS inwendige en uitwendige werken.
 In het derde deel handelt hij over de *Verbonden* zelven:
 daar onder rekent hij het *Verbond* der werken, het *Verbond*
 der genade, de leer van den Middelaar, des geloofs, der
 rechtvaardiging, der heiliging, der volharding van de heili-
 gen enz. In het vierde deel handelt hij over de huishou-
 dingen der *Verbonden*: dezen zijn drie, onder de *belofte*,
 onder de *wet*, en onder het *Euangelie*. Elk deezer huishou-
 dingen loopt hij door: en dit deel des werks is verre het
 grootste. — *Stipt* houdt hij vast aan de leer der Hervormde
 Kerk, even waarom dit *Systema* ook bij de *Voetiaansche*
partij altijd in achtung geweest is. Maar ook houdt hij zich
stipt aan de gevoelens van coccejus, zo als bij voorbeeld
 ten aanzien van de zeven perioden, van de uitlegwijze der
 Heilige Schrift, van den Sabbath, van het onderscheid tus-
 schen de vergeeving onder het Oude en die onder het Nieu-
 we Testament, enz. De voordragt is, over het geheel ge-
 nomen, regelmatig, en wel in orde. De waarheden wor-
 den in haar licht neêrgesteld, uit den Bijbel en uit de Reden
 nadrukkelijk beweezen, en tegen anders denkenden met kracht
 verdedigd. Meenigmaalen komt 'er egter iets voor, dat
 van geringe waarde is, en weinig om het lijf heeft. —
 Schoon het werk voor des kundigen klaar en duidelijk ge-
 schreeven is, heeft men 'er niettemin veete verbijsterende
 onderscheidingen en wijsgeerige bewoordingen in; vooral
 daar de Schrijver den tegensprekeren den mond wil stop-
 pen, en hunne drogredenen weêrleggen. Het eenvoudig
 gemeen, wien hetzelfde door Leeraaren dikwerf aangepree-
 zen is, heeft 'er dus eigenlijk heel weinig aan. De meesten
 kunnen den Man niet begrijpen."

BREDERODE. (*Geflagt van*) Bij de bescheiden, aangaan-
 de de latere Naakomelingen van dit Doorluchtig *Geflagt*
 door ons vermeld Deel VIII, bl. 1025 enz., zullen, twij-

felen wij niet, alle beoefenaars der Vaderlandfche Gefchiedenissen met genoegen hier ontmoeten de volgende

Opene brieven van Walraven en Balthazar van Brederode, en eenige andere Verklaringen nopens sommige afstammelingen uit den Huitze van Brederode, en van welken de nakomelingen, tot op dezen tijd, in leven zijn; medegedeeld door den Heere M. R. Paludanus, Raad der Stad Alkmaar.

— — — — —
No. 1.

„ Wij *Balthazar van Brederode*, Heere tot Bergen in Kennemerlandt etc. doen cont allen luijden, die dese onse brieven van confirmatie sullen sien off hooren Leesen, dat ons vertoont is geweest bij den supplianten in deesen naevolgende Certificatie gementioneert een besegelde brieve ongeraseert bij onsen heere en vader Heer *Walraven van Brederode* besegelt in *data* XVC en een op ten VI dach in *Julio* deur deese onse brieven getransfixeert beroerende de maegtalen van de kinderen van *saliger Matijs Dirxcs, Jan Dirxcsen, Walraven Dirxcsen*, ende haere broederen, mitsgaders haere kinderen gecomen van de hofsteede van brederode in de voorz. besegelde brieven gespecificeert, ende breeder verclaart, ende boven deese voorz. besegelde brieven is ons noch vertoont geweest seeckere twee Certificatien a'een gepasseert onder 't seegel van vier Leenmannen in dato den lesten dach van *October* anno vijf en vijftich waar inne de voorz. brieven van onsen heer vader van woorde tot woorde getelt sijn, ende nogh is ons vertoont een Certificatie gepasseert onder 't seegel der stede van Alkmaar in dato den IX dach *novembri* anno XVCLV hier mede in deese onse brieven genfereert Luijdende aldus:

„ Wij

„ Wij *Jordaen van Foreest, Johan de Grebber, Bar-*
selmies Tomas, ende Frans van Teijlingen, Leenmannen in
 de Graeflicheid van Holland Certificeeren mits desen voor de
 geregte Waerheid dat wij op huijden daer van deesen ge-
 sien, ende geleesen hebben eenen brief geschreven in fran-
 schijn, beginnende *Walraven heer tot Brederode etc* in dato
 den VI dach van Julio anno XVC en een besegelt met een
 groot uithangent rooden segel met vier leuwen ongerafseert,
 maar geheel goet, suiijver ende dervende alle suspitie van
 bedrogh, dan op 't eijnde van de laetste regele wat duij-
 ster geworden sijnde van de handelinghe, dat niet soo wel
 leesbaer en was, maer is geschreven nae de teneur van de
 duijtsche, soo datter geen veranderinge van sinne in gele-
 gen is, daer 't inhouden van deseive brieff was geschreven
 soo hier nae volcht.

„ *Walraven Heer tot Bredenroede tot Vijaenen, burch-*
 „ grave tot Utrecht, heer tot Ameijde ende van heems-
 „ roede doen te weeten, alsoo maechtael van de Luiden
 „ mitter tijt Lichtelijck uijter kennisse compt, ende die een
 „ den anderen vergeeten ende onbekent werden, ende bij
 „ sonder die minste den meesten, als sij er niet bij en ver-
 „ keeren ende daer off die maechtael dan niet ware weer
 „ te bevinden en is, dan uuijt oude schriften ende bij le-
 „ vende fame ende Oorconde, ende wat van natuijre ende
 „ redenen weegen, wie hij sij groot ofte cleijn behoort
 „ sijne maegen alsoo wel die arm als die slechte eeren,
 „ ende voor te staan, daar hij die bekennen can, ende als
 „ hij woude, dat men hem deede, waaromme. Zoo is 't
 „ wij daar aff natuijren ende redenen willende ende begee-
 „ rende te voldoen, en alsoo sij ons daar voor kennelij-
 „ ken gemaakt zijn, door Oude conde ende bij Oude waarh.
 „ soo onse register ende van anderen in voortijden hooren
 „ ouderen daar op gegeven, ende ook eens deels bij ons
 „ daar op gesien, ende gehoort hebben hier mede verklaert,
 „ ende bekent voor ons maegen geweest *Zaliger Matijs*
 „ *Dircxen, Jan Dircx, & Walraven Dircx met hare*
 „ *broederen*, ende als wij daar omme hier mede nog be-

28 kennen ende vercliaeren voor onse maegen, de kinderen
 29 van hen luijden daar af gecommen, ende thans alsoo ne-
 30 mentlijken, *Marijs Fansen, Cornelis Dircx, Marijs Vre-*
 31 *dercx, Johan Vredrixs, DIRK WALRAVENSEN, Jacobs*
 32 *ende Gerrit Reijers* met hoeren medewerckeren als van
 33 haere sweert sijde in voortijden afgecoomen van Bastar-
 34 dijen van onse hofsteede van bredenoede, daaromme wij
 35 dezelve geern gevordert saegen van eenen ijgelijcken ende
 36 bijsonder om te mogen gebruiken alle alfulker eeren, vrij-
 37 heeden ende vorders als hem Luijden dieshalven haere
 38 gebuijste voorsz: van onser hofsteede daar aff toecomen
 39 soude moogen, bidden ende begeeren daarom allen den
 40 geenen, die sij deese onse opene brieven hooren, ende
 41 heurs raets ofte hulpe behoeven mochte, dat sij luijden
 42 daar door behulpich vorderlick ende geradich willen wee-
 43 sen, omme onsen wille, dat willen wij altijd geerne wee-
 44 der verschulden in gelijcken ofte meerder saecken jegens
 45 een ijgelijck in oorconde 'sbriefs hebben wij Walraven
 46 Heere tot Brederoede &c. voorsz. onse segel aan deesen
 47 brieve doen en hiete hangen bij onser Regter wetenheijt
 48 gegeven in 't jaar ons Heeren duijfent vijf hondert ende
 49 een op ten viden dach van Julio."

Certificceeren en verclaeren voorts wij Leenmannen voorn.
 dat voor ons gecomen sijn Cornelis Vredricxs woonende tot
 sinte pancras out omtrent LXXXIII Jaren, Teuis Pieters out
 omtrent LXXVI Jaren en Jan Eglis out omtrent LXX Jaren
 inwoonders ende gebuijren van Coedijck rechtelijken ver-
 daegt ter instantie van Dirck Pieters Coster, Jan Corneliss.
 ende Dirck Cornelisen van Coedijck en verclaere bij eede
 hem luijden elcx aan de Heijligen afgenomen soo dat be-
 hoort, als dat sij getuijgen wel gekent hebben eenen Jan
 Dircx boven in de brieve gementioneert, gecomen van de
 natuurljcke bloede van de Heere van Brederoede als dat die
 voorsz. Jan Dircx groote vader ofte Oude Vader was van
 Dirck Pietersz. Coster, nou ter tijd van Coedijck, Jan Pie-
 terss zijn broeder ende insgelijcx van Jan Mathijsf woonende
 nou tot Coedijck voorsz., verclaerden voorts de voorsz: ge-
 tuijgen, dat die voorsz: Jan Dircx oude Vader was van
 Cor-

Cornelis Pieterfz. van Coedijck, die agter gelaten heeft Jan Cornelisz van Coedijck woonende nou ter tijd tot Schoorel ende Gerrit Cornelisz zijn volle broeder, seijden en verklaerden noch bij eede als booven, dat die voorfz. Jan Dircx groote Oude Vader was van Dirk Cornelisz en Willem Cornelisz zijne broederen woonende tot Schoorel, alle van egten bedde, soo waerlijck moeste hem getuijge Godt Almachtig helpen, ende alle zijne heijligen. *des l'Oircondse* soo hebben Wij Leenmannen voorn. elcx onsen segel hier beneden aangehangen *op ten laetsten dach van October in 't Jaar ons Heeren duysent vijf hondert vijf & vijftich.*

„ Wij Burgermeesteren der stede van Alcaer doen cont allen Luijden, Certificeren met kennisse der waerhejt, dat voor ons gecomen sijn propre persoonen, Teus Pieters buijrman van Sinte Pancras Oud LXX Jaren, ende Dirck Pieters buijrman van Coedijck out LX Jaren of daar omtrent, rechtelijck becommert ende verdaeght sijnde, omme die waerhejt getujchenisse te geven ten verfoeke van Harck Pieter Vredricx poorter der steede voorfz. Jan Feeckelis buijrman van Oud Carspel, Cornelis Harcx van Langedijk, Jacob Jansz van Langedijk, Willem Dircx woonende op de stroet, Dirck Walravensz. van Coedijck ende Jacob Dirck Matijff van Langedijk, ende hebben gefeijt, getuijche ende gefirmeert bij solemneelen eede hen luijden aan den heijligen afgenomen met opgerechte vingeren, hoe waarachtig is, als dat Matijs Vrerixs ende Johan Vrerixs saliger gedage volle broeders waren van eenen Pieter Vrerixs, gecoomen van de natuijrljke bloede van den Heere van Brederoede, soo dat die voorfz. Harck Pietersz met sijne andere broeders kinderen sijnde van voorn. Pieter Vrerix, welke Pieter Vrerix oock een Grootte ofte beste vader was van de voorfz. Jan Seeckelsen, met sijn broeders nou ter tijt woonende in Oudcarspel op Langedijk, tuijchden voorts als dat saliger Matijs Vrerixs een Groot Vader was (*van*) voorn. Cornelis Harcx ende sijn broeders woonende op Langedijk ende oock van de voorfz. Jacob Jansz met sijn broeders, Tuijchden mede dat sa, *Walraven Dircx* een Groot Vader was van

van Willem Dirxcs voorn. woonende nou ter tijd op de stroet met sijn broeders, welke Walraven Dirxcs ook een over Groot Vader was van de voorz. Dirck Walravens nou ter tijd woonende op Coedijck, tuijchden voorts als dat Saliger Matijs Dirxcs een over Groot Vader was van de voorz. Jacob Dirksz Matijs met sijne broederen nou ter tijt woonende op Langedijck, alle van echte bedde, soo waarlijcx moeste hem getuijgen Godt almachtig helpen, ende alle sijne heijligen, des 't Oirconde soo hebben wij Burgemeesteren voorn. 't Zeegel ter saecke der voorz. steede hier beneden aangehangen Op ten IX dach van *November in 't Jaer ons Heeren duijssent vijf hondert vijf en vijftich.*

„ Ende nadien wij nae vermelden deese voorz. brieven, en Certificatien onderrejt sijn, dat die supplianten in de voorz. Certificatien vermeldt met hare kinderen afgecoomen sijn van de geslachte van Matijs Dirxcs, Jan Dirxcs, *Walraven Dirxcs*, ende haar Luijder kinderen van bastardijs van de hofsteede van brederoede ende genegen sijnde ter ootmoediger supplicatie van de voorz. supplianten alsoo wij verfocht sijn hem te willen verleenen brieven van Confirmatie op te brieve bij onse Heere ende Vader hem Luijden voorouderen van de maechtale van de hofsteede van brederoede eertijds verleent ende dat wij hen supplianten voor onse maegen soude willen kennen ten eijnde sij elcx bifonder soude mogen gebruijcken alle alfulcke eeren en vrijheit en voordeel, als hem luijden uijt saecke van hare geboorte voorz. toecoomen soude mogen, hebben daar omme hem supplianten gegunt ende gegeven, gunnen ende geven mits deze onse brieve van Confirmatie op ten brieven van onse Heeren en Vader hem supplianten voorouderen van de maechtalen van de hofsteede van brederoede hem Luijden geconfenteert, kennende bij deesen voorz. *deversen supplianten met haeren kinderen gecomen van de swaertzijde van Matijs Dirxcs, Jan Dirxcs, Walraven Dirxcs, ende hare kinderen*, onse maegen te weesen: biddende en begeerende daaromme alle die geene, die sij supplianten deese onse opene brieven van Confirmatie van de maechtalen van de hofsteede

steede van Brederode toonen sullen, en hooren raet ofte assistentien behoeven mochten, dat sij hen Luijden daar deur behulplich, vorderlijck ende geraedich willen weefen om onser wille, dat wij altijt gaerne wederomme verschulden willen in gelijcke of meerder saecke tegens eenen ijgelijcken, in oirconde van desen soo hebben wij *Balthaser van Brederode* etc. onsen segel aan deesen brieve van Confirmatie selfs aangehangen op ten 20 dach van junio in 't jaer ons Heeren duijsent vijf hondert seven en vijftigh, en was besegelt met een segel van roode was hangen aan twee steerten, geheel sijnver en claer, en met een leu daar in staande, onder de copie stont gecollationeert mette Origineele brieven van Confirmatie geschreven in franchijn ende besegelt met een beneeden vuyt hangende segel als boven, en is daar mede deesen bevonden te accordeeren, bij mij Arien Gerrit Egmont Openbaer Notaris bij den hove van Hollant geattitteert binnen de steede Alcaer resideerend 't oorconde mijn signature hier onder gestelt, dese 27 Augustij anno XVc 2 negentich, was Onderteikent Egmont Nots publ:

No. 2.

„ Compareerde voor mij Jacob Cornelisz van der Geest notaris publijck bij den hove van hollant geadmittert 't alcaer resideerende in kennisse van de nagenoemde getuljgen, d: Eerfame Corn: selberts Roijl, poorder deser steede omtrent LXXII Jaeren rechtelijck verdaecht sijnde omme van der waerheijt getuijchenisse te geven ter instantie van *Maarten Dircx* woonende tot Groet vuyt den naam ende van weegen *Dirk Jans sijn Vader* woonende tot hargen in den banne van Schoorel en heeft bij waere woorden in plaetse van eede verclaert, getuijcht, ende geattesteert, hoe waer is, dat hem getuijge seer wel kennelijck is dat wijle *Dirck Walravensz soone van Walraven Dircx* gecoomen, en gesprooten is, van de hofsteede van bredenroede, en dat de voorn: *Dirck Walravensz* is geweest Groot vader van des requirants vader *Dirck Jansz.* van echte bedde, hier vooren meede genoempt, voor redenen van woxenschap seijde hij

hij getuijge dat *Dirck Willemsz susterling van de voorfz. Dirck Jansz* getrouwt is geweest mette fuster van hem getuijge genaempt *anna alberts, welke voorfz: Dirck Willemsz een soons soon was van de voorfz Dirck Walravens* 't welk d'voorn. *Dirck Willemsz* sijn getuijgens swager tot meermaelen vertelt ende verhaelt heeft, dat mede de voorfz: *Dirck Jansz met sijn maegen sijnde van de voorfz: hofsteede van brederoede afgecoomen, de Facht gebruikt hebben bij tijde, ende met kennis van hem getuijge soo tot Schagen als elders, overbodich staende hij getuijge is 't nood 't geene voorfz staet t'allen tijden gestant te doen, ende met eede te bevestigen. Aldus gedaen binnen der voorfz steede Alcaer ten huize van de attestant ter presentie van Gerrit Cornelisz Vuijl en Jan Dircxs van Brederoede poorters der voorfz steede als geloofwaardige getuijgen hier toe met mijn Notaris versocht en hebben ten Oirconde de minute van deefes in mijns Notaris protocolle neven d'attestante Onterteickent op den XXV februaire anno XVIC seventien.*

No. 3.

„Wij Fredrick Jansz schout tot Groet, Tonis Ricwerts en Adriaan Dircxs scheepenen aldaar Oorconden eenen ijegelijck en Certificeren met kennis der waarheid dat voor ons gecomen ende gecompareert is *Sijmon Cornelisz van hargen in den banne van Schoorel out omtrent LXIX Jaren rechtelijcken gearr. ende verdacht sijnde omme van der waarheit te Getuigen ten verfoekte ende instantie van de requirant met sijne comfocijs in de voorfz Certificatie genomineert, den welke heeft gesijt, ende met waere woorden verclaert bij sijne manne waarheit ende sijelen salicheit in plaate van eede den inhoud van de depositie hier voorentstaende bij E. Corn: Albert Ruijl gedaan, nae dat hem getuijge die wel perfectelijck voorgeesen is, waer ende waerachtig te weesen bij reedenen van weetenschap dat hij getuijge die parfoonen ende afcoompste daer inne genomineert seer wel gekent heeft, overbodich staende hij getuijge is 't noot 't geene voorfz staet soo wel de depositie van de voorn. Cornelis*

Al.

Alberts Ruijl als deese gestant te doen ende bij eede te stercken.

No. 4.

„ Wij Schout ende Scheepenen voorn. Certificeeren ten verfoecke van de voorsz. requirant bij den eet in 't stuck onser offitie gedaan dat *Jacob Dirxcs, Claes Dirxcs, Garbrant Dirxcs, Arien Dirxcs, en Allert Dirxcs* alle buijren binnen Schoorel ende *deesen requirant* inwoonder binnen Groot alle te famen (*van*) echte ende wettelijcken bedde ende geheele broeders ende *kinderen sijn van voorsz Dirck Jansz*, bij reedenen van wetenschap wij alle te famen nae uijren sijn, ende soo lange ons gedencken mach alijt geweest hebben, in Oirconde van deesen soo hebben ick Schout voorn. ten verfoecke van de requirant en ter requisitie van mijn voorn. scheepenen, die selver geen seegel en gebruijcken maar deese ten selve verfoecke ende over haer selven deesen elcx bifonder onderteickent hebben, mijn seegel soo over mij selven als ten verfoecke van de depofant hier beneden aan uijtgehangen *deese laetste dach februarii XVIIc ende seventien*, mij present als Secretaris ende was ondergeteickent bij mij teunis rickwerts, bij mij aerien Dirxcs, *Jssf Cornelis* Secretaris de Groede.

No. 5.

„ Wij Cornelis Jansz backer, Taems Aerienfz ende Maerten Cornelis Scheepen tot Sinte Maerten Oorconden eenen ijgellijcken ende Certificeeren voor de gerechte waarheit dat voor ons in propre parfoon gecoomen ende gecompareert is Jan Cornelis Matis van Groenvelt out omtrent LXXVIII Jaren (*alhier stond op de kant met deselve hand geschreven*) en *Willem Claes Sierops onse poorter Out omtrent LXXVIII Jaren*, beide rechtelijc verdacht der waarheijt getuijchnis te geven ten rechtelijcken verfoecke van *Maerten Dirxcs van Brederode* naer 3 Christelijcke afvraginge soo hebben sij te famen, ende elcx bifonder getuijcht ende geaffirmeert met reedenen van wetenschap waer ende waerachtich te weesen als dat *dirck Jansz van Brederode van den Stroet sa. Vader* (*was*)

van de Requirant, dien wij van sijnder Jonckheijt aen wel hebben gekent, overmits wij nagebuijren hebben geweest, die welcke die vrije Jacht van 't jaegen van den jaere xv c Lxiiii altijt heeft gebruijckt tot sijn overlijden toe sonder opspreck ende wederseggen van iemant, verclaeren vorder dat den voorn: Maerten Dirx van brederoede mede de Jacht van 't jaegen heeft gebruijckt soo bij de tijden van sijnen Zaligen Vader ende ook nae zijn dood tot nu toe sonder wederseggen ende opsprek van iemant, Verclaeren vorder dat het ons wel kennelijck is, dat hij Maerten Dirx met sijnen Vader sijn van den huise ende geslachte van brederoede, alle 't gunt voorz verclaeren Wij die gerechte waerheijt te weesen ende is ten Oorconde deese bij ons scheepenen geteickent, en met onse gemeene stads segel bevesticht op den XI dage april anno XVIIc acht en twintich in kennis van mij Secretaris en was ondergeteekent Cornelisz Jans, Maerten Cornelisz, Taems aeriensz, befeegelt met een opgedruckt Segel in Groen was E. wijbrantisz, met eenige trecken. (hier onder volgde ter halver blad) naer gedaen Collatie jegens de Copien vooren gementioneert etc. de principaale Certificatie van Scheepenen van St. Maerten verleden is deesen daer mede accordeerende bevonden den 23 Junij Anno 1648. bij mij Gerrit Reijers notaris publijck te Schoorel resideerende: ten Oirconde geteickent (en was Getekent) G. Regertff tot Schoorel nots publ. 1648. (onderfond) Na gedane Collatie is deze met de voorz Copien (staende alle agter den anderen als hier boven, en hebbende een kleijp Zegel van 2 stuiv. daar aan gehegt en omgeslaegen) woordelijck en meest Letterlijck bevonden te accordeeren dezen 28 august. 1765. bij mij binnen Alkmaar resideerende, (was get.) H. V. Daverveldt Nots publ. 1765.

Na gedaene Collatie is deze met zekere geauthentificeerde Copia Copia van woord tot woord bevonden te accordeeren op den 15 Junij 1772 bij mij binnen de stad Alkmaar resideerende."

(was get.)

H. R Y S E R.

Al

Als geen onvoegzaam Bijvoegzel beschouwen wij daarenboven het volgende stuk, zijnde

Geslaglijst der tegenwoordige Brederoden, wonende omtrent Alkmaar, beginnende met Walraven van Brederode, die door Walraven, zeventienden (*) Heer van Brederode, en zijnen Zoon Balthazar, erkend is te zijn voortgesproten uit den Huitze van Brederode; en loopende tot op dezen tijd.

Walraven
Dirksz. van
Brederode
die in de open brieven
van Walraven en Balthazar van Brederode voor hunnen Stamgenoot erkend wordt. Hij liet, behalven andere kinderen, een zoon na, geheten

Jacob
Dirksz
van Brederode.

Dirk Walravensz. van Brederode.

Jan Dirksz. van Brederode.

Dirk Jansz. van Brederode.

Klaes

(*) Deze Walraven wordt door sommigen voor den zeventienden, en door anderen voor den achtvienden Heer van Brederode gehouden.

Dirk *fanz.* van
Brederode heeft
verwekt

Klaes
Dirksz.
van Bre-
derode.

Gerbrand
Dirksz.
van Bre-
derode.

Arien
Dirksz.
van Bre-
derode.

Allert of
Albert
Dirksz.
van Bre-
derode.

Maerten
Dirksz.
van Bre-
derode.

Hendrik *Al-*
tertsz. van
Brederode.

Gerrit
Maertensz.
van Brede-
rode, *die, bij*
Sententie van
Heeren Mees-
terknaapen,
den 20 Oct.
1676, is ver-
staan tot de
Jachtgerech-
tigd te zijn.

Allert *Hen-*
driksz. van
Brederode.

Jan *Hen-*
driksz. van
Brederode,
die, bij Sen-
tentie van
Meester-
knaapen,
den 3 Jan.
1680, ver-
staan is tot
de Jacht ge-
rechtigd te
zijn, 't welk
in 't vervolg
noch nader
bevestigd
is den 21
December
1690.

Gerrit
Allertsz.
van Bre-
derode.

Gerrit

Gerrit *Allertsz.* van Brederode heeft verwekt

Jan *Gerritsz.* van Brederode, *wonende te Colhorn.*

Hendrik *Gerritsz.* van Brederode, *wonende op de Kwelder.*

Maerten *Gerritsz.* van Brederode, *die te Warmonhuysen woont.*

Pieter *Gerritsz.* van Brederode, *die onder Alkmaar woont.*
 Hij kwam, ten jaare 1765, in grootē
 moeilijkheden wegens het oefenen van de
 Jacht met een langen hond bij Heijloo.
 De Heeren Meesterknaapen van Holland
 en Westfriesland verweezen hem, bij von-
 nis van den 17 Meij 1769, in eenige
 geldboeten, met verbeurdverklaringe van
 den hond, om dat hij niet voldaan hadt
 aan het 12 artikel van 't Plakaat en Or-
 donnantie op de Houtvesterije en Jagt in
 Holland van den 3 Aug. 1750, maar
 „ verklaaren niet te min den gegijfelde en
 „ geciteerde voor het toekomstige gequa-
 „ lificeert, tot de exercitie van de Jagt
 „ in de Houtvesterije van Hollandt en
 „ Westfrieslandt.”

Klaes *Gerritsz.* van Brederode, *wonende in de Zijpe.*

Sijmen *Gerritsz.* van Brederode, *wonende bij de Helder.*

Tot de Geslagttafels, in het gemelde Deel door ons ge-
 plaatst, diene, tot geene ongepaste uitbreiding of aanvulling,
 de volgende

Geslachtlijst van den Hoogwelgeboren Heere Hendrik Lodewijk Pieter van Brederode, Werkelijken Kamerheer van H. K. K. Majesteiten, Kolonel ten dienste dezer Landen enz.; uit oorspronkelijke stukken opgemaakt.

REINOUT VAN BREDERODE, de derde van dien naam, Burggraaf van Utrecht, Vrijheer van Vianen, Heer van Brederode, Ameiden, Haveringcourt enz., Raad en Kamerheer van Keizer Karel den V, Opper-Houtvester van Holland, Ridder en Deken der Orde van 't Gulden Vlies enz. hadt in huwelijk Philippote, of Philippina, dochter van Robbert Graave van der Mark, en verwekte bij haar verscheiden kinderen, onder welken uitmunte *Hendrik van Brederode*, het hoofd der Verbonden Edelen.

Na haaren dood ging Heer Reinout een heimelijk huwelijk aan met *Katharina*, dochter van Goosfen of Goswijn van Holtten, van Wezel; uit welke hij drie natuurlijke kinderen gewonnen heeft, die volgen

A.

A.

REINOUT VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, overleden den 13 September 1633, en begraven in 't koor der kerke te Lexmond. Boven zijn wapen, aldaar opgehangen, zijnde het gewoon wapen der Brederoden, is eene Graaflijke kroon, waar uit een griffioen rijst, die gedekt is met een goudlaken kleed, op welk mede het wapen staat. Van onderen leest men: *Nobilis et generosus vir Rynoldus a Brederode de Bolsweert aetatis suae 85 annorum et 5 mensium Obiit 13 September Ao. 1633.*

Uit *Josina van Arkel, van Asperen en Vuuren*, met welke hij getrouwd was in 't Jaar 1585, en die stierf ten Jaare 1601, heeft hij, behalven negen andere kinderen, opgenoemd door VAN LEEUWEN Bat. Illustr. bl. 890, verwekt en nagelaten *Hendrik van Brederode*, die volgt

B.

SAN-

SANDERINA VAN BREDERODE, die getrouwd is geweest 1. met *Albert van Preschoven*, 2. *Maximiliaan uyer Linnigen* (of beter *Uyterlommigen*), 3. met een' Spaanschen Edelman, *Tordesillas*, 4. *Lignaro*, een' Spaanschen Kapitein, 5. *Barent van den Bongaart van Nijenrode*.

SARA VAN BREDERODE, gehuwd met *Albert van Egmond van Mierixheim*, of *Mereslein*, en naderhand met *Amelis Uyteng*. Men zie VAN LEEUWEN bl. 290.

B.

HENDRIK VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard, Drosfaart van Ameiden. Hij stierf den 4 Junij 1676, en werdt begraven te Lexmond; staande op zijn wapenbord deze acht kwartieren: *Brederode*, *Borsfele*, *Holten*, *Schuitenburg*, — *Arkel*, *Pylyser*, *Roon*, *Schoonhoven*.

Hij was in echt vereenigd met *Geertruid van Reede van Amerongen* (*), overleden den 18 Aug. 1639, en mede aldaar begraven; bij haar wapen vindt men de volgende acht kwartieren: *Reede*, *Goor van Heel*, *Nienrode*, *Renesse*, — *Oestrüm*, *Abkoude Vermeerten*, *Oestrüm*, *Spruyt van Kriekenbeek* (†).

Uit dit huwelijk is gesproten *Frederijk Lodewijk van Brederode*, die volgt

FRE-

(*) Zij was eene dochter van *Fredrik van Reede*, Heere van Amerongen, en van *Kornelia van Oostrüm*; volgens de Stamlijst van 't geslacht *van Reede*, te vinden in 't Woor-denboek van HOOGRATEN, bl. 39, daar *Hendrik van Brederode*, verkeerdelijk, genoemd wordt *Heer van den Bolle*.

(†) Men zie over de huwelijks-verbintenissen der geslachten *Nijenrode*, *Renesse*, *Oostrüm* en *Spruyt van Kriekenbeek*, VAN LEEUWEN Bat. Illustr. bl. 1062, 1110.

C.

FREDERYK LODEWYK VAN BREDERODE, Heer van Bolsward, Drosfaart van Ameiden en Tienhoven, Hoogdijkheemraad van den Alblasferweerd. Hij overleedt den 3 Aug. 1693, in den ouderdom van omtrent 65 jaaren. Op zijn wapenbord, in de kerke te Lexmond, zijn deze zestien kwartieren: Brederode, Arkel en van Asperen, Holten, Roon, Borsfele, Pyllyfer, Schuilenburg, Schoonhoven, — Reede, Oeftrum, Nienrode, Oeftrum, Goor, Abkoude Vermeerten, Renesfe, Spruyt van Krykenbeek.

Hij hadt in huwelyk *Theodora Anna van Renesfe van Wulp*, dochter van Maximiliaan van Renesfe, Heere van Wulp, en van Anna van Zalland. Zij ligt mede te Lexmond begraven, met deze zestien kwartieren: Renesfe, Hattem, Renesfe, Waal van Moersbergen Bronkhorst, Monderik, Nasfau, Brakel, — Zalland, Lynden, Gent, Linden, Ofsenbroek, Besten, Steprayt, Zuylak. Op het wapenbord staat dit opschrift: De Wel Ed. Geb. Vrouw Theodora Anna van Renesfe van Wulp, Huisvrouw van den Wel Ed. Geb. Heer Fredrik Lodewijk van Brederode, Heer van Bolswardt, — overleden den 9 Januarij in het 48 jaar haares ouderdoms Anno 1682.

Uit deze ouderen is geboren Hendrik Maximiliaan van Brederode, die volgt

D.

HENDRIK MAXIMILIAAN VAN BREDERODE, Heer van Bolsward, getrouwd met *Brigitta Margareta Theresia Nooms van Aatlanderveen, Baronesse des Heiligen Rijks*. Bij het aangaan der huwelykſche voorwaarden, den 9 Junij des Jaars 1681, verſchenen als getuigen, behalven zijne Ouderen, zijne twee Ooms, Johan Adolf van Brederode van Bolsward, Hoog Proost van St. Servaas te Maaſtricht, Baron van Mechelen, Grijmmij, Gladbeecq en Tweebergen,

en Wijnand van Renesse van Wulp, Heer tot den Olden Pol en Wezenthorst. Van haare zijde waren hier tegenwoordig, haare Moeder Beatrix Adriana Ram van Schalkwijk, Vrouwe van Aarlanderveen, toen getrouwd met Johan Juriaan van Bronkhorst tot Huifen, Heere van Vuyren en Nieuwerly, benevens haare Voogden, Kornelis van Oudshoorn, Ridder, Heer van Oudshoorn, Burgemeester der stad Amsterdam, en Kornelis Geelvink, Heer van Kastrikum en Kronenburg, Gekommitteerde Raad van Holland en Westfriesland.

Hij stierf den 18 Aug. 1700, oud ruim 39 jaaren, en werdt te Lexmond begraven, met een wapen, waar bij zestien kwartieren, te voren reeds opgenoemd.

Zij overleedt, in den ouderdom van ruim 33 jaaren, den 3 Febr. 1692. Op haar wapenbord zijn ook zestien kwartieren, doch zonder bijvoeginge der naamen, geplaatst.

Zij hebben verwekt Lodewijk Pieter en Jan Karel van Brederode, die volgen **E.**

E.

LODEWIJK PIETER VAN BREDERODE, Heer van Bolswaard en Aarlanderveen, Ridder der Orde van Christus in Portugal, Kapitein ter zee in dienst des Konings van dat Rijk; die, bij zijn vertrek uit Nederland, de Heerlijkheden van Aarlanderveen en Bolswaard verkocht heeft. Sedert dien tijd is het Kasteel, waar op hij, met zijne voorouderen, geboren was, in verval geraakt, en ten laatsten geslecht. Uit zijne Echtgenootte, *Margareta Ursula van Zeller*, werden hem geboren één zoon, Hendrik Lodewijk Pieter van Brederode, en ééne dochter Maria Brizida van Brederode, die volgen

F.

JAN KAREL VAN BREDERODE, die, door opdracht van zijn Broeder, den 17 Nov. 1710, beleend was met de Middelweerd in de Lek; doch welke, na omtrent twee eeuwen geweest te zijn in dezen tak van het geslacht der Brederoden, ten Jaare 1732 bij koop gekomen is aan Kornelis Wirt,

T 4

tert,

tert, Heere van Valkenburg, en sedert het Jaar 1735 aan het geslacht van Schimmelpenning; volgens *MS. Extradit uit het Register of Repertorium, gehouden by den Edelen Leenhove van Vianen en Ameiden fol. 20 verso.*

F.

HENDRIK LODEWYK PIETER VAN BREDERODE, werkelijke Kamerheer van Haare Keizerlijke Koninglijke Majesteiten, en Kolonel ten dienste dezer Landen. Hij ontving, bij zijnen doop, te Lisfabon, den 15 Meij 1737, den naam van *Hendrik*, bij welken hij, naderhand, die van zijn' Vader, *Lodewijk Pieter*, gevoegd heeft. Uit zijn huwelijk met *Kornelia Maria Katharina Andrioli*, gesproten uit een oud en hoogadelijk geslacht, werden geboren Reinout Lodewijk Pieter, Karel Alexander Thade Reinout, en Alexander Karel Bartholomeus Lodewijk van Brederode, die volgen **G.**

MARIA BRIZIDA VAN BREDERODE, getrouwd met Soares de Andrade, een' Portugeesche Edelman (*), en overleden in 't Jaar 1775.

G.

REINOUT LODEWYK PIETER VAN BREDERODE, jong gestorven,

KAREL ALEXANDEK THADÉ REINOUT VAN BREDERODE

en

(*) Men zie *CHRISTINEUS Jurispr. Heroic. part. I, pag. 575*. Ik vermoede, dat uit dit zelfde geslacht voortgesproten waren, Diego Lopez de Andrada, Aartsbisshop van Otranto; Diego de Pajiva d'Andrada, bekend door zijne schriften voor het Concilie van Trente; Francois d'Andrada, Raad en Historieschrijver van Filips den III, Koning van Spanje. Men kan over dezen en anderen van dien naam naarlezen **BAYLE** en **HOOGSTRATEN**.

en

ALEXANDER KAREL BARTHOLOMEUS LODEWYK VAN BREDERODE,

Tweelingen, geboren den 8 Jan. 1766 in 's Gravenhage, over welchen Doopgetulgen waren Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Karel van Lotharingen, Gouverneur Generaal der Oostenrijksche Nederlanden enz., en Haare Koninklijke Hoogheid Prinfes Charlotta van Lotharingen; volgens *MS. Extract des Registres des baptêmes administrez dans l'Eglise Paroissiale Catholique Francoise de la Haye.*

Zie J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond, enz. der Nederl. Edelen.*

BRIEL. (*De*) Zie hier eenige, veelal onbekende, of niet duideljk ontwikkelde bijzonderheden, de vermaarde bemagtiging deezer Stad door de *Watergeuzen* betreffende. Uit de meermaalen genoemde *Bijvoegzels* van Mr. H. VAN WYN brengen wij dezelve in ons *Woordenboek* over.

„Wat de Engelsche Haven betrefte, uit welke VAN DER MARK, herwaarts steevende, schijnt men, zo niet om *Douwes*, immers om een nabijgelegen oort, te moeten denken: want, schoon onze oudste Schrijvers de plaats niet noemen, getuigt egter één hunner, dat de *Watergeuzen* zich „meestal „onderhielden onder Engeland in de *Duinen*, ende tot „*Doeveren* (*a*).” Ook zegt een Schrijver der Zeventiende Eeuw (*b*), dat de Vloot in *Douveren* was vervaardigd. Hier roevzoude ook kunnen dienen zekere Zinneprent, meede (zo ik, uit de beeldtenissen, kleeding enz., denke) van die Eeuw; op welke, in 't verschiet, een Kasteel, op een Rots,

(*a*) VAN METEREN, *Nederl. Histor.* bl. 68r. die door GRIMESTON, *Histor. of the Netherl.* fol. 351. wordt uitgeschreeven.

(*b*) BOXHORN, *Toneel van Holland*, bl. 283.

Rots, vertoond wordt, met het bijchrift *Douris*, waar voor vier driemast-schepen liggen, en daar over de Stad *Briel*: doch ik vinde geen genoegzaamen grond om vast te stellen, dat die schepen der Geuzen Vloot bedoelden, of op deezzen overzigt, aldaar, gezien wordt (c).

„Dat de tijd der inneeming op den eersten April, (die op een Dingsdag viel) moet geplaatst worden, blijkt, om geene Schrijveren aan te haalen, ontegenzegglijk, uit het hoofd eener oorspronglijke Thefaurie-Rekening der Stad *Brielle*, alwaar men leest, „expireerende den eersten Aprilis anno „twee ende tzeventich, als den Grave van der Marck bin- „nen derzelve Stede quam (d).”

„De *Watergeuzen*, den koers na *Texel* zettende, waren gekoomen tot voor *Egmond aan zee*. Op deezze hoogte draaide de wind, zij keerden toen weder en liepen, met klein zeil, de *Maze* in; alwaar, des middags om twee uren, *bij schoonen dage* (e), de Hopluiden BRAND en DAAM,

- (c) Vergel. CLEYN, Dank-Offer. bl. 32 en 72; en J. VAN IPEREN, Histor. Redenvoer. over MIGGRODE, *Voorred.* bl. 13—17. Vergel. bl. 35—37.
- (d) Buiten op deezze Rekening, beginnende met den eersten October 1371. staan, met eene ander, mede gelijktijdige, hand, deezze woorden, „expireerende den eersten Aprilis xv. (xv) twee ende tzeventich dat de Graaff van der „Marck den *Briel* invadeerde.” Het neemen van twee, en, bijzonder, één zeer rijk gelaaden, Spaansche schepen, door de *Watergeuzen*, zal op Palmzondag, den dertigsten Maart geschied zijn, en de dag deezzer overwinning, met dien der overwinning van *den Briel*, door STRADA en anderen, verward zijn. Vergel. CLEYN, l. s. bl. 77 en 78. TE WATER, 2. *Eeuwfeest*; *Bijlage*. bl. 48 en 49.
- (e) VAN DE SPIEGEL, Histor. der Satisf. *van Goes* bl. III—113. 't Kan zijn dat het schoon weder was; misfchien, egter, zegt deezze bewoording niets anders, dan bij *helderen*, of *klaaren* of *lichten* dage.

DAAM, voor den *Briel* streeken, kort daar op, door de rest, gevolgd. BRAND was een *Veeenaar*, en DAAM, eigenlijk gezegd ADAM VAN HAREN, een *Luiksche* Edelman, die het Verbond der Edelen, voorheen geteekend hadt.

„Nauwlijks lagen deeze twee voor Anker, of BRAND begaf zich na HAREN, hem vraagende, of hij wat te eeten hadde? Waar op deeze hem 't laatste stuk Kaas, 't geen hij aan boord hadt, toereikte (f). Ik teekene dit aan, om dat die schaarsheid een gevolg schijnt van het streng verbot der Koninginne ELIZABETH, aan haare Onderdaanen, om den *Watergeuzen* geen levensmiddelen meerder te verkoopen (g); 't geen deezen dwong te vertrekken.

„Dat

(f) „*Et vint a mon Bort MARIN BRAN de CAMUEER, le quel me di a tu a mangé? et lui donnois mon dernier Fromoge.*” Deeze woorden schreef mij wijlen Jonkheer O. Z. VAN HAREN (wiens staal geheugen aan veelen nog bekend is) meer dan eens geleezen te hebben in, en onthouden uit, het *Journal*, 't geen door zijn (in den tekst, hier boven, vermelden) Voorvader, DAAM VAN HAREN, van deezen en andere togten, eigenhandig was gehouden. Dit onwaarddeerbaar Handschrift, 't geen men zegt veele bijzonderheden te hebben bevat, wierdt, met de Boekerij, op *Wolvega*, in den nacht van den eersten Januarij des Jaars 1733, door de vlammen verteerd. De tijding hier van zou den toenmaligen Heer Griffier van Hun Hoog Mog., Mr. FRANCOIS FAGEL, zo getroffen hebben, dat hij verklaarde, zijn halve Bibliotheek te hebben willen misfen voor 't behoud van dit Stuk. *Brieven van O. Z. VAN HAREN, van 21 Januarij en 27 Mey 1717, aan my.* De laatste, in hogere ouderdom overleden, Heer Griffier, Mr. HENRIK FAGEL, die dat Geschrift in zijne jeugd behandeld hadt en de Geschiedenissen van zijn Land kende, heeft 'er mij, te meermalen, met lof, van gesproken. — 'Er is, zo ver men weet, geen Afschrift van.

(g) VAN METEREN, l. c. bl. 69; BOR. 6 B. bl. 365. HOOFD, 6 B. bl. 229.

„Dat niemand, in *den Briel* en *Maaslandsluis*, thans aan *Watergeuzen* dagt, dan de Veerman, JAN PIETERSZ KOPPELSTOK, (zo noemen hem Stads Archiven) schrijven HOOFD en BOR, voor onze WAGEN (h). Doch men heeft, voor eenige jaaren, te regt, opgemerkt, hoe het, in deezen oort, geene vreemdigheid kon gerekend worden, thans aan deezen te denken; daar zij (reeds in 1569 bekend en overal gevreesd) in den Zomer des Jaars 1571, een landing gedaan hadden in het nabuurig *Ooltgensplaat*; alwaar zij, naa 't berooven van zekeren Biersteeker, GYSBRECHT HENDRIJK gezegd, den Bel of Klok der Kerke (i) met zich gesleept hadden (k). Ook blijkt het zeker, dat die van binnen; al ras, op onraad, en niet slegts op Koopvaardijfchepen, zo als zommigen meenen, bedagt waren, wyl KOPPELSTOK, bij zijn' komst aan Land, de Poort geslooten en den Raad vergaderd vondt. Maar op welken onraad, kon men natuurlijker denken, dan op de *Watergeuzen*? daar *Engeland* ALVA, zedert een poos, te wille was, en men, thans, ter Zee, geen andere buitenlandsche Vijanden hadt.

„ Dan,

- (h) HOOFD. l. c. 6 B. bl. 229. BOR. l. c.
- (i) Ook, nog lang naa dien tijd, pasten de *Watergeuzen* de Klokken der Dorpen weg te haalen. BOR. 6 B. bl. 367.
- (k) *Verlydbouck van den Briele*, op 8 Junij 1571, en CLEIN. l. c. bl. 34. alwaar men ook vindt, dat men, in Augustus des Jaars 1567, eenige Basfen op de Muurtoorens gebragt, en de Stad toen mede 't haare gedaan hadt, ter uitrusting van twee Oorlogfchepen en een Jagt „ ter defensie van de Visferij, om te beletten die inuafie der „ *Piraten ende Zeerovers.*” 't Geen nader blijkt uit het *Memoriaelbouck van den Briele*, op 16 Aug. 1567, en de *Resol. van Holl.* van 14 Maart en 14 April 1567. Dat, egter, door die *Piraten* en *Zeerovers*, de *Watergeuzen* niet verstaan wierden, hebben anderen reeds doen zien (S GRAVEZANDE, *Hiftor. Aaneenschak.* bl. 158.) Ik zou 'er liefst de *Engelfchen* en *Deenen* door verstaan, met welken wij, toen ten tijde, oneens waren.

Dan, dit zij hoe 't wil; KOPPELSTOK, die, volgens de beste Schrijveren, uit eigen beweging, TRESLONG aan boord voer, schijnt geen vrees voor de *Watergeuzen*, welker Bode hij straks wierdt, gehad te hebben, en dus, denkelijk, één van die Burgers geweest te zijn, die 's Prinsen zijde en der nieuwe leer waren toegedaan; de zelfde, die men, als Ouderling, in *den Briel*, reeds ten Jaare 1569 (1), vermeld vindt.

„Mij is gebleeken, dat deeze Veerman, of *Binnevaerder*, (zo als hij meede genoemd wierdt) een kregel en stout kareel, veelmaals, met deezen en geenen, bijzonder over de haringnèering, welke hij hanteerde, in geschil was; in zo verre, dat hem, in October des Jaars 1570, door Schepenen, was gelast, op bedreiging van gijzeling, drie ponden, voor een' ton harinck, te betaalen aan WILLEM CORNELISZ BROUWER, die toen Raad en, bij de komst der *Watergeuzen*, regeerènd Schepen van *den Briele* was (m).

„TRESLONG, een *Brielenaar*, zal hem en zijnen stouten aart, denklijk, gekend en, op die gronden, bij LUMET, aangepreezen hebben, „als de regte man, om hem dienst te „doen.”

„'t Is natuurlijk te denken, dat de Regeering zich zeer beklemd vindt op den elsch der Vlootelingen. Zij wist dat, behalven de geringen, veele aanzienlijken de nieuwe leer omhelsd hadden, onder welken ook de gewezen', nu gebannen', Bailliuw SANDYCK (n), Oom van TRESLONG, behoort.

(1) CLEYN. l. c. bl. 74.

(m) Verlijd en Pantzettingb. 14 Oct. 14 Nov. 1570 en 1 Oct. 1571.

(n) ELISABETH, Zuster van JASPER VAN TRESLONG, Bailliuw van *Voorne* en *den Briel*, Vader van ONZER TRESLONG, was gehuwd met NIKOLAAS VAN SANDYCK, dien WAGEN. bl. 354. alhier, SANTWYCK noemt, (welken naam hij ook wel eens in de Archiven draagt. *Reken. Cathar. Kark.* gefloten 8 Aug. 1562.) en, van 1558 tot in 1563, 't zelve Ambt bekleedde. VAN LEEUWEN in *Batav. Illuſtr.* bl. 112. noemt hem, kwalijk, *Schout van Hoorn*.

hoorde; die, thans voortvlugtig, openbaarlijk was ingedaagd. De Wet hadt, zo 't mij toefchijnt, dit werk, ten allen tijde, wel met veel bescheidenheid behandeld en, nog onlangs, aan den Bailiuw, Jr. JOHAN VAN DUVENVOORDE, verklaard, de zaak van zekeren AERT PIETERSZ, „gebannen ter cause „van troubelen voorleden,” niet te kunnen afdoen, dan „in 't volle Collegie (o):” maar, op last van ALVA, hadt men, somtijds, strenger moeten handelen, eenigen ter dood brengen en de goederen van anderen aanslaan. 't Huis van SANDYCK was, weder, onder deeze laatsten geweest, en den Spaanschen Knechten, ter logeeringe, ingeruimd moeten worden (p); al het welke de *Watergeuzen*, zo zij binnen kwamen, met woeker konden verhaalen. Die inkomst, egter, was niet ligt te stuiten, daar 't ontzet ver af, en zij voor de poorten waren; te minder, daar veelen, schoon de woede van LUMER's benden dugtende, heimlijk verlangden, doof eenen eerlijken glimp, zich van ALVA's juk te kunnen ontslaan, en Roomsch en Onroomsch zijnen tienden penning en Spaansche benden vloekte. Die Benden hadden, nog onlangs, der Stede op 't hart gelegen. Men hadt ze, zo wel als een, in de *Maaze* gelegen hebbende Spaansch' Oorlogschip, onder zekeren Hopman SCHULENBURCH (q), bijna van alles moeten voorzien en, op Stads kosten, zekeren joost CORNELISZ moeten aanneemen, „voor dat hij die Burgers „in 't Spaensch jegens de Soldaeten vertolkte.” De Stad hadt, zedert, de tusschenkomst van 't Hof van *Holland* bij den Hertoge gebeden, en was, langs dien weg, eerst op den negentienden November des Jaars 1571. dit Volk kwijt gezaakt (r), 't geen toen na *Utrecht* gezonden wierdt.

„ Na

- (o) Verlijd en Panzettingbouck. 26 Maart 1574.
 (p) l. c. 2, 28, 30 Junij 1569. en Thef. Rek. van 1 Oct. 1571. 1 Apr. 1572.
 (q) Hij maakte zich zedert, in Noordholland, aan 's Konings zijde, berugt. Zie WAGEN. bl. 356.
 (r) Thefaur. Reken. Briel. van 1 Oct. 1571 — 1 April 1572. Artie. „*Vuytgeuen van Schenkagien.*” Ik teeken dit te meer

„Naa veel raadpleegens, egter, waar onder ook 't gevaar van 's Konings ongenade, bij de overgave, niet zal vergeeten zijn, kwam men tot besluit. JAN PIETERSZ NICKEL (dien ik ook JAN PIETERSZ TINNEGIETER genoemd vinde (·)) ging voor. 't Is te vermoeden, dat hij één der afgezonden van den Raad geweest was, om met LUMEL, kort naa KOPPELSTOKS boodschap, te spreken (r). De vrees van geplunderd te worden en de zorg om zich en 't zijne door de vlugt te redden, was bij hem, zijn' medegenoot JAN JANSZ KOEBEBAKKER en de andere Regenten, veelligt de hoofdrede, waarom zij in de overgave stemden, en daar op den Raad verlieten, zonder de Vlootelingen daadlijke kennis van 't beslootene te geeven; waar door deezen verplicht wierden, zich zelven ruimbaan te maaken, LUMEL, door RÔBOL, de Noortpoort deedt opbranden, en TRESLONG zich na de Zuidpoort begaf; 't geen niet kan geschied zijn, zonder andere Poorten en Muurdeuren (u) voorbij te trekken, die dus, denkelijk, allen geslooten waren.

„Bij de inneeming, die hier op volgde, vondt men, volgens onze Schrijveren, de aanzienlijkste inwoonderen gevlugt; één zelfs hunner vermeent, dat 'er naauwlijks vijftig weerbaare mannen in de Stad gebleven waren (v). TRESLONG wederhieldt, als ook onze WAGEN. zegt, den vlugtenden JOAN VAN DUVENVOORDE. Hij was niet alleen Rentmeester,

meer aan, om dat 'er uit blijkt, dat onze Schrijvers (Zie BOR. l. c. bl. 366. Col. 2 METER. 4 B. bl. 69) niet wel zijn onderrigt geweest, wanneer zij de zaak in dier voege hebben voorgesteld, als of slegts ALVA het Krijgsvolk, ten deeze tijde, uit *den Briel* hadt genomen, om die van *Utrecht* te plaagen, en het daarom in hem als een feil aanmerken, *den Briel*, in zulk een haglijken tijd als deeze, van manschap te hebben ontbloot.

(f) Thefaur. Rek. Briel. *exper. Bamis.* 1573. bl. 4.

(r) METER. l. c. 4 B. bl. 69.

(u) Dat 'er zodanige waren, leeren de Stads Archiven.

(v) BOR. l. c. bl. 366.

ter, maar, zo als wij straks in 't voorbijgaan zagen, ook Bailiuw. In zekeren brief, vier dagen hier naa geschreeven, verhaalt men, dat verscheide Regenten naauw bewaard wierden (w). De tweede Burgemeester, KLAAS JANSZ KOEKEBAKKER, schijnt het met de vlugt te zijn ontkomen. Hij was nog afwezig in den Jaare 1573; maar in 1577 bevondt hij zich weder in den *Briele* (x).

„Dat, bij 't overgaan der Stad, de woede der plundering, alleen op de Kerken en Kloosters, maar geenzints, op de Burgerij, viel, is 't eenpaarig gevoelen van alle Schrijverer, voor zo ver mij bewust is, even als van onzen WAGEN. bl. 348. Dat de bovengemelde Geestelijke Gestigten zeer slegt behandeld wierden, is zeker, ook schijnen de Hoofden der *Watergeuzen* hun deel uit den buit gehadt te hebben, en, daar onder, VAN HAREN een *schoone geborduurde Casuyffel* (y); maar, wat de Burgerij betrefte, zo de minderen al vrij kwamen,

(w) VAN DE SPIEGEL. l. c. bl. 112.

(x) In de Thesaur. Reken., gedaan op 11 Junij 1575, over 1 Julij 1572 tot Ult. Oct. 1572, leest men „van *Claesz Jansz*, voorgaande Burgemeester Treforner, dewelcke „zijne Rekeningh nyet gedaen en heeft, *maer es tot „noch toe absent.*” Doch, in 1580, deedt hij zijne Rekening over 1 Oct. 1571 tot 1 April 1572; die ik onder Stads' Papieren gevonden heb. In een geschreven *Formulier van den Eedt bij de vuytgeweecenen, theurder „weder comste in Hollandt, te doen,*” vinde ik, dat *Nicolaes Jansz Kouckebakker* dien eedt heeft gedaen op *viij Martii* 1577. Hij zal dus toen reeds te rug gekeerd zijn.

(y) „*Un beau Casuffle brode.*” Brief van Jonkheer O. Z. v. HAREN van 27 Mey 1777, aan Mij. Men beschuldigt, dat hij aan boordt, geene andere dan gewijde Kelken enz. uit de geplunderde Kerken, gebruikte, CAROLUS l. c. p. 9 et 10. Toen TRESLONG, den 20 Majj, na *Vlisfingen*, met drie Schepen overftak, was zijn Volk met Kappen en Kasuyffelen der Geestlijkheid gekleed. BOR. l. c. 6 B. bl. 370.

men, kan dit, in 't algemeen, niet van de aanzienlijksten, met naame van de Leden der Regeering, worden gezegd. Immers in de Thesauriers Rekening, eindigende met den eersten April 1572, en gedaan ten Jaare 1580, wordt, nopens den voorzittenden Burgemeester NICKER, geleezen, „dat de pennyngen van de wyn excys, met zyne goederen, „int income van Lume, binnen dezzer stede van den Brielle, genomen ende hem afhandigh zyn gemaect.” Scheldende men hem, vervolgens, die gelden kwijt, nadien hij „presenteerde zulx by eede te affirmeeren.” Ook lees ik, in de Resolutien van Holland, ten Jaare 1579 (2), een verzoek der Erfgenaamen van den bovengem. „Fr. Johan „van Duvenvoorde, in zyn leven Rentmeester van Voorne, „om Remboursment van f 6000, ten tyde van den Graef „van der Marck, uit desselvs comptoir afhandich gemaect.” Dat ook, bij de inneeming, eenige huizen in brand geraakten, b. v. dat van PIETER PAUWELSZ STEURS, op den Timmerwerf, en andere (a), leerden de Stads Boeken van den Brielle; die, voor 't overige, zedert den eersten April tot den eersten Julij, meestal ontbreeken, en (b) zelfs een poos daar naa, zeer verward en door een loopende, gehouden zijn. De Huizen der voornaamste Vlugtelingen dienden terstond voor LUMEI en zijne Hopluiden. De Onder-Admiraal, BARTEL ENTENS, hadt zijn' intrek in dat van den geweeken Schepen, KAREL GANSZ, alwaar LUMEI en andere Bevelhebberen, dikwijls, eene vrolijke maaltijd hielden (c).

„ Wat

(2) l. c. op 17 Oct. bl. 244.

(a) In Heiligen Geest. Reken. Brielle van 13 avond 1573 — 13 avond 1574.

(b) 't Geen ik hier zeg van den Brielle, heeft, dat zeer te bejammeren is, ook elders, omtrend deezen tijd, plaats. De Memoriaalen van 't Hof van Holland worden vermist van 13 Julij 1571 tot 4 Decemb. 1572. en de Resolutien der Staaten van den 7 Decemb. 1571 tot den 25 August. 1574.

(c) Bij deeze Maaltijden waren, nu en dan, MAYKEN en

„Wat de Inneemers van *den Briele* betrefte, men heeft 'er naa onzen Schrijver, uitvoeriger Lijst van gemaakt, die in de hier onder aangehaalde Schrijveren (*d*), kan nagezien worden; bij welken men nog voegen kan WILLEM en FREDERIK VAN DORP, en een Edelman uit het Geslagt van RENGERS. WAGENAAR spreekt van OOM HEDDING D'OVELENS, als van één persoon, doch ik zoude ze liever voor twee houden; zo, om dat HOOFD en BOR (*e*) duidlijk leezen „OOM HEDDING, en D'OVELENS,“ als, om dat HOMMØ HOTTINGA (*f*), en LA
DOU-

AACHJE, Dogters van wijlen den Schepen WILLEM HEERMANS, tegenwoordig, en schijnt MAYKEN, zedert, over eene te stoute gemeenzaamheid van LUMEI zich beklaagd te hebben. Dees dagvaardde, hier op, de Zusters, nevens twee Dienstmaagden voor Schepenen van *den Briel* en won, eerlang, in, een verklaring van de Dienstmaagden, onder anderen houdende, (Verlijdb. op 5 en 27 Aug. 1572.) „dat MAYKEN nooyt kwaad van hem en „sprak, maar aliyd bly en vrolyk van hem scheydde; „en dat hy haer nooyt handt off vinger, mit ghewelt, „hadt aangeraakt, en men van hem niets anders wist, „gehoord of gezien hadt, dan van een Heer mit eeren.“ Zedert schijnt deeze twist afgedaan. Hoe zeer ik niet gewoon ben mij 's Lands Historie met een altijd gefronsd gelaat te verbeelden, zoude ik mij, egter, gewagt hebben dit Verhaal, bij den ernst der overige zaaken, te voegen, indien het niet, eenigzints, strekken konde, om het vreemde en ruuwe mengzel van zedige en onzedige begrippen, in den woesten LUMEI te kenschetzen; die, op deeze zaak teder, voor 't overige het rooven, branden en moorden, voor daaglijks spel hieldt.

(*d*) VAN HAREN, Geuzen. in 't *Histor. Verhaal*. CLEYN, Dankoffer. bl. 73 en 74. TE WATER, tweede Eeuwgeijf enz. bl. 28 — 36.

(*e*) HOOFD, *l. c.* bl. 236. BOR *l. c.*

(*f*) CAROLUS *de reb. Gest.* CASPARI A ROBLES, pag. II, die zijnen naam door HOMERUS overzet; doch de naam van

Hom-

DOUVE, bij andere gelijktijdige Schrijveren, onder de Scheepskapiteinen der *Watergeuzen* worden geteld. 't Kan zijn, dat ook zekere VAN TOL, C. MUSIUS en VAN DER LAAN (g), tot deezen behooren.

„ Naa LUMEL, in 't vervolg, de Stad tegen den aanval van BOSSU, verdedigd hadt, wierdt zij meer gesterkt, de Noord- en Zuidpoort hersteld, en voor deeze laatste, een nieuw Bolwerk gelegd, zedert LUMEL's Bolwerk genoemd (h), doch 't geen, met de beide oude Poorten, niet meer aanwezig is. TRESLONG wierdt, zedert, Gouverneur en Kapitein-Generaal der Stad. Hij komt dus reeds voor op den zeventienden Julij des Jaars 1572 (i). De Regeering, met naame ook JAN PIETERSZ TINNEGIETER, bleef, naa den eersten April, meest buiten bewind (k) en op den eersten Julij, wierden nieuwe Leden aangesteld. DUVENVOORDE, egter, behield het Bai-

Hommo was, voor lang, in Friesland bekend. Men vindt *Hommo van Camstra*. l. c. p. 101. *Njepke Hommez*. p. 192. enz. en dit *Homme*, kan, in onzen tongval, ligtelijk in *Oom* veranderd zijn; ook droegen meer Liederen dien Voornaam. In 1504 vinde ik een Schout van de oude Tonge *Oom Gillisz* gezegd (*Origo monaster. de Rugge* MS. p. 92 et 93.) *Hedding* kan, op gelijke wijze, van *Hettinga* komen; ten zij men liever dagte op *Hiddinck*, 't geen een Geslacht in Groningen was. CAROLUS. l. c. p. 221. Ik weet zommigen OOM HEDDING een' Zwollenaar heeten, (*HARING's Geuzen*. in 't *Histor. Verh.*) maar ik vinde geen genoegzaam bewijs voor die gedagten.

(g) CLEYN. l. c. bl. 74.

(h) Verlijdb. van den Briele 13 en 17 Julij 1572. bl. 12. Thefaur. Rek. Briele 1 Julij ult. Oct. 1572. bl. 12—15 Vfo.

(i) Verlijd en Panzettingb. van dien tijd.

(k) Thefaur. Rek. *expir. ult.* April 1573. bl. 4.

Bailiuwſchap, waar in hem TRESLONG ook, naderhand, opvolgde (1)." Tot hiertoe VAN WYN.

Al vroeg, zints den rampzaligen Engelschen Oorlog van den Jaare 1781, welke aan veelen onzer Landgenooten de oogen hadt geopend voor het wederregtelijke in de Regeeringsbeftelling, ontftondt ook in deeze Stad gefchil over de Aanprijzing van den Stadhouder tot Leden van Regeeringe. 't Was in den Jaare 1783 dat dit gefchil ter baane kwam. In haar verband met vroegere gebeurteniften vinden wij de zaak aldus verhaald.

Korten tijd naa de Verheffing van WILLEM DEN IV, was bij de Vroedſchap in den Briel beflooten, om 's jaarlijks, vóór het maaken der benoeming van Schepenen, door de Regeerende Burgemeesters, of oudſte Vroedſchappen, aan den Erftadhouder, en aan de volgende Stadhouders en Gouvernantes in den tijd, te doen vraagen, of zij ook iemand tot die benoeming hadden aan te prijzen? — Naderhand hadt die Vroedſchap, in den Jaare 1750, goedgevonden, dat voortaan aan den Erftadhouder zou worden opgedraagen de volkomen beſchikking over de jaarlijksche Verandering der Magiſtraat, over de Vroedſchapsplaatzen, als mede over alle de Ampten en Commiſſien, welke in 't vervolg openvielden, en waar over het maaken eener benoeming aan de Vroedſchap ſtond, met overgave dat deeze Vroedſchap, zich, in de begeevinge van dezelve Ampten en Commiſſien, volkomen naar 't genoegen van zijne Hoogheid zou gedraagen. — Wel was, naa het overlijden van WILLEM DEN IV, in overweeging gebragt om aan de Gouvernante de zelfde opdragt te doen; maar de gevoelens liepen zo wijd uit een, dat men tot geen beſluit hadt kunnen koomen. — Doch, zoen WILLEM DE V het Stadhoudersſchap aanvaardde, droeg de Meerderheid aan dien Vorst de zelfde magt op als zijn

(1) Theſaur. Rek. van 1 Julij ult. Oct. 1572. Vergelijk verder, nopens deeze Stof, mijn medegedeelde aan den Heere TE WATER, Verb. der Edel: 2 D. bl. 224 — 227, 239 en 451.

Vader bezeten hadt, die 't zelve niet in volle uitgestrektheid uitoefende, maar zich met de aanprijzingen vergenoegde: schoon de Heeren, die zich toen tegen de Meerderheid verklaarden, en de reden van hun verschillend begrip aan zijne Hoogheid ontvouwd, nooit eenig deel aan de Regeering kreegen.

De tegenwoordige Vroedschap, uit twintig Leden bestaande, nam dit stuk in overleg. Tien derzelven verbonden zich om aan zijne Hoogheid hun bezwaar te kennen te geeven over de gewoonte, zints eenigen tijd door de Vroedschap gevolgd, om 'sjaarliks, door eenige Afgezonden, den Stadhouder te vraagen, wie hij tot de Naamlijst van Schepenen en tot Verkiezing van Oudschepenen, Burgemeesteren en Raaden der Stad geliefde aan te prijzen, als mede, om, bij 't openvallen van Vroedschapsplaatzen, Stadscommisfien, Ampten en Bedieningen, dergelijk eene Bezending aan zijne Hoogheid te doen, en naar diens aanprijzing zich te gedraagen. 't Welk zij strijdig oordeelden met de Keuren, Octrojen, en Regten hunner Stadspoorteren; als mede tegen de laater bevestiging dier Privilegien door Staaten van *Holland*, bijzonder met het Octroy van den Jaare 1650, en dus tegen hun Eed, bij de aanvaarding van hunnen Vroedschapsampt. De andere tien stonden in een tegenovergefteld gevoelen, en wilden zich houden aan de gewoonte, zedert den Jaare 1766, in agt genomen. Deeze gelijkheid der stemmen verdween, door dien één der eerstgemelden betuigde van gedagten veranderd te zijn, en zijne gedaane teekening voor ongedaan te houden. De negen Vroedschappen, schoon dus de Minderheid geworden, gaven, bij eenen Brieve den Stadhouder het gemelde bezwaar te verstaan, onder betuiging van waare hoogagting voor deszelfs Perfoon en Huis, hem ernstig verzoekende het hun ten beste te willen duiden, „ dat zij verzoeken, dat zijne Hoogheid zou gelieven op te houden „ met het doen dier aanprijzingen.”

Gelijk de Vroedschap verdeeld was, zo was ook de *Brielsche* Burgerij. Bij eenigen, der Minderheid toegedaan, was een Verzoekschrift ontworpen en ter teekening gelegd, aandringende op het afschaffen der aanprijzingen, en 't herstel

der Privilegien. Om dit tegen te gaan, liet de Vroedschap eene Afkondiging doen, de Burgerij vermaanende zich te onthouden van de Onderteekening; eene Afkondiging, van eenige Regeeringsleden kragtig tegengesproken, en van geen waarde gehouden. Het aangeplakte zo zeer betwiste Vroedschapsbesluit wierdt op de meeste plaatsen afgescheurd, tegen welk bedrijf eene nadere Afkondiging door die van den Geregte geschiedde, onder belofte van tweehonderd Gulden aan den Ontdekker van den Daader. 't Gemelde Verzoekschrift was egter door honderdtweeëntwintig Burgers gereekend en der Regeeringe overgeleverd, die een tegenovergesteld Verzoekschrift, dat alles op den ouden voet mogt gelaten worden, van tweehonderddrieënveertig Burgers ontving.

Te midden dezer woelingen hadt zijne Hoogheid aan Burge-meesteren en Vroedschappen van *den Briel* geschreven, dat hij, om redenen, verkoor, nu tot de openstaande Vroedschapsplaats niemand voor te draagen, of aan te prijzen. De negen Heeren vervoegden zich bij Staaten van *Holland* met verzoek, dat de Vroedschaps besluiten, strekkende tot opdracht van de aanprijzingen of Regeeringsbestellingen aan zijne Hoogheid voor aanlopende tegen de Privilegien mogten verklaard, en de Vroedschap verplicht worden om zich naar de Haadvesten te gedraagen, en dat inmiddels de vervulling van de openstaande Vroedschapsplaats zou opgeschort blijven. Dit laatste wierdt toegestemd, en het Verzoekschrift in handen der Meerderheid van de *Brielsche* Regeering gesteld, die niet naliet hier op te berigten, dat zij het gedrag der Minderheid zeer vreemd en onbeslaanbaar vonden; hoe het grootste aantal der Burgerije met haar in één begrip stondt, en dat de uitgestelde vervulling der opengevallene plaats niet noodig was: dewijl zij bereid waren, om, overeenkomstig het schrijven van zijne Hoogheid, tot die verkiezing, voor als nu, zonder aanbeveeling toe te treden. Hun Ed. Groot Mogenden vonden goed die opschorting op te heffen.

Voorts wierdt de zaak der *Brielsche* Regeerings Meerderheid en Minderheid in Commissie gesteld, en bragt de Meerderheid der Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden

dee.

deezen Raadslag uit, „ dat, vermids de besluiten der *Brielsche*
 „ Vroedschap van den zevenden Julij 1748, achtienden
 „ Augustus 1750, en derden Maart 1766, waar over de
 „ Minderheid der Leden van de Vroedschap der Stad *Brielle*
 „ zich bij hunne Ed. Groot Mogenden beklaagd hadt, in
 „ geenen deele overeen te brengen waren met den inhoud
 „ der Handvesten, Privilegien en Octroijen aan de Regee-
 „ ring dier Stad gegeven, deeze besluiten door hun Ed.
 „ Groot Mogenden zouden behooren vernietigd te worden;
 „ dat de Regeering zich zou hebben te houden en te ge-
 „ draagen aan die Privilegien, in alle Plaats- en Ampt-begee-
 „ vingen:” een Raadslag, eerlang in een Staatsbesluit veran-
 derd.

Duidelijk is uit dit berigt te speuren, hoe zeer de Oranje-
 gezinde Aanhang, ter deezer Stede, de overmagt in handen
 hadt. Maar nog duidelijker bleek zulks in het berugte Jaar
 1787, 't welk hier tooneelen ontfloot, schrikwekkende bo-
 ven veele andere, die elders geopend wierden. Een Voor-
 bodde van 't geen men verder hadt te verwagten, leverde de
 achtste dag van Maart, aan de gedagtenisfe der geboorte
 van den Stadhouder gewijd. Driemaal, 'smorgens, op den
 middag en tegen den avond, loste men, op dien dag, het
 Geschut van Stads Wallen, telkens elf reizen; het klokken-
 spel klonk den gantschen morgen. Eenigen kwamen sluips-
 wijze, anderen meer openlijk, met Oranjestrikken te voor-
 schijn. 's Avonds sloeg men tot balddaadigheden over. In
 Spijt van de Souveraine bevelen daar afgekondigd, schoot
 men onophoudelijk, en wierp allerlei slag van Vuurwerken,
 onder het uitbraaken der schriklijkste vloeken tegen de Pa-
 triotten. Men schreeuwde, in tegenwoordigheid van den
 Stedehouder BRENDER à BRANDIS en diens Dienaaren, *Oran-
 je boven!* Zijn verzoek, om van schieten af te laten,
 wierdt beantwoord, door hem eenige Zwermers na 't hoofd
 te werpen. Op de vragge, *wie zulks deedt?* gaf een dier
 Onverlaaten ten antwoord, *Ik doe het!* en bleef hij, on-
 danks die tergende bekentenis, op vrije voeten. — De Dag-
 bladen van dien tijd melden, dat de Kerkleeraar VAN DE
 KASTELE, 's volgenden daags, openlijk GOD dankte, *dat men*

weder aan den Jaardag van Nederlands waardigen E. stadhouder hadt mogen gedenken! met veele andere bewoordingen, die grootē opspraak verwekten; gelijk ook diens Dankzegging op den naastvolgenden Zondag, toen hij, naa in zijne Leerreden heftig tegen de Patriotten uitgevaaren, en hun voor Oproermaakers en Zeloten gescholden te hebben, den Hemel dankte, dat het in deeze Stad zo rustig en zonder beroering was; smeekende dat het eerlang in alle Steden van ons Vaderland zo mogt weezen!

Van meer belangs was de Voordragt des Advocaat Fiscaals LUYEEN, bij Gecommitteerde Raaden, op den achtēntwintigsten April, naa het scheiden van der Staaten Vergadering, dat de Regeering in den Brielle, strijdig met der Staaten Publicatie, verlof zou gegeeven hebben om in hunne Stad Oranjetekenen te draagen. — Gecommitteerde Raaden deden deswegen eene Aanschrijving. Meer dan tweehonderd Burgers toonden zich des gebelgd, en begeerden in een Verzoekschrift, bij Gecommitteerde Raaden aan te dringen, dat de Advocaat Fiscaal LUYEEN gelast mogt worden de egte Berigten, op welke diens Voorstel gegrond was, aan hun Ed. Mog. over te leveren; ten einde ze vervolgens aan de Regeering van den Brielle mogten gezonden worden. — Burgemeesters schreeven daar op een Brief aan de Staaten van Holland, verklaarende niet onverschillig te zijn over die verdenking, en te vertrouwen dat hun Ed. Gr. Mog., onverminderd het verdere onderzoek, Gecommitteerde Raaden zouden gelasten hun een Affchrift van die Berigten te doen geworden.

Middelerwijl hadt de Brielsche Schutterij aan de Regeering eene Verklaring ter hand gesteld, bij welke zij betuigde, zich tegen alle nieuwigheden in de Regeering van Land en Stad, met alle magt, te zullen verzetten; verzoekende dat de Regeering, wegens de Stad Brielle, nimmer zou afgaan van de thans plaats hebbende Regeeringsvorm onder den Souverain de Staaten deezer Provincie, met handhaving van den Prins Erfstadhouder in alle diens waardigheden.

Dit stuk, door ruim driehonderd Schutters en Ingezetenen ondertekend, vonds zo gereeden ingang bij de Magistraat,

over

over welks bestuur die Burgers zich zo zeer voldaan verklaarden, dat 'er eene allergunstigste aanneeming op volgde.

Dan, hoe zeer de Meerderheid der *Brielsche* Regeering met die betuigingen, en dit gedrag, in haaren schik was, klaagde de Minderheid bij de Staaten van *Holland* over de woelingen van de partij, bij haar met den naam van de *verdervende* bestempeld. — Het ontbrak, in die Stad, niet aan Patriotten, schoon zij verre weg het minste getal, en in de Regeering, en in de Burgerij, uitmaakten. Men vond 'er een Genootschap, zints lange, en van de oprigting af, in haat bij de Meerderheid der Regeering, en niet min bij het meerendeel der Burgerije, die zich herhaalde keeren aan oproerige bedrijven schuldig maakte. Leden van dit Genootschap trokken, gelijk andere door den Souverain gewettigde Genootschappen, na *Utrecht*, elkander aflofende.

Over dit in- en uittrekken was te meermaalen geschil ontstaan met de waghoudende Krijgsliden, en hadden de Genootschapsleden kortlings zich genoodzaakt gevonden, de Barriere over te klimmen. Een verspreid gerugt, in 't laatst van *Maij*, dat in *den Brielle* een aantal gewapende Patriotten van andere Steden stonden te koomen, om de Meerderheid der Vroedschap af te zetten, hadt dezelve de strikste bevelen doen geeven, om geene Gewapende Manschappen binnen te laten. 't Genootschap de wederkomst van afgeloste Leden wagtende, liet, om onaangenaamheden te voorkomen, den Bevelhebber des Krijgsvolks weeten, dat men deeze Burgermanschap verwachtte, voorzien van een blijk van de Plaats van waar zij kwamen, en bestaande uit *Brielsche* Burgers, met verzoek om de noodige orders te stellen, dat zij onverhinderd wierden binnen gelaaten.

Ondanks dit verzoek, vonden deeze Burgers, schoon vergezeld door twee Vroedschapsleden, de Barriere wederom geflooten, als zij in den laaten naamiddag, onder een vallenden stortregen en opkomenden storm, aankwamen. Men ging, drie Schildwagten bij de Barriere gesteld hebbende, verslag doen van het verzoek om binnen gelaaten te worden. Dan door dien een der Burgemeesteren uit de Stad, en de ander nergens te vinden was, verliep 'er anderhalf uur eer

het verlof kwam, om één voor één ter Stad te mogen inkomen. — Dit marren hadt aan het Gepeupel de schoonste gelegenheid gegeven om zamen te rotten, en zich te verlustigen met de hoonendste uitjouwingen der voor de Barriere staande Genootschapperen; die deezen hoon moesten verdueren van meer leeds dreigend Gepeupel, deels opgeschikt met Oranje Kamifoolen en Oranje Dasfen, alles wat men, zonder tegen de letter van het Placaat te zondigen, van die kleur durfde draagen.

Eindelijk wierdt de Barriere geopend, en traden de Burgers, volgens order, één voor één binnen, gevolgd door een dringend, dreigend, schreeuwend, vloekend, Gepeupel; 't geen nu en dan een steen smeet, en het voorneemenscheen te hebben, om, op de hooge Brug, die Manschap in 't naauw te brengen; maar, zich dicht sluitende, kwamen zij dezelve behouden over. Dit verdubbelde de woede van 't Gepeupel, 't geen op een geschreeuw, *Val aan! Val aan! Slaa toe!* eenige Leden aanrandde; doch die door het slaan met de Geweeren hunner Medebroederen ontzet wierden. — Om deeze floorenis te voorkomen, beval een der Officieren halte te houden, zich te richten, en de Bajonetten op te steeken! Dit bevel wierdt, door 't gejuil, van eenigen niet recht verstaan; deezen meenden dat zij last kreegen om te laaden. Het gezigt hier van deedt de zamengeschoolde menigte, onder een woest geschreeuw, wijken; zo dat zij onverhinderd konden voorttrekken tot het Societeitshuis, waar geheel het Genootschap ongewapend vergaderd was.

Voor dit Huis verzamelde zich de oproerige hoop, die haare verbittering, door ijsfelijk schelden, toonde. In deezen toestand besloot men, dat de ongewapende Leden gelijklijk zouden uitgaan, om zich, des noods, ter zelfverdediging gereed te maaken, terwijl de Gewapenden het Huis zouden blijven beschermen.

Intusschen hadden twee Leden van de Minderheid der Vroedschappe, die bij den intocht geweest waren, de Heeren HOYER en VAN DE STRUITEN, zich bij den Commandant STURLER vervoegd, en op noodige voorziening tegen verder geweld aangedrongen; waar op eenig Krijgsvolk, tot het

doen

doen van Ronden, te voorschijn kwam; doch het Oproer groeide 'er tegen aan. De Magistraat vergaderde, en liet eene Waarschuwing leezen *om uit een te gaan*. Wel verre van hier aan te gehoorzaamen, bleef de hoop zamengerot, sloeg aan 't zuipen, boodt den Soldaaten, die de Ronden deden, drank aan, en voorzag zich verder van alles wat ter Plundering kon dienen. Hier van maakte het een aanvang met de glazen van het Societeitshuis in te werpen, en poogingen te doen om de deur op te slaan, met bedreiging, om allen, die 'er zich in bevonden, van kant te helpen. Eindelijk, om tien uren wierdt dit Huis door Grenadiers bezet, en op aandrang der Minderheid van de Vroedschap, wierden de aldaar posthoudende Burgers, door ander Krijgsvolk, na hunne Huizen begeleid. 't Geen hun niet voor alle aanranding beveiligde, en hunne Huizen, naa het vertrek der Soldaaten, aan het inslaan der glazen blootfelde; aan welk woest bedrijf de Huizen veeler Patriotten dien bangen nacht ten doele stonden.

De Minderheid der Regeeringe vervoegde zich, benevens eenige Ingezetenen, met een Verzoekschrift bij de Staaten van *Holland*, klaagende over de ongeregelheden, welke te dier Stede, van tijd tot tijd, voorvielen, inzonderheid over de jongste zo hoog loopende schennis. Men besloot hetzelfde te stellen in handen van de Magistraat, om te dienen van berigt; met aanschrijving aan Burgemeesteren om zorge te draagen dat 'er geene verdere balddaadigheden voorvielen.

De Vroedschap Mr. WILLEM HOYER, die bij beide de gevallen aan de Barriere zich tegenwoordig bevondt, was Kapitein van een der Burgervandelen. De Officieren en Rotsgezellen van 't zelve leeverden klagten tegen hem in, dat hij zich, als Opperhoofd van een Corps, geheel van de Stads Schutterij afgezonderd, aanstelde, en zich de voorste gedroeg in alle de bedrjven der Genootschapsleden, strijdig met de waarschuwingen der Magistraat. Zij schilderden hem af als de eenige oorzaak der jongste oproerigheden, en ongeschikt, om in geval van Alarm, zich aan 't hoofd zijns Vaandels te vervoegen; weshalven zij diens afzetting als Kapitein verzogten, en een anderen in diens plaats

te mogen kiezen. Dit verzoek wierdt zeer bereidvaardig ingewilligd.

Zo ras men in *den Brielle* de Regeeringsverandering te *Delft* vernam, te wege gebracht onder dekking van het Burger leger, vreesde de Meerderheid der Regeeringe, ook een bezoek, ten dien zelfden einde, van deeze gewapende Burgermagt te zullen krijgen; die met de Patriotten te dier *Stede*, welke hun zo veel moeite baarden, zamenspannende, een dergelijke rol als te *Delft* mogt speelen. — De Regeering nam daar op maatregelen, zo met de Stads Burgerij, als met de Krijgsbezetting, door Eed aan dezelve verbonden, om zulks te voorkomen. Men oefende de Burgerij in den Wapenhandel; sloot de Poorten; haalde de Bruggen op; plantte het Kanon op de Stads wallen, nam Kanonniërs aan, en deelde scherpe Patroonen uit.

Men ging nog een schrede verder, en stelde, bij eene buitengewoone oproeping, de Schutterij voor, eenen nieuwen Eed te doen, met uitsluiting der belofte van getrouwheid aan hun Ed. Gr. Mog. Van alle deeze maatregelen in *den Brielle* door de Regeering genomen, indien het Burgerleger zich aldaar mogt vertoonen om de Regeering te veranderen, gaf de Minderheid, nevens eenige Burgers, verslag aan de Staaten van *Holland*, met verzoek om voorziening tegen die besluiten der Meerderheid, en dat, hangende de Raadpleegingen, het invoeren van dien Eed, zonder resumptie, mogt worden opgeschort. Hun Ed. Gr. Mog., zonden aan de Meerderheid dit Verzoekschrift om berigt, en schortten inmiddels het doen van dien zonderlingen Eed op.

Kort daar op leverde het Genootschap van Wapenhandel en de Burger Societeit aan de Staaten van *Holland* een Verzoekschrift in, bij 't welk zij de Handvesten, Oetroyen en Privilegien der Stad *Brielle* inriepen, in het benoemen en aanstellen der Regeeringsleden: met bijgevoegd verzoek, dat, hangende der Staaten raadpleeging daar over, de aanstelling van Schepenen, voor den eersten Oetober, de gewoone dag der Magistraatsverandering, mogt blijven opgeschort. — De Staaten verleenden deeze opschorting, en stelden verder het Verzoekschrift in handen van Burgemeesteren

en Vroedschappen om berigt. — De Afgevaardigden van *den Brielle*, die gaarne hunne zaak *Domestiek* verklaard gezien hadden, lieten tegen dit besluit aanteekehen, „ dat zij ’t
 „ zelve voor nul, kragtloos en van onwaarde hielden, als
 „ strijdig tegen de Handvesten, Privilegien en Ofsroijen hun-
 „ ner Stad, welke zij, ten dien opzigte, wel expresfelijk re-
 „ clameerden, met reserve van zodanige Demarche als de
 „ Heeren hunne Principaalen, tot maintien hunner Stadsreg-
 „ ten en Privilegien, zouden oordeelen te behooren; de ge-
 „ volgen, welke uit deeze zaak zouden kunnen refulteeren,
 „ overlatende voor rekening en verantwoording van die Le-
 „ den, welke tot die pretense Resolutie hadden geconcur-
 „ reerd, en van den Heere Raadpenfionaris, die, niettegen-
 „ fttaande de Overneeming en de Protesten van Heeren Ge-
 „ deputeerden, als mede van de Heeren van de Ridder-
 „ fchap, die informeele Conclufie hadt opgemaakt.”

De Commissie tot Verdediging van *Holland* en de Stad *Utrecht*, van de bedrijven der *Brielfche* Regeering ter in-
 verdediging felling haarer Stad onderrigt, gaf aan de Staaten
 van *Holland* te kennen, dat de Commies van *den Brielle*
 Gefchut op de wallen hadt doen brengen, zonder dat men
 wist op wiens last, of met welk oogmerk, hij zulks gedaan
 hadt; met verzoek dat deeze gelast mogt worden, dit Ge-
 fchut weder in de Magazijnen te brengen, en ’t zelve, zon-
 der bijzonderen last, ’er niet weder uit te haalen. Gecom-
 mitteerde Raaden kreegen bevel deswegen kundfchap in te
 winnen, orders te fellen, en onverwijld verflag te doen.

De Meerderheid, fchoon dus tegengewerkt, bleef volstan-
 dig in het doorzetten van het eens gevormd plan, en het
 neemen van maatregelen, om zich met kragt te verzetten
 tegen de Burger Societeit, het gewapend Genootfchap, en
 de mogelijke onderneemingen van het Burger Veldleger, die
 waarfchijnlijk, zo niet zeker, tot daadlijkheid zouden geko-
 men zijn, indien het in den verderen optocht niet gefluit
 ware door de komst der *Pruiffen*.

Geene Omwenteling wierdt, door der *Pruiffen* inval, in
den Brielle te wege gebragt. De Meerderheid der Regeeringe

behieldt nu het kussen, en zag veele Leden der Minderheid, met eenige Burgers, die nevens hun voor de Grovdwettige Herstelling geijverd hadden, na elders de wijk neemen. Groot was de Vreugdeviering over deeze gebeurtenis; gelijk op 's Prinzen Jaardag deezes jaars wierdt het Geschut drie keeren op dien dag gelost: in welk bedrijf de Kanonniers geholpen wierden door een Corps Vrijwillige Artilleristen, nu zeer onlangs tegen de gevreesde komst van het Burger leger, tot stand gebracht. Thans geschiedde zulks onder een afwisselend Muzijk, 't welk ook de Muzikanten van de *Zwitserse* Krijgsbezetting, daar met moeite gehouden, door de Straaten, op de *Turkse* wijze maakten, afgewisseld door het Vreugdgeroep der Burgeren.

Welhaast volgde de vernietiging des gehaaten Genootschaps van Wapenhandel, en het ophaalen der Geweeren, op last der Regeeringe. Het kon niet missen of de gerugten spraken sterk van allerlei Krijgsstuig en Schiergeweer, bij de Patriotten te deezer Stede gevonden; doch het bleek, dat 'er niets van dien aart, 't welk eenigen naam verdiende, daadlijk voor den dag kwam. Nu konden de Kerkleeraars in *den Brielle*, waar van één, op den achtsten Maart, met zo veel aansfoots voor de Patriotten, zich in den Gebede hadt laten hooren, geheel onbeschroomd spreken; waar omtrent zij op den eersten Zondag naa de Omwenteling niet in gebreke bleeven.

BROUWER, (ADRIAAN) te *Haarlem*, zo men meent, geboren, in 't Jaar 1608, wierdt van zijne Moeder gehouden, om Bloemwerk en Vogeltjens met een Pen op Lijnwaad te trekken, het welk zij dan met de Naald overstikte of borduurde, en dus verkogt. Hij was van zelve op het teekenen van dergelijke stukjens gevallen, en scheen de behendigheid, om dat op Lijnwaad te doen, als van de Natuur zelve gekreegen te hebben, op het zien van zijn Moeders bezigheden; men zag in dat werk, van den beginne af, eene zekere houding of schikking, die eenen Geest verkondigde. Het geval wilde, dat FRANS HALS, dit werk ziende, daar zulk een goed voorgevoelen, wegens de aanstaande vorde-

ringen van BROUWER, uit opvattede, dat hij hem straks vroeg, of hij geen lust zoude hebben om Schilder te worden, waar toe hij hem zijne hulp en onderrigting aanboodt. Des Jongelings antwoord was straks, ja, bijaldien zijne Moeder daar toe verstaan konde; die zich daar ook gereedelijk toe liet overhaalen, onder voorwaarde, dat haar Zoon bij HALS woonen en onderhoud genieteu zoude. Dit nam HALS aan, en gelijk hij eene levendige en werkzaame geardheid en een grooten leerlust in den knaap bemerkte, maakte hij daar gebruik van, om hem schielijke vorderingen te doen maaken.

BROUWER werkte dus voor zijnen Meester, van wien hij egter te schraal gehouden wierdt; dit verdroot hem: waar bij kwam de al te gezette levenswijze, die al vroeg met zijne geardheid schein te strijden, en bijzonderlijk het opstookken van zijne Makkers, die zijne bekwaamheden ten hoogsten opvijzelden; welk alles hem aanzettede om zijnen Meester stil te verlaaten. Naauwlijks hadt hij zich egter deszelven gezag onttrokken, of hij voelde, dat hij tevens zijn keuken verlaaten hadt, zonder vooraf voor eene andere gezorgd te hebben. En gelijk zijne Moeder ondertusfchen gestorven was, wierdt hij van eene groote zwaarmoedigheid bevangen. Tegen den avond liep hij in de Kerk, alwaar des avonds, tot vermaak der Burgeren, op het Orgel gespeeld wierdt. Zijn staat was evenwel niet geschikt om in dat vermaak te deelen; integendeel vertoonde zijn voorkomen blijkbaare teekens van kwelling en zorg. Dit wierdt, terwijl hij peinzende in een hoek zat, van iemand zijner vrienden opgemerkt, die hem naar de redenen van dit neerslagtig voorkomen vraagende, en gehoord hebbende, hoe de zaaken stonden, hem met goede woorden bewoog om tot zijnen Meester weder te keeren, die hem weder innam en in de kleederen stak.

Hij hervattede dan zijnen gewoonen arbeid, en gelijk hij nu reeds fraai en vaardig hadt leeren Schilderen, trok zijn Meester geen gering voordeel van hem, door het verkoopen zijner stukjens. Dit duurde evenwel niet lang, dewijl hij, door de bovengemelde oorzaken, en bijzonderlijk door het
op-

opflooken zijner medeleerlingen en jonge kennissen, geprikkeld, zijnen Meester andermaal verliet, en zich na *Amsterdam* begaf.

Daar gekomen, raakte hij, door onderrigting van Kunst-Handelaaren, bij eenen VAN ZOMEREN, toen Hospes in het *Schild van Frankrijk*, die in zijne jeugd de kunst geoeffend, en zelfs een Zoon kadt, die Historiën, Landschappen en Bloemen fraai schilderde; deze nam hem dan in huis, en zette hem aan 't schilderen. Hier kreeg hij vrij wat beter keuken, en allengs opheldering van gezigt, die hem de waarde van zijn eigen werk leerde kennen.

Hij maakte verscheide kleine stukjens, waar uit zijn Huiswaard zijne bekwaamheid afmeetende, hem riedt, een stuk van meer beslag onder handen te neemen. Hier op schilderde hij een gevegt tuschen Boeren en Soldaaten, ontstaan, zo het scheen, uit het speelen met de kaart, waar van de Bladen alleszins over den grond verstrooid lagen. Men zag 'er, hoe de een den anderen met een bierkan om den kop sloeg; hoe een der kampioenen neergestagen lag met de doodverf op het gezigt, terwijl hij evenwel teekens bleef vertoonen van zich te willen wreken. Aan den anderen kant zag men eenen in blaakenden toorn met het mes in de vuist van zijn stoel oprijzen, als willende tuschen de strijders indringen. In het verschiet zag men eenen in allerhaast met de tang in de hand van de trap afkoomen. Dit alles was zo natuurlijk naar den aart der hartstogten, in de wezenstrekken, verbeeld, en zo vast geteekend, en los geschilderd, dat het voor een Proeffstuk van kunst mogt doorgaan. Gelijk het van allen, die het zagen, op deze wijze beoordeelt wierdt, konde het niet misfen gerugt te maaken onder de liefhebbers: zo dat de Heer VERMANDOIS, een groot kunstmienaar, onzen jongen Schilder ging zien, en het stuk van hem kocht. Dit zelfde stuk is naderhand in het kabinet van den Keurvorst van de *Paltz* gekomen.

Naa dat hij zijn verblijf eenigen tijd te *Amsterdam* gehouden hadt, kreeg hij, die woelagtig en tot zwerven geneigd was, lust om zijne kunstgenooten te *Antwerpen* te gaan bezoeken. Hy nam die reis aan, zonder te bedenken,

of

of ten minsten zich te laten afschrikken door de bedenking, dat de Staaten toen in oorlog waren met de Spanjaarden, die de Roomsche Nederlanden beheerschten. Hij kwam te *Antwerpen*, en wierdt, voor een Spion aangezien zijnde, vastgehouden, en op het Kasteel gevangen gezet. Gelukkig voor hem bevondt de Hertog VAN ARENBERG, zich thans mede alhier in vrije gevangenis; deze verlof hebbende, om van twee Soldaaten vergezeld, binnen den ringmuur te mogen wandelen, wierdt BROUWER, terwijl hij voor de traliën zijner gevangenis zat, gewaar, en geraakte met hem in gesprek. BROUWER hem voor den Storvoogd neemende, verzocht zijne voorpraak ter verlossing, als zijnde daar buiten schuld gezet, om dat men hem voor een anderen genomen hadt, dan hij was. Dit leidde hem om zijn beroep te kunnen te geeven, en de Hertog hoorende, dat hij een Schilder was, wilde een Proef neemen van zijn kunst, waar toe de beroemde RUBBENS, die den Hertog in zijne hegtenis kwam bezoeken, gelegenheid gaf. Men zondt, namelijk, aan BROUWER alles wat hij noodig hadt om te schilderen, waarop hij zich straks te werke ging zetten. En dewijl hij juist door de traliën, in een hoek van het Kasteel, eenige Spanjaards met de kaart zag zitten spelen, nam hij die tot zijn onderwerp, en maakte daar aanstonds een Schets van en voorts eene Schilderij, waar in hij den ijver der speelden zo levendig hadt afgebeeld, en de natuurlijk getaande Spaansche tronien zo net hadt uitgedrukt, dat de Hertog daar zeer groot gevallen in schepte. Inzonderheid hadt hij, gelijk hij porzig (van aart was, een der Soldaaten in het verschiet geschilderd, die bezig was met zijn gevoeg te doen, en daar groote moeite mede scheen te hebben; zo dat het drukken zich zo duidelijk en klugtig vertoonde, dat niemand hetzelfde zonder lagchen zien konde. RUBBENS ging den Hertog weder bezoeken, en tevens opneemen, in welk een staat het werk van den gevangenen Schilder ware; zo als hij het zag, zeide hij op een levendigen toon: „Dat „stuk is, op mijn eer, van niemand dan van ADRIAAN „BROUWER.” Hij boodt 'er den Hertog aanstonds zeshonderd

derd guldens voor; doch deze wilde het niet laten volgen, maar behieldt het tot zijn eigen vermaak.

RUBBENS, niet kunnende dulden, dat zo groot een Geest in eene Gevangenis bleef opgesloten, gaf den Slotvoogd kennis van het geen gebeurd was, deedt hem dezen Gevangenen kennen, en werkte deszelfs verlossing uit. Toen nam hij hem met zich na zijn huis, maakte hem een nieuw kleed, bragt hem in geregeld gezelschap, en behandelde hem in allen opzichte als een fatsoenlijk man, voor wien hij agting hadt. Maar zulk eene levenswijze scheen BROUWER te zweemen naar een hegtenis: zijne zinnen en lusten speelden op andere voorwerpen en vorderden andere voldoeningen. Hij ontweek dan zijnen beleefden Huiswaard, en sloeg het oude pad in.

Her leedt niet lang, of hij maakte kennis met een Bakker, die een mooie Vrouw hadt, waarop hij het oog hadt geworpen. Deze Bakker was een liefhebber van de kunst en dreef 'er handel mede; nu nam hij BROUWER in zijn huis, onder beding, dat deze hem in de kunst onderwijzen zoude. BROUWER nam dit gaarne aan, en volbragt het zowel, dat de Bakker, onder zijne onderrigtingen, een goed Schilder wierdt. Zij kwamen beiden in geaardheid wonder wel over een, en rigten verscheiden potsen aan, in zoverre zelfs, dat de Schout hen bij de kleeren zou gekreegen hebben, zo de daaders bekend waren geweest. Vreezende, dat die met den tijd uitlekken, en men hen vatten mogt, besloot hij eene reis na *Frankrijk* te doen.

Hij verliet dan *Antwerpen*, maar niet zijne ongebonden levenswijze; het geen hij met schilderen won, bragt hij in ongeregelde drinkpartijen, en met ontugtige Vrouwlieden door: zo dat hij door zulk een levenswijze ziekelijk wordende, nu wederom na *Antwerpen* keerde, alwaar hij, twee dagen naa zijne aankomst, in het Gasthuis overleedt, in den Jaare 1640, toen hij pas weeëndertig jaaren oud was. Zijn Lijk wierdt aanstonds in den Pestput geworpen, en met stroo en kalk bedekt. Maar RUBBENS, dit verneemende, stelde order, dat het lichaam opgegraaven wierdt, het welk hij

hij in een kist hebbende doen leggen, bezorgde, dat het in de Kerk der Carmeliten begraven wierdt.

Men zegt, dat RUBBENS voor hadt om hem eene Tombe op te rigten, en dat zelfs het modél daar toe reeds vervaardigd is geweest; maar dit is, door den dood van RUBBENS, agterwege gebleeven.

BRUNSWYK WOLFENBUTTEL. (LODEWYK VAN) Te beroemd in 's Lands Geschiedenissen is deeze Krijgsman, dan dat wij eenige bijzonderheden, hem betreffende, in een aaneengeschakeld verhaal, niet zouden mededeelen. Van der jeugd af den Krijgsdienst hebbende beoeffend en waargenomen, was hij, onder de Keizerlijke troepen, tot den rang van Generaal opgeklimmen, door de proeven van kunde en dapperheid, gedurende den Oorlog ten toon gespreid. WILLEM DE IV, onder de aanzienlijke posten, hem opgedraagen, hadt ook de zorge voor het Krijgsweezen voor zijne rekening. In den Jaare 1750, zijne lichaamsgezondheid voelende afaeemen, verlangde hij, ten dien opzichte, eenige verligting. LODEWYK VAN BRUNSWYK was, aan de zijde zijner Echtgenoot, aan hem vermaagschapt. Op dien Krijgsman liet hij daar toe het oog vallen, en bewoog ligtelijk de Algemeene Staaten, door zijnen invloed op dezelve, om hem tot Veldmaarschalk over het Krijgsvolk van den Vereenigden Staat aan te stellen, op eene wedde van vierëntwintigduizend Guldens. Op deeze bevordering volgde spoedig eene andere; BRUNSWYK wierdt voorgeschikt, om, bij het overlijden van den Stadhouder, het Krijgsvolk, als Opperhoofd, te gebieden; waar toe hem eene Jaarwedde van veertigduizend guldens wierdt toegelegd. Boven dit alles begiftigde hem zijne Hoogheid met een Regiment.

Naa het overlijden van Prinsesse ANNA, wierdt de Hertog in de Vergadering van *Holland* ontboden, om hem, in de bovengemelde hoedanigheid van Opperhoofd van 't Krijgsvolk van den Staat, den Eed af te neemen; wordende hem daar van een behoorlijke Lastbrief ter hand gesteld. Hoe uitgebreid ook het Krijgsgezag mogt wezen den Hertog toegetrouwd, en door hem bezwooren, hieldt deeze Lastbrief

wel duidelijk in, dat hij zich geenzins zou bemoeijen met eenige zaaken de Religie, Politie, Finantie of Justitie raakende; nog ook met eenige andere zaaken, bijzonder staande ter beschikkinge van hun Ed. Groot Mogenden, of van de Bondgenooten, nog ook met zaaken van de Unie en Verbintenisse tusschen de Bondgenooten opgerigt, en veel min zich mengen, 't zij rechtstreeks, of van ter zijde, in de geschillen, die tusschen de Bondgenooten, of eenige van dezelve, of ook wel tusschen de Leden en Kwartieren van eene of andere Provincie, mogten ontstaan; ten ware wederzijdsche partijen hem verzogten zijne goede diensten van tusschenpraak en bemiddeling te willen aanwenden, of ook dat de allerzijds belanghebbenden de zaak aan zijne uitspraak of beslissing onderwierpen. — Desgelijks zou hij, binnen het Grondgebied van dit Gewest, zich geen gezag mogen aannemen, buiten uitdruklijke bewilliging of overgave van hun Ed. Groot Mogenden, of hunne Gecommitteerde Raaden; en, over zulks, onder voorwendzel van Last of Volmagtiging van hunne Hoog Mogenden, of onder eenigen anderen tijtel, schijn, of kleur, niet mogen onderneemen te doen, of te werkstellen, op het Grondgebied van dit Gewest, veel min iets te onderneemen of uit te voeren tegen de eene of andere Leden of Steden deezes Landshaps, nog ook tegen eenige Regeerders, Bedienden, of Ingezetenen van 't zelve, hoe, waar, of op welk eene wijze, het ook zou mogen zijn. — Met zodanig een welberaaden overleg, en voorzigtige onderscheiding, stelden de Staaten van *Holland* perk aan den invloed en 't Gezag eens Mans, in het Krijgswezen, tot zulk een hoogen trap verheeven; dit hadden ook de overige Gewesten gedaan, in hunne Reglementen de Voogdijfchap betreffende.

BRUNSWYK, door de Gouvernante ANNA tot werkelijken of bestuurenden Voogd over haaren minderjaargen Zoon WILLEM DEN V zijnde aangesteld, kweet deeze zich indier-voege van deezen post, dat de Stadhouder, bij de aanvaarding van zijne waardigheden, deswegen in de Vergadering van Hun Hoog Mogenden, openlijk zijn genoegen en dankbaar gevoel betuigde, en Hun Hoog Mogende eene Bezen-
ding

ding benoemden, om den Hertog plegtig te bedanken „ voor
 „ de uitmuntende dienften door denzelven den Lande ge-
 „ daan, zo in den nooit genoeg geprezen ijver, onvermoei-
 „ den arbeid, en tedere zorg, met welke hij de Opvoeding
 „ van den Erfstadhouder hadt beftuurd, als in de geduurige
 „ waakzaamheid, en oplettenheid, met welke hij het Erf-
 „ Kapiteinfchap hadt waargenomen, en hem te verzekeren
 „ van de duurzame hoogagting en toegenegenheid van hun
 „ Hoog Mogenden.”

Zijne Hoogheid, van deeze benoemde Bezending verwit-
 tigd, gaf deswegen zijn genoegen te kennen, en teffens te
 verftaan; dat, „ gelijk hem niets aangenaamer zou weezen
 „ dan deezen Staat nog lang te zien genot trekken van de
 „ uitmuntende Talenten van den Hertog, en tevens om voor
 „ zich zelven gelegenheid te hebben, om zich van dezelfs
 „ wijzen raad en bijftand te bedienen, hij het ten dien eim-
 „ de dienftig keurde het Hof van *Weenen*, tot het welk de
 „ Hertog eene zo naauwe betrekking hadt, daar van te ver-
 „ wittigen.” De Heer van BURMANIA, buitengewoon Gezant
 ten dien Hove, wierdt aangefchreeven, 't zelve te verzoeken,
 om de bewilliging dat de Hertog verder in dienst van
 den Staat mogt blijven. Haare Keizerlijke Majesteit bewil-
 ligde hier in ten vollen.

Streelende was voor den Hertog dit befluit; maar nog
 aangenaamer was hem het befluit der Hollandfche Staaten.
 Deeze, in overweeging genomen hebbende of men, bij eene
 dergelijke Dankbetuiging, niet iets daadlijks zou voegen om
 daar van ten klinkenden blijk te ftrekken, wierden te raade
 hem te verzoeken, van hunnen wege, eene erkenenis van
 200000 Guldens te willen aanneemen (*).

On-

(*) *Resol. van Holl.* 8 Maart 1765. Deeze erkenenisgel-
 den, zo van de bijzondere Gewesten, als van zijne Hoog-
 heid zelve, beliepen 611,000 Guldens.

Ondanks de Instructie, aan welke de Hertog VAN BRUNSWYK was gebonden, spatte hij, egter, eertlang, uit buiten de gestelde paalen. De wijdklinkende klagten, hier over uitgeboezemd, zullen wij hier niet herhaalen. Meer dan een volkserugt moet het verspreid gevoelen, aangaande des Hertogs wederregtelijke gedraagingen, geweest zijn. Dit zal ons ten duideljkste blijken, wanneer wij het oog slaan op een veelgerugtmaakend Verloog, den Hertog betreffende, door de Afgezondenen uit de Regeering van *Amsterdam*, de Burgemeesters E. DE VRY TEMMINCK en J. RENDORF, den achtsten Julij, op het Huis in 't Bosch, in tegenwoordigheid van den Raadpensionaris VAN BLEISWYK, den Stadhouder, door den Pensionaris C. W. VISSCHER, voorgelezen, en ter hand gesteld, doch, op aandrang, naa veel woordwifelens, weder te rug genomen. Gaarne hadt men, uitwijzens deezen handel, die zo onbevallig klinkende taal gesnoord, en niet verder tot kennisse gebracht dan van zijne Hoogheid, den Raad-

<i>Gelderland</i>	gaf voor zijn aandeel	f 50000	- : - :
<i>Holland</i>	• • • • •	200000	- : - :
<i>Zeeland</i>	• • • • •	30000	- : - :
<i>Utrechts</i>	• • • • •	25000	- : - :
<i>Friesland</i>	• • • • •	40000	- : - :
<i>Oberijssel</i>	• • • • •	36000	- : - :
<i>Groningen</i>	• • • • •	25000	- : - :
<i>'t Land van Drente</i>	• • • • •	5000	- : - :
		f 411000	- : - :
<i>Zijne Hoogheid</i>	• • • • •	f 200000	- : - :
		f 611000	- : - :

De Prins hadt, daarenboven, ten blijke zijner erkentenisfe aan dien Voogd, hem aangesteld tot Kollonel en Ritmeester Kommandant van het Esquadron *Gardes du Corps*, in welke hoedanigheid hij, op den dag der Inhuldiging, voor Raad van Staaten den Eed deede.

Raadpenfionaris, en die door het opstellen en zenden daar van kennis droegen; magr de agtbaare Raad van *Amftelsfad*, kon, nog wilde die bedekking gehengen: en wierdt, den veertienden dier maand, het te rug gegeevene Vertoog, onder geleide van een Brief, uit naam van Burgemeesteren, door den Burgemeester J. RENDORP, aan den Raadpenfionaris gefchreeven, hem toegezonden, met verzoek om 't zelve zijne Hoogheid te overhandigen.

Naa zich beklaagd te hebben, over het vernoomen ongenoegen van den Stadhouder, wegens het inleveren des gedagten Voorftels ter Staatsvergaderinge in Maij, betuigden die van *Amferdam*, dat zij, gefield aan het Hoofd der Regeeringe van een ongemeen volkrijke Stad, in welke de fmalle Gemeente reeds gevoel begon te krijgen van gebrek, voortspruitende uit werkloosheid, verplicht waren, op de best mogelijke wijze, te toonen, geene gelegenheid voorbij te willen laaten gaan, om den welstand van het Land, en van deszelfs goede Ingezetenen, te behartigen, indien zij het behoorelijk Gezag en de goede Orde, welke in eene Volksregeering alleen gevestigd zijn in het vertrouwen van de Gemeente, en de Burgerij op derzelver Regenten, niet geheel en al zouden verliezen, en binnen kort alles het onderst boven willen zien. — Het fcheen hun toe, dat de behandeling van zaaken, zedert een geruimen tijd, en voor al zedert de Vredebreuk met *Engeland*, aan de geheele Natie, niet zonder reden, vreemd en onbegrijpelijk was voorgekomen; dewijl men, niettegenftaande de toegeeflijkheid aan het verlangen van *Engeland*, van dat Rijk, jaaren agter den anderen, niet dan minagting, fmaad, en hoonende bejegeningen hadt ondervonden; welk alles nu nog bekroond was door een openbaaren oorlog, begonnen met het wegneemen van een aanzienlijk getal onzer Schepen, en het overrompelen onzer buitenlandsche Bezittingen, nogthans in eenen weerloozen ftaat gebleeven was, en geene genoegzaame maatregelen hadt genomen om de Republiek in ftaat te stellen tot verdeediging van haare Vrijheid, welverkreegene Regten, uitgebreide Zeevaard, en wettigen Koophandel.

Hier op geveen zij eene schets van de agterlijkheid om alles, wat tot het Zeewezen behoort, overeenkomstig met de genomene Besluiten, te werk te stellen; zij stonden, met alle 's Lands goede Ingezetenen, in het opbrengen van gewoone en buitengewoone Lasten, zeer verbaasd over de weinige uitvoering, of traagheid in dezelve, van zulke gewigtige Besluiten van den Souverain. Het ging de verbeelding te boven te moeten gelooven, dat de gesteldheid der Admiraliteiten zo slecht zou zijn, dat de voorgeslaagene Uitrustingen in geen twee jaaren, een daadlijk bestaan gekreegen hadden, schoon het aan geene penningen daar toe ontbrooken hadt, en de nood steeds aangroeide. De oorzaken van deeze traagheid en werkloosheid kon men zo min begripen, als het niet volbrengen der Besluiten tot beveiliging der Kusten en Zeegaten; vooral kon men zich geen begrip vormen van onverwagte beletzelen en zwaarigheden, welke het uitloopen der weinige schepen, die men veronderstelde in staat te weezen om Zee te kiezen, hadden verhinderd, zelfs naa dat zijne Hoogheid daar toe bevel gegeeven hadt.

Braave Regenten moesten het hunnen onvermijdelijken pligt oordeelen, in zuik een toedragt van zaaken, te onderzoeken waar aan zodanig een onverantwoordelijk verzuim was toe te schrijven, en na te gaan, door welke middelen daar tegen voorzien, en alles, zo veel mogelijk, nog tot behoud van den Staat, geschikt en hersteld, zou kunnen worden.

Een deezer middelen was, gelijk zij nu, bij herhaaling betnigden, den voorheen gedaanen Voorslag om zijne Hoogheid, geduurende deezen oorlog, een' Raad toe te voegen; een Voorslag niet gebooren uit eenig mistrouwen op zijne Hoogheid, gelijk kwaadgezinden zijne Hoogheid hadden zoeken diets te maaken. „Maar,” en hier kwamen zij tot de groote zaak, welke wij met de eigene woorden zullen voorstellen, „dat zodanig een *Mistrouwen* alleen viel op *den geenen*, wiens invloed op den Geest van uwe Hoogheid, gehouden wordt voor de naaste oorzaak van de traagheid en slapheid in de behandeling der zaaken. — Over zulks heeft de Regeering van *Amsterdam* geoordeeld niet langer, door stilzwijgen zich, aan pligtverzuim schuldig te moeten

maaken; maar zich, hoe ongaarne ook, gedrongen gevonden tot deezen flap te koomen, en aan uwe Hoogheid, met verschuldigden eerbied; doch teffens met die openhartigheid, welke het gewigt der zaake vordert, onder 't oog te brengen, en rondelijk te declareeren, dat, volgens algemeen begrip, de Heer Hertog voor de eerste oorzaak wordt gehouden van den ellendigen en gebrekkigen staat der defenſie, waar in het Land zich bevindt; van al het geen daaromtrent plaats heeft; en van alle de verkeerde maatregelen, zedert een geruimen tijd genomen, met alle de fataale gevolgen, uit dezelve geproflueert, en dat men uwe Hoogheid kan verzekeren, dat de haat en afkeer tegen den Perſoon en het Ministerie van den Hertog tot die hoogte is geklommen, dat daar uit de facheuſte en onaangenaamſte gebeurtenisfen, voor 't welzijn en de rust van 't algemeen te wagten zijn."

„Dat 'er," vaaren zij voort, „geen twijfel aan is of dit gezegde zal uwe Hoogheid wel reeds van anderen zijn voorgekomen; doch, bijaldien zulks al niet gebeurd was, zulks eeniglijk moest worden toegeschreeven, aan vreeze voor de uitwerkzelen van het ongenoegen van den Hertog; terwijl men zich, met opzigt tot het voorgestelde, met alle ſiducie durft beroepen op het getuigenis van zo veele eerlijke en cordaate Leden der Regeeringe, als uwe Hoogheid, dieswegen, onder het geeven van de noodige vrijheid tot ſpreken, en ernſtige aanmaaning, om volgens pligt en conſcientie de waarheid te zeggen, zou gelieven te onder-
vraagen — dat zij, meer dan eens, met zeer veel leedwezen hadden vernomen, hoedanig de Heer Raadpenſionaris zich, in 't bijzijn van onderscheidene Leden van de Vergadering van *Holland*, hadt beklaagd over het misverſtand, dat tufſchen den Raadpenſionaris en den meergemelden Hertog plaats hadt, gelijk mede over den invloed, welken de zo evengedagte Hertog op den Geest van uwe Hoogheid heeft, waar door zijne poogingen ten beste van het Vaderland, te meermaalen zijn verijdeld geworden. — Dat deeze discrepance, en verſchillendheid van oogmerken en ſentimenten, tufſchen den Principaalen Raad van uwe Hoogheid, en den Eerſten Miniſter van deeze Provincie, alleen

niet dan de nadeeligste gevolgen hebben kan; maar ook een genoegzaam motief uitlevert om de sterkste instantien te doen tot het removeeren van de Source van dit mistrouwen en oneenigheid; terwijl 'er, zonder een voorafgaand herstel van Confidentie en Eensgezindheid, geen middel tot behoud der Republiek overig is.

„ Dat ook niets noodiger is voor het welzijn van het Doorlugtig Huis van uwe Hoogheid, en voor de conservatie van Hoogstdezelfs gezag, agting en genegenheid bij de Natie, en voor dezelfs Reputatie bij nabuurige Mogenheden: want dat men uwe Hoogheid kan verzekeren, en moet waarschuwen, dat hij wel eens het voorwerp van minagting en mistrouwen bij het Gemeen zou kunnen worden, in plaats van te zijn, en te blijven, het waardig voorwerp van des Volks en der Regenten liefde en hoogagting. — Dat, hoe zeer men ook begreep, dat het den Leden der Souverainiteit altoos vrijstaat, ja, dat derzelve pligt medebrengt, om aan uwe Hoogheid, en aan hunne Medeleden, hunne gedagten voor te draagen omtrent den Staat en behandeling der publieke zaaken, men egter liefst zou gemenageerd hebben tot deezen tegenwoordigen stap te komen, zo 'er zich maar eenige hoop tot beterschap of verandering hadt opgedaan; maar dat men zich hier mede, om welgemelde reden, niet meer durvende flateeren, en den nood op 't hoogst geklommen zijnde, niets anders overig schein, dan den waaren staat van zaaken, op deeze wijze, voor uwe Hoogheid open te leggen, hem, op het ernstigste te bidden dezelve in serieuze overweginge te neemen, en niet langer gehoor te verleenen aan eenen Man, die zodanig met den haat van grooten en kleinen overlaaden is, en als een Vreemdeling, geene genoegzaame kunde van onze Regeeringsvorm hebbende, nog ons Land een goed hart toedraagende, wordt aangezien.

„ Dat het verre van ons is, dien Heer te willen betigten met dat geene, waar mede hij maar al te openlijk beschuldigd wordt; of als gegrond aan te merken de soupçons van een verregaand ongeoorloofd attachement aan het *Engelsche* Hof, of van kwaade trouw en corruptie, dat wij vertrouwen

dat

dat een Heer van die hooge geboorte en rang onbekwaam is tot dergelyke laagheden; maar dat wij oordeelen, dat de facheuse denkbeelden, dewelke ongelukkig op deszelfs fujet zijn opgevat, hem tot den dienst van het Land, en van uwe Hoogheid, volstrekt nutloos en schadelijk gemaakt hebben, en dat hij, derhalven, van de directie der zaaken, en van den Persoon en van het Hof van uwe Hoogheid geëloigneerd behoordè te worden, als zijnde een altoos duurende hinderpaal om de goede Correspondentie tusschen uwe Hoogheid en de voornaamste Leden van den Staat, zo hoog noodig, te doen herleeven; daar zijn langer verblijf, integendeel, het wantrouwen, met of zonder reden tegen deszelfs raadgevingen opgevat, op den Persoon van uwe Hoogheid meer dan te veel zouden doen overslaan."

Aangemerkt hebbende, dat dit vertoon van zaaken niet voortkwam uit eenig beginzel van bijzonderen haat of kwaadwilligheid tegen den Hertog; maar alleen uit zugt voor 's Lands welvaard, uit liefde tot het doorlugtig Huis van zijne Hoogheid, en de zuivere begeerte om eene laatste pooging tot behoud van 't Gemeenebest te doen, en althans zich voor de Ingezetenen en Naakomelingen buiten verantwoording te stellen, koomen zij weder tot het wel zeer haatlijk klinkend, doch door hun hoogst heilzaam gekeurd, middel, om bij zijne Hoogheid aan te dringen, „ dat hij eenige weinige personen, van de eerste, aanzienlijkste, en kundigste Inboorelingen des Lands, bij zich zou neemen, om bij aanhoudenheid, met deezen te overleggen wat tot behoud en dienst van den Lande, gedurende deezen tegenwoordigen oorlog, meest noodig en nuttig zou kunnen zijn, met zodanige magt en bepalingen als men noodzaaklijk oordeelde, om daadlijk aan het oogmerk van zulk een Raad te kunnen voldoen."

Twee groote en nutte gevolgen mogt men, huns oordeels, daar van verwagen. — Vooreerst zou in een tijd, als de tegenwoordige, waar in men alle oogenblikken dierbaar moest agten, geen tijdverzuim, door langdurige raadpleegingen, plaats hebben, en de noodige spoed het uitvoeren van het beslootene vergezellen. — Ten anderen, zou het vertrouwen

van

van de Natie hersteld, eene algemeene gerustheid en genoeg verwekt, en een ieder aangespoord en bewoogen worden, om alles, wat mogelijk was, met blijmoedigheid, toe te brengen tot het volvoeren der maatregelen van zijne Overheid, daar men thans overal het tegen overgestelde aantrof en niet dan een algemeen beklag hoorde over de verdeeldheid en werkloosheid der Regeeringe.

Zij gaven te verstaan dat het thans voorgestelde niet alleen aan de Regeering van *Amsterdam* hoogst noodig voorkwam; maar dat zij grond hadden om te denken, dat de voornaamste Leden der Regeeringe van dit en de overige Gewesten, het stuk even zo aanmerkten.

Ten slot sloegen zij zijne Hoogheid voor, dat het Gemeenebest, 't geen noodzaaklijk het een of ander plan moest kiezen, alleen de keuze hadt, om, of den Vrede met *Engeland* te herstellen, of den Oorlog met alle magt door te zetten, ten einde daar door te spoediger een' eerlijken Vrede te verkrijgen. Dit moest de begeerte van elk braaf Ingezeten zijn, en hier toe strekte ook de voorheen gedaane voorslag om met *Frankrijk* in deezen Krijgstocht gezamenlijk te werk te gaan. — Over deeze keuze verlangden zij met zijne Hoogheid in ernstig overleg te treden; doch beweerden, dat hoe zeer ook Verzoening de voorkeur verdiende, eger niets moest verzuimd worden om de Republiek op allerlei wijzen in zulk een staat te stellen, dat zij niets van haare Vijanden te vreezen; maar grond hadt om deezen te dwingen tot het tragten naa een herstel van dien Vrede, dien zij zo onregtvaardig als moedwillig, zonder wettige oorzaak, verbrooken hadden.

Wanneer de Stadhouder, zijns ondanks, dit hem onaangenaam Vertoog ontvangen hadt, met bijvoeginge dat het hem vrij stondt, daar van zodanig een gebruik te maaken als hij zou kunnen goedvinden, kreeg de Hertog van BRUNSWYK onmiddellijk kennis van den inhoud, althans het blijkt niet dat hij denzelven vroeger geweeten hebbe. Niet onkundig was de Veldmaarschalk van den algemeenen roep in den Lande opgegaan, dat zijn Persoon hier niet langer kon geduld worden, van de veelvuldige Schriften ten zijnen

nadeele verspreid, van schimp en spot Prenten, om hem ten doel der algemeene verguizingen te stellen uitgegeeven; doch hadt hij dit alles aangezien met eene veragting, niet vreemd voor een Man, in zulk een stand; en die te midden van alle deeze woelingen, tegen hem, het genoegen genoot, dat, geduurende de geheele maand Maij, te 's *Grauwe* in 't gezig van 't Hof een Meijboom ter zijner eere geplant stonde, verciert met een zinnebeeld, vertoonende een Zegepraalend Held, in 't gezig van een vlugtend Leger, met de Zinspreuk *HOSTIUM TERROR* de SCHRIK DER VYANDEN. Hoe aanstoetelijk dit voor vaelen was, hoe zeer zommigen, dit Zinnebeeld voor eene beschimping en de Zinspreuk voor een bits verwijt duidden, hij mogt het houden voor een blijk van de genegenheid der Schutterije van de Hofplaats.

Van eene onvergelyklyk veel ernstiger natuur, dan alles tot nu tegen hem uitgekomen, was dit Vertoog der Regeeringe van *Amsterdam*; het leedt ook niet langer dan tot den eenëntwintigsten Junij of hij vervoegde zich, met eenen breedvoerigen Klagbrief, bij de Algemeene Staaten; waar in hij, naa eene optelling van een meer dan dertigjaarigen dienst, als Veldmaarschalk, Voogd, en het bekleeden der Militaire qualiteiten van den Minderjaarigen Stadhonder, en, het naa diens Meerderjaarigheid, weder aanvaardden van den post als Veldmaarschalk, zich beklagt, dat hij ten voorwerp van den algemeenen haat gesteld en genoodzaakt was, zich bij hunne Hoog Mogenden te vervoegen, met klagten over het bestaan der Regeeringe van *Amsterdam*, die met het Vertoog zijne Hoogheid eerst voorgelezen, naderhand te rug genomen, en vervolgens weder aan dien Vorst gezonden, hem de gevoeligste belediging hadt aangedaan.

Uit hetzelfde, 't geen zijn Persoon betrof, woordlyk opgehaald hebbende, vervolgt hij: „ Uit dit alles zullen uwe Hoog Mogenden niet zonder verontwaardiging gewaar worden, dat, naa eene reeks van reflexien, de een haatlijker dan de andere, en waar in geen ééne beschuldiging ten laste van mijn Character als Veldmaarschalk van den Staat voorkomt, en de overige meest al steunende op zogenoemde algemeene gevoelens, en te vooren met kunst verspreide ge-

rugten, Heeren Burgemeesteren, egter, hebben kunnen goedvinden, om bij zijne Hoogheid aan te houden, dat Hoogstdezelve mij, op eene fletrisfante wijze, van zijn Persoon en Hof gelieve te verwijderen, en mij dus, gelijk een overtuigde Misdaadiger, zonder verder onderzoek, tot een eeroovend Bannissement te verwijzen. — Een zodanige demarche, derhalven, gepaard met zo veele haatlijke en humilianthe uitdrukkingen, gedaan niet door private Persoonen, maar door eene Deputatie van twee regeerende Burgemeesters, nevens den Pensionaris van eene der aanzienlijkste Steden van *Holland*, uit naam en op last van de Regeering dier Stad, en zulks opzettelijk en naa rijp overleg, in welke Memorie men op de allerinjurieuste wijze heeft geinhereert, door de overzending en ter handstelling van dezelve aan zijne Hoogheid, kan ik niet anders dan ten hoogsten leff voor mijn Persoon en Character considereeren; als door welke demarche men, zonder iets specifiqus tot mijnen laste te durven opgeeven; ja, niettegenstaande men zich genoodzaakt vindt bij dit zelfde stuk mij vrij te kennen van de gerugten, die geloopen hebben ten mijnen laste, van een verregaand en ongeoorlofd attachement aan het *Engelsche Hof*, van kwaade trouwe en Corruptie, den laster niet te min, als het schijnt, geloof te geeven, en betoont op mij te willen werpen de schuld van alle rampen van den tegenwoordigen tijd, ten einde daar van die geenen, die 'er de waare oorzaaken van zijn, te ontheffen. Ik zou mij derhalven onwaardig rekenen dat Character door U Hoog Mogenden aan mij toevertrouwd, langer te bekleeden, bijaldien ik mij, onverschillig of ongevoelig omtrent dezelve betoonde."

't Was, gelijk hij betuigde, voor den Staat en voor hem van aanbelang te weeten of 't geen hem ten laste gelegd wierdt op grond steunde, dan niet, en of hij, diensvolgens, het vertrouwen niet langer verdiende van den Vorst, aan 't hoofd van deeze Republiek gesteld, op wiens getuigenis hij in deezen de vrijheid nam zich te beroepen.

Hij vervoegde zich, deswegen, tot hunne Hoog Mogenden, en door dezelve tot de gezamentlijke Hooge Bondgenooten, met eerbiedig verzoek en ernstigen aandrang, om

naa een nauwkeurig en streng onderzoek, op eene gevoeglijke wijze, gezuiverd te mogen worden van den hoon hem aangedaan.

Ten dien einde was zijne begeerte, dat hunne Hoog Mogenden het daar heen geliefden te wenden, „ dat de vier regeerende Burgemeesters der Stad *Amsterdam*, nevens den Pensionaris VISSCHER, verplicht wierden om voort te brengen de gronden, op welken zij hadden kunnen goedvinden hem, op eene zo verregaande wijze, te beledigen, en al het gefelde behoorelijk waar te maaken, zonder 't welk hij het niet anders dan als lastertaal zou kunnen aanmerken; en om, in 't bijzonder, nader op te geeven de verdere punten van bezwaar en beschuldigingen, welke zij, ten zijnen laste, zouden vermeenen te kunnen inbrengen, mitsgaders dezelve in regten te bewijzen: en dat, zo wanneer zij daar in zouden mogen blijven in gebreke, 't zij van iets op te geeven, 't zij van het opgegeevene behoorelijk te kunnen bewijzen, mogt worden naagevorsch, wie de Uitstrooijers zijn der schandelijke gerugten, ten zijnen opzigte verspreid, op dat zij als dan als Lasteraars, naar verdiensten, mogten gestraft worden: hij, als dan, zulk een regtvaardigend Besluit van hunne Hoog Mogenden en de Hooge Bondgenooten mogt erlangen als zijn eer en goeden naam, voor 't oog der Natie, en van geheel Europa, zuiverde, en eene voldoening geëvenredigd aan den hoon hem aangedaan.”

Zijne Hoogheid, reeds misnoegd op *Amsterdam*, en, op nieuw, in ongenoegen ontflooken tegen die Stad, wegens het herhaald voorstel om hem eenen Raad toe te voegen, thans gepaard met den voor de Algemeene Staaten openbaar gemaakten eisch om den Hertog van zich te verwijderen; den Hertog, dien hij, als een tweeden Vader, geagt en in wiens raad hij altoos een groot vertrouwen gesteld hadt, trok zich de zaak zijns gewezen Voogds als zijne eigen aan. Ter Algemeene Staatsvergadering zich bevindende toen de Brief des Veldmaarschalks wierdt ingeleverd, en voorgelezen, beantwoordde hij de vraag des Voorzitters, den Heer VAN LYNDEN TOT HEMMEN, of hij eenige bedenkingen over dien Brief hadt te opperen? in deezer voege „ dat,
zjus

zijns bedunkens, het onderzoek over de gegrondheid of on-gegrondheid der nadeelige gerugten tegen zijne Hoogheid den Heer Veldmaarschalk Hertog VAN BRUNSWYK, niet geweigerd kon worden: dewijl het aan hunne Hoog Mogenden niet onverschillig kon zijn, of iemand, die zich in derzelver dienst bevondt, en boven al iemand, met zulk een aanzienlijk Character bekleed, zich hadt schuldig gemaakt aan 't geen waar mede men hem betigtte; en dat iemand, die wel dagt, niet kon lijden onder zulk een blaam te blijven, en in zijn eer te worden aangetast, die hem dierbaarder dan het leeven zijn moest. — Hij gaf, derhalven, in overweeging, dat de Brief door de Afgevaardigden der onderscheidene Gewesten, hoe eer hoe beter, ter kennisse gebragt mogt worden van de Heeren Staaten hunne Principaalen; en dat, dien overminderd, die Brief commissoriaal gemaakt zou worden in handen van eenige Heeren Gecommitteerden van hunne Hoog Mogenden, om denzelven te onderzoeken, en van derzelver bevindinge aan hunne Hoog Mogenden verslag te doen." 't Welk beide geschiedde.

De Hertog op 's Volks gunst hoopende, maakte zijn verdedigenden Brief welhaast algemeen; doch dewijl dezelve, uit het Vertoog van *Amsterdam*, alleen dat gedeelte behel-
de, 't welk zijn Perfoon betrof, wierdt de Regeering dier Stad te raade haar Vertoog geheel in 't licht te geeven. — Beide deeze Stukken ontmoetten veel op en voorspraaks. Geheel de *Engelschgezinde* Aanhang geraakte in rep en roer. Verantwoordingen en verdedigingen van den Hertog, nu in deezen dan in geenen vorm gegooten, doorzwierven de Gewesten, en wierden deeze door de Wederpartij, op zeer verschillende wijzen, beantwoordt, en het gedrag der *Amsterdamsche* Regeeringe verdedigd. — Tot het vermelden van dit schrijfgewoel kunnen wij ons niet in laten; en is zulks te minder noodig daar, 't geen wij zullen moeten aantekenen van het voorgevallene deswegen in de Vergaderingen des Lands, ons het weezenlijkste door de voor- en tegenstanders des Hertogs bijgebragt zal onder 't oog doen stellen. — Alleen kunnen wij hier niet voor bij te melden, dat het beweerde van zommigen, als of het Vertoog der

Regeeringe van *Amsterdam*, niet zo in gefchripte zou zijn overgezonden als het den Prinse was voorgelezen geweest, geen grond hadt. Immers Burgemeesters van *Amsterdam*, DE VRY TEMMINCK en RENDORP, als mede de Pensionaris VISSCHER hebben op dit gefchrift, zo als 't zelve ter Vergaderinge van *Holland*, den twaalfden Junij is overgeteekend, met hunne handteekening, het volgende gefeld, „Dat dit stuk woordlijk 't zelfde was, zonder eenige bijvoeging of afhaating, 't welk in de tegenwoordigheid van hún ondergeteekenden, op last van Heeren Burgemeesteren, door den Pensionaris VISSCHER, aan zijne Doorlugtige Hoogheid, op den achtsten Junij 1781, in presentie van den Heer Raadpensionaris, was voorgelezen, en door den voornoemden Pensionaris eigenhandig gefchreeven.”

De Heeren Gelastigden uit de Algemeene Staaten tot het onderzoek van den Briefe des Hertogs VAN BRUNSWYK waren zeer vaardig in het neemen van 't volgende besluit, den tweeden Julij uitgebragt, „Dat hunne Hoog Mogenden geen reden waren voorgekomen, welke eenigen grond gaven tot zodanige beschuldigingen en verdenkingen van kwaade trouwe en corruptie, als den Heer Hertoge, in eenige naamlooze gefchriften, fameuse libellen, en ontëerende gerugten, wierden ten laste gelegd, en in 't openbaar verspreid; dat zij, Integendeel, dezelve honden voor onwaaragtig en hoonende lastertaal, uitgedagt om de eer en agting van dien Heer te bezwalken en door te strijken, terwijl hunne Hoog Mogenden hém van de blaam, bij die lasterschriften en gerugten schandelijk aangewreeven, volkomen vrijkennen en zuiver houden;” dat, ingevolge hier van, de Heeren Staaten der onderscheidene Gewesten bij Brieven zouden worden verzogt en in bedenking gegeeven, of Hoogstdezelfen niet zouden kunnen goedvinden, om ieder, in gevolge der Plakkaaten van den Lande, de noodige voorzieninge te doen ter betengeling van de Autheturs, Drukkers en Verspreiders van alle dergelijke fameuse libellen, en kwaadaartige lasterschriften, waar in de eer en goede naam des Hertogs zo gevoellig wierdt aangetast en gefchonden.

Wel verre was de Hertog, schoon hij betuigde ten uiterste gevoelig te weezen voor de blijken van vertrouwen en genegenheid, hem te deezer gelegenheid betoond, van daar in genoegen te neemen. Hij liet, twee dagen daar naa, bij monde van den Voorzitter, ter Algemeene Staatsvergadering inbrengen; hoe hij zich overtuigd hieldt, dat hunne Hoog Mogenden niet ten oogmerke konden hebben de zaak daar bij te laten berusten, veel min dat daar mede zou voldaan zijn aan zijn eerbiedig verzoek, behelzende een aandrang op een nauwkeurig en streng onderzoek, en daar op volgend regtvaardigend besluit en voldoening; en hier moest hij te meer op aandringen, dewijl hij, door dit besluit, zonder voorafgaand onderzoek genomen, geenzins kon gerekend worden gezuiverd te zijn van de hem aangewreeven blaam, waar toe hij vermeend hadt, het besluit van de gezamenlijke Hooge Bondgenooten te mogen en te moeten verzoeken, gelijk hij bij deezen deedt. — Men vindt goed, de Afgevaardigden ter Vergaderinge te verzoeken om van deezen naderen aandrang des Hertogs hunnen Afvaardigeren kennis te geeven, ten einde zulks in aanmerking te neemen bij hunne raadplegingen op den Brief des Hertogs, die nog gehouden stonden te worden; welker uitslag wij thans met een woord melden.

Het besluit van *Gelderland* viel, de Afgevaardigde ter Generaliteit te gelasten, het daarheen te rigten, om bij *Holland* te bewerken het neemen van zulke maatregelen, als men de bekwaamste oordeelde om den Hertog, wegens den stap van *Amsterdam*, genoegen te doen geeven, en te zuiveren van den opgelegden blaam; aangezien men de gerugten, wegens den Hertog verspreid, aanzag voor enkele lasterraal. Verscheiden Edelen, evenwel, min gunstig over den Hertog denkende, deden tegen dit besluit hunne Verklaringen aantekenen. De meerderheid van *Friesland* stemde in met *Holland*. *Stad en Land* was, genoegzaam, eensgevoelende met *Gelderland*, gelijk ook *Overijsel*. Na dien zelfden kant, der vrij spraake van den Hertog, helde ook *Utrecht* over, terwijl men, eindelijk in *Zeeland* tot geen besluit kwam.

Indmiddels hadt BRUNSWYK in alle Nieuwspapieren eene Bekendmaking geplaatst, waarin hij zich zelven het onschuldig

voorwerp van den kwaadaartigsten laster noemde, en elk eenen uirdaagde, de gedaane betigtigingen te bewijzen; terwijl de Koningen van *Deenemarken* en *Pruisfen* zich, eerlang, voor hem verklaarden, en bij de Algemeene Staaten deeden aanhouden, dat deeze netelige zaak ten genoegen des Hertogs mogt worden afgedaan. In het begin des Jaars 1782 kwam dezelve van nieuws ter baane, met eene Verklaring des Stadhouders, door de Ridderfchap ter Vergaderinge van *Holland* ingebracht, behelzende eene verzekering, „ dat „ nimmer of ooit door den Hertog aan Hem, willens en „ weetens, eenige daad was gegeven, niet overeenkomende „ met 's Lands waare belangen; terwijl, daarenboven, de „ vervallen staat der zaaken t'onregt aan den Hertoge wierdt „ toegeschreven.” De Ridderfchap, deeze Verklaring ondersteunende, beweerde dat men daar in genoegen moest neemen; terwijl *Friesland* thans op de verwijdering van den Hertog aandrong. Doch deeze, zonder den uitslag des geschils af te wagten, vertrok, op raad des Stadhouders en van anderen, in de maand *Maij*, na 's *Hertogenbosch*, waar van hij Gouverneur was, met oogmerk om 'er den volgenden Zomer en Winter door te brengen. Terwijl hij aldaar vertoefde, verspreidde zich het gerugt, wegens de besaamde *Ade van Consulenschap*, tusfchen den Stadhouder, gedurende deszelfs Minderjaarigheid, en den Hertog gesloten, waarbij de eerstgenoemde zich onder eené ongeoorlofde verplichting omtrent den anderen stelde, en deeze zich een gezag aanmatigde, met zijne Ampten en Eed onbestaanbaar. Het geheele Land gewaagde van die ontdekking. *Holland* en *Friesland* drongen 'er op aan, dat de Hertog behoorde te worden afgezet van alle zijne posten en waardigheden; de vijf overige Gewesten hadden zich nog niet verklaard, toen BRUNSWYK, om eene gevreesde vonnisveiling te voorkomen, zijne Krijgsbedieningen nederleide met eenen Brief, in de maand *October* des Jaars 1784 aan *Han Hoog Mogenden* geschreven; verlaatende voorts, niet lang daarna, 's *Hertogenbosch*, en zich na *Aken* begeevende, alwaar hij, in hoogen ouderdom, zijne dagen eindigde.

Zie *N. Nederlandsche Jaarboeken*.

BUMA, (HOTZE) lid der zamenverbonden Edelen, was, in den Jaare 1570, Bevelhebber in *Friesland*. Met verbeurdverklaring zijner goederen wierdt hij, door den Raad van Koning PHILIPS DEN II van *Spanje*, van daar gebannen. Van geen langen duur was zijne Uitlandigheid. Op last van sonoi, keerde BUMA, naa eene afwezigheid van twee jaaren, derwaarts te rug, met een Vaandel Knegten, en ontving, kort daar naa, het bevel over het Vlek *Makkum*. Op de aannadering van het Volk van den Heere VAN BILLY, verliet hij de Plaats, en redde zich met de vlugt. Zie voorts het Zevende Deel van ons *Woordenboek*, op het Art. BONGA, alwaar aangemerkt wordt, dat in de spelling van de naam van BUMA, bij de oude Schrijvers, groote oneenpaarigheid segeert.

Zie J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond der Edelen*.

BURGEMEESTERS. Uit de *Bijvoegzels* van Mr. H. VAN WYK oordeelen wij het volgende, de oudheid en den oorsprong dezer waardigheid betreffende, niet ondienftig over te neemen.

„Het eerste gewag van dezelve (te weeten, Burgemeesteren) vinde ik te *Dordregt*, op 't Jaar 1285 en 1286. In *Zeeland* vindt men ze reeds op 't Jaar 1253. In zommige andere Landen, b. v. in *Hoog-Duitschland*, waren zij reeds op dien tijd, of vroeger, onder den naam van *Civium Magistri*, dat is, *Burgermeesteren*, bekend, en deeze spelling schijnt de oudste. Men leest, dat het Volk van *Luik*, ten Jaare 1254, in een oproer, twee *Meesters*, aansfelde, om de *Vrijheid der Burgeren* te beschermen. In *Brahand* en *Vlaanderen* waren ze ook zeer oud, onder den naam van *Commun Meesteren*. Een ervaren oudheidkundige heeft aangeeteekend, dat men, in *Dordregt*, eerder gewag vindt van den Burgemeester der Gemeente, (die, eigenlijk, voor 's Volks belangen tegen de te groote eischten van den Heer moest waaken) dan van 's Heeren Burgemeesteren.”

„Ik zou niet vreemd zijn te denken, dat, omtrent de Dertiende Eeuw, de oorspronkelijke instelling deezer Overheden,

den, aan de Gemeenté, op veele plaatsen, te danken zij, en dat dezelve zedert, door 's Lands Graaven, zijn bevestigd; zo egter, dat de laatste het Burgemeesterlijk gezag, 't geen wel eens zeer hoog steeg, door het invoeren van een Burgemeester van 's Heeren wegen, op zommige plaatsen, eenigzints bepaald hebben. In stukken van de Veertiende en Vijftiende Eeuw, vindt men, der Burgemeesteren bediening meest bestaande in den Stedelijken ontvang en uitgave; doch, het blijkt dat zij, vroeger, ook wel eens niet slegts Ontvangers waren, maar Stedelijke Overheden, met welken de Schepenen en de Schout gijzelen konden: men bemerkt dit, bij voorbeeld, uit het Handvest, aan die van *Middelburg*, ten Jaare 1253, verleend."

BURMAN. (FRANCISCUS of FRANS) Zie hier het berigt van den geleerden A. YPEI, aangaande het Godgeleerd Zamenstel en de denkwijze van deezen vermaarden Nederlandschen Godgeleerde. „Deeze man (dus schrijft hij) heeft wel den weg betreden, dien coccejus hem aangewezen hadt, maar week toch in verscheiden bijzonderheden van hem af. Hij heeft ook het eene en andere ter verbetering van het *Coccejanismus* toegebracht, vooral ten aanzien van de behandeling der Profeetische Schriften. In het Jaar 1671 heeft hij te *Utrecht* uitgegeeven een' *Systematisch* leerboek, waarin hij een geregeld stelzel der Kristlijke Geloofsgevoelens, zo als ze door coccejus naar de Verbondsmethode bewerkt waren, voordraagt. 't Is getijeld, *Synopsis Theologiae, et Speciatim Oeconomiae fœderum Dei ab initis seculorum usque ad consummationem eorum*, zijnde twee deelen in Quarto. Naderhand is hetzelfde eenige maalen herdrukt, als te *Utrecht* in de Jaaren 1681 en 1687, te *Geneve* in den Jaare 1691, te *Bern*, te *Amsterdam* en te *Franeker* in den Jaare 1699, en te *Amsterdam* in den Jaare 1701. Hetzelve is vertaald in het Nederduitsch, en in twee Deelen uitgekomen te *Utrecht* in de Jaaren 1683 en 1688, onder den tijtel van *Synopsis of Kortbegrip van de H. Godgeleerdheid*, enz. In het Eerste Deel, 't welk uit vier Boeken en dertig Hoofdstukken bestaat, geeft hij zijne leszen over de huishouding des Ouden

Testaments voor en onder de wet, na dat hij het Verbond van GOD met de menschen verdeeld heeft in een *Werkverbond* en *Genadeverbond*, en over het oprichten en weder affchaffen van het *Werkverbond* zijne gedachten medegedeeld hebbende, met het *Genadeverbond* begonnen is. In dit Deel wordt veel gevonden, 't welk eigenlijk niet tot het leerstellige behoort, maar alleen zijne betrekking heeft op den Godsdienst der Aartsvaderen en vooral der ISRAËLLERS, zo als dezelve in het openbaar met eene staatlijke plegtigheid moest geoefend worden. Het Tweede Deel, uit tweeëntwintig Hoofdstukken bestaande, behelst 's mans begrippen over de huishouding des Nieuwen Testaments. Ook in dit Deel roert hij meenigmaalen iets aan, dat niet onder het dogmatieke gebragt kan worden. In het Eerste Deel worden zommige artikels heel anders van hem genoemd, dan in de gewoone systemas: bij voorb. het artikel van *den val* en van *de erfzonde* draagt den naam van de *overtreeding des Werkverbonds*, en *de gevolgen der overtreeding van het Werkverbond bij denersten mensch en zijnen nakomelingen*. Doch in het met de pen geschreeven systema, 't welk hij zijnen leerlingen heeft voorgelezen, waar van ik een exemplaar in handen heb, en 't welk in de hoofdzaken met het gedrukte overeenkomt, heeft hij de gebruikelijke benoemingen. Dit geschreeven systema is eenige jaaren ouder, dan het gedrukte: 't is van het Jaar 1663. Dit schoone leerstelsel heeft wegens de bondigheid, de geleerdheid, de bijbelkunde en de goede schrijfwijze, welke er overal in ontdekt wordt, uitneemende verdiensten. De Schrijver heeft alle schoofsche Terminologie vermijd, alle redekunstige zisterijen weggelaaten, alle onnutte geschilvraagen overgeslaagen, en alle wijsgeerige omslagtigheden verworpen. Zijn voorstel is eenvoudig, bevatlijk en bijbelmatig. — Evenwel zijn 'er in dit systema gebreken: zo als onder anderen een voornaam gebrek is, dat hij geduurig kunstwoorden bezigt, welken bij het aangaan van menschlijke verbonden en kontrakten gangbaar zijn: dan dit gebrek was een heerschend kenmerk der *Coccejaansche* leerwijze. Ook is het voorzeker een gebrek, dat 'er hier en daar het *Katësanismus* uitkijken komt. FILIP

VAN LIMBORCH, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid onder de Remonstranten te *Amsterdam*, heeft aangetoond, dat BURMAN bij het behandelen der leer van *Gods Almagt* eenige wijsgeerige gedachten woordlijk overgenomen heeft uit de *Cogitata Metaphysica* van SPINOZA, C. IX. — Uit dit systema van BURMAN is zamengetrokken, en te *Amsterdam* in den Jaare 1690 in 12mo. uitgegeeven een kort begrip, onder den tijtel van *Synopsis Synopses Theologiae et Speciatim Oeconomia Federum*.

Zie A. YPEI, *Geschiedenis der Systematische Godgeleerdheid*.

BURMANNUS (PETRUS) *Secundus*, op den drieëntwintigsten October des Jaars 1713, te *Amsterdam*, gebooren, naa dat hij, op verscheide takken van Geleerdheid, vooral op de kennis der Latijnsche en Grieksche taalen, zich hadt toegelegd, wierdt tot Hoogleeraar in de Historien en Wespreekendheid beroepen, eerst aan het Friesche Hoogeschool, en, vervolgens, in den Jaare 1742, aan het Doorluchtig School, in zijne Geboortestad. Met zeer veel lof bekleedde hij dien post, tot zijnen dood toe, welke voorviel op den zevenëntwintigsten Julij des Jaars 1778. De Hoogleeraar BURMANNUS was een voortreffelijk Latijnsch Dichter; waar van veele blijken, in zijne *Poëmata*, voorhanden zijn. Daarenboven heeft hij verscheide aloude Latijnsche Dichters, met zijne Oordeelkundige Aanmerklugen toegelicht, door den druk gemeen gemaakt.

BURUM, of *Buurum*, een Dorp, in *Friesland*, in het Kwartier van *Oostergo*, in het gedeelte van hetzelfde, *Kollummerland* geheten, niet verre van de grenzen van *Groningerland*. *Burum* is een groot en vrij aanzienlijk Dorp, pronkende met eene fraaie Kerk, versierd met een hoogen Toren, en van binnen met veele beslotene Gestoelten, wier eigenaars, tot voor korten tijd nog, de daaraan gestelde Wapens aanweezen. In overoude tijden, naamelijk, lagen in de nabuurschap van *Burum* veele adellijke Staten. *Eysinga-*

State is, onder dezelve, de eenige, welke nog eenige merkmaalen van de voorgaande heerlijkheid draagt. Voorts plagt, in de nabuurschap van dit Dorp, een Vrouwenklooster te liggen, *Galilea* geheeten, gestigt door een vermogenden inwooner van het Dorp *Augustiniga*, BRUNO genaamd. De Geestelijke Zusters volgden de Orde der *Premonstratenzen*. Gedurende de verdeeldheden tusschen de *Schieringers* en de *Vetkoopers* gebeurde hier het volgende voorval. Eenige *Groningers*, op eenen Wagen gezeten, hunnen weg voorbij dit Klooster neemende, en aldaar pleisterende, eischen eenen kan bier van den Knecht of Oppasser des gewijden Gestigts. De dartele *Groningers*, eenige teugen gedronken hebbende, gooten den Knecht iets van het Bier op het hoofd; welke, over dien euvelmoed in drift ontstoken, hun het overschot over de klederen wierp, en voorts de vlugt nam. Zo euvel namen dit de anderen, dat zij van den Wagen sprongen, en den vlugtenden Knecht, hoewel deeze in de Kloosterkerk, op het Altaar, eene schuilplaats hadt gezocht, in koelen moede ombragten. Die van *Groningen* speelden thans in *Friesland* den meester; van hier, misschien, dat deeze Moord ongestraft bleef. Intusschen verhaalt men, dat, zints dien tijd, de voorspoed der *Groninger* Wapenen in *Friesland* agteruit liep.

Zie *Tegenwoordige Staat van Friesland*.

BUURT, (ADRIANUS) hoewel niet te *Amsterdam*, maar te *Bommel*, in *Gelderland*, en wel op den zevenëntwintigsten *Maij* des Jaars 1711, gebooren, heeft 'er, egter, een goed gedeelte van zijnen leeftijd gescleeten. Naa drie standplaatsen, en, onder deeze, de laatste te *Hanau*, bekleed te hebben, kwam hij, in den Jaare 1747, in onze Stad. Hier schreef hij verscheide Godgeleerde Werken, die, bij veelen, gretig ontvangen wierden. De Heer BUURT overleedt op den eersten *Kersdag* des Jaars 1785; zijnde gehuwd geweest met *Mejonkvrouwe JOSINA CAROLINA VAN LYNDEN TOT DE*
 PARK;

PARK; eene Vrouwe van meer dan gemeene kunde en geleerdheid; gelijk, onder andere, kan blijken uit eene Verhandeling over de *Logica*, of Redeneerkunde, door haar in 't licht gegeven. Zij heeft haaren Echtgenoot slechts weinige jaaren overleefd.

Zie J. WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam.*

LETTER A—B

REGI

181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000

REGIS